

Stephen Prata

Język C++

Szkoła programowania

Wydanie VI

Najlepsze źródło informacji o C++!

Tytuł oryginału: C++ Primer Plus, Sixth Edition

Tłumaczenie: Przemysław Szeremiota

na podstawie „Język C++. Szkoła programowania. Wydanie V”

w tłumaczeniu Tomasza Żmijewskiego, Przemysława Szeremioty, Tomasza Walczaka, Przemysława Stecia

ISBN: 978-83-246-4336-3

Authorized translation from the English language edition, entitled: C++ PRIMER PLUS, Sixth Edition; ISBN 0321776402; by Stephen Prata; published by Pearson Education, Inc, publishing as Addison Wesley. Copyright © 2012 Pearson Education, Inc.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage retrieval system, without permission from Pearson Education, Inc.

Polish language edition published by HELION S.A. Copyright © 2013.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Wydawnictwo HELION dołożyło wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie bierze jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Wydawnictwo HELION nie ponosi również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo HELION

ul. Kościuszki 1c, 44-100 GLIWICE

tel. 32 231 22 19, 32 230 98 63

e-mail: helion@helion.pl

WWW: <http://helion.pl> (księgarnia internetowa, katalog książek)

Pliki z przykładami omawianymi w książce można znaleźć pod adresem:

<ftp://ftp.helion.pl/przyklady/cppri6.zip>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres

<http://helion.pl/user/opinie/cppri6>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Printed in Poland.

- [Kup książkę](#)
- [Poleć książkę](#)
- [Oceń książkę](#)

- [Księgarnia internetowa](#)
- [Lubię to! » Nasza społeczność](#)

Spis treści

Podziękowania	19
Wstęp	21
Rozdział 1. Zaczynamy	31
Nauka C++ — co nas czeka?	31
Pochodzenie języka C++ — krótka historia	32
Język C	32
Filozofia programowania w C	33
Zmiana w C++ — programowanie obiektowe	34
C++ i programowanie uogólnione	35
Pochodzenie C++	36
Przenośność i standardy	37
Rozwój języka w liczbach	38
Standardy C++ w niniejszej książce	39
Mechanika tworzenia programu	39
Pisanie kodu źródłowego	40
Kompilacja i konsolidacja	41
Podsumowanie	45
Rozdział 2. Pierwszy program w C++	47
C++ — początek	47
Cechy funkcji main()	49
Komentarze w C++	51
Preprocesor i plik iostream	52
Nazwy plików nagłówkowych	53
Przestrzenie nazw	53
Wypisywanie danych — cout	55
Formatowanie kodu źródłowego C++	57
Instrukcje C++	59
Instrukcje deklaracji i zmienne	60
Instrukcja przypisania	61
Nowa sztuczka z cout	62

Inne instrukcje C++	62
Użycie obiektu cin	63
Złączanie za pomocą cout	64
cin i cout — klasy po raz pierwszy	64
Funkcje	66
Użycie funkcji zwracającej wartość	66
Odmiany funkcji	69
Funkcje definiowane przez użytkownika	70
Funkcje użytkownika zwracające wartość	73
Dyrektywa using w programach z wieloma funkcjami	74
Podsumowanie	76
Pytania sprawdzające	77
Ćwiczenia programistyczne	77
Rozdział 3. Dane	79
Zmienne proste	80
Nazwy zmiennych	80
Typy całkowitoliczbowe	81
Typy short, int, long i long long	82
Typy bez znaku	87
Dobór właściwego typu	89
Literały całkowitoliczbowe	90
Jak C++ ustala typ stałej?	91
Typ char — znaki i małe liczby całkowite	92
Typ danych bool	100
Kwalifikator const	100
Liczby zmiennoprzecinkowe	101
Zapis liczb zmiennoprzecinkowych	102
Zmiennoprzecinkowe typy danych	103
Stałe zmiennoprzecinkowe	105
Zalety i wady liczb zmiennoprzecinkowych	105
Operatory arytmetyczne C++	106
Kolejność działań — priorytety operatorów i łączność	107
Odmiany dzielenia	108
Operator modulo	110
Konwersje typów	110
Automatyczne deklaracje typów w C++11	116
Podsumowanie	117
Pytania sprawdzające	117
Ćwiczenia programistyczne	118
Rozdział 4. Typy złożone	121
Tablice w skrócie	122
Uwagi o programie	124
Inicjalizacja tablic	124
Inicjalizacja tablic w C++11	125
Łańcuchy	126
Łączenie literałów napisowych	127
Łańcuchy w tablicy	128
Problemy z wprowadzaniem łańcuchów znakowych	129

Wczytywanie łańcuchów znakowych wierszami	130
Mieszanie w danych wejściowych łańcuchów i liczb	134
Klasa string — wprowadzenie	135
Inicjalizacja łańcuchów znakowych w C++11	136
Przypisanie, konkatenacja i dołączanie	136
Inne operacje klasy string	138
Klasa string a wejście i wyjście	139
Inne odmiany literałów napisowych	141
Struktury	142
Użycie struktury w programie	143
Inicjalizacja struktur w C++11	145
Czy w strukturze można użyć pola typu string?	146
Inne cechy struktur	146
Tablice struktur	148
Pola bitowe	149
Unie	149
Typy wyliczeniowe	151
Ustawianie wartości enumeratorów	153
Zakresy wartości w typach wyliczeniowych	153
Wskaźniki i różne drobiazgi	154
Deklarowanie i inicjalizacja wskaźników	156
Niebezpieczeństwa związane ze wskaźnikami	158
Wskaźniki i liczby	159
Użycie operatora new do alokowania pamięci	159
Zwalnianie pamięci za pomocą delete	161
Użycie new do tworzenia tablic dynamicznych	162
Wskaźniki, tablice i arytmetyka wskaźników	165
Podsumowanie informacji o wskaźnikach	168
Wskaźniki i łańcuchy	170
Użycie new do tworzenia struktur dynamicznych	174
Alokacja pamięci: automatyczna, statyczna i dynamiczna	177
Kombinacje typów	179
Tablice inaczej	181
Klasa szablonowa vector	181
Klasa szablonowa array (C++11)	182
Porównanie tablic z obiektami vector i array	183
Podsumowanie	184
Pytania sprawdzające	185
Ćwiczenia programistyczne	186
Rozdział 5. Pętle i wyrażenia relacyjne	189
Pętla for	190
Elementy pętli for	191
Wracamy do pętli for	196
Zmiana wielkości kroku	198
Pętla for i łańcuchy znakowe	198
Operatory inkrementacji (++) i dekrementacji (-)	199
Efekty uboczne i punkty odniesienia	200
Formy przedrostkowe a formy przyrostkowe	201

Operatory inkrementacji i dekrementacji a wskaźniki	202
Złożone operatory przypisania	203
Instrukcje złożone, czyli bloki	203
Przecinek jako operator (i pewne sztuczki składniowe)	205
Wyrażenia relacyjne	208
Przypisania, porównania i pomyłki	208
Porównywanie łańcuchów w stylu C	210
Porównywanie obiektów klasy string	213
Pętla while	213
Uwagi o programie	215
Pętla for a pętla while	216
Chwileczkę — tworzymy pętlę opóźnienia	217
Pętla do while	219
Zakresowe pętle for (C++11)	221
Pętle i wprowadzanie danych tekstowych	221
Najprostsza wersja cin	222
cin.get(char) na odsiecz	223
Która wersja cin.get() jest lepsza?	224
Koniec pliku	224
Jeszcze inna wersja cin.get()	227
Pętle zagnieżdżone i dwuwymiarowe tablice	230
Inicjalizacja tablic dwuwymiarowych	232
Stosowanie tablic dwuwymiarowych	232
Podsumowanie	234
Pytania sprawdzające	234
Ćwiczenia programistyczne	235
Rozdział 6. Instrukcje warunkowe i operatory logiczne	237
Instrukcja if	237
Instrukcja if else	239
Formatowanie instrukcji if else	241
Konstrukcja if else if else	241
Wyrażenia logiczne	243
Logiczny operator alternatywy —	243
Logiczny operator koniunkcji — &&	245
Ustalanie zakresu za pomocą operatora &&	247
Operator negacji logicznej — !	248
O operatorach logicznych	250
Zapis alternatywny	251
Biblioteka ctype	251
Operator ?:	253
Instrukcja switch	255
Użycie enumeratorów jako etykiet	258
switch versus if else	259
Instrukcje break i continue	259
Uwagi o programie	261
Pętle wczytywania liczb	262
Uwagi o programie	264

Proste wejście-wyjście z pliku	265
Tekstowe wejście-wyjście i pliki tekstowe	265
Zapis do pliku tekstowego	267
Odczyt danych z pliku tekstowego	270
Podsumowanie	274
Pytania sprawdzające	275
Ćwiczenia programistyczne	276
Rozdział 7. Funkcje — składniki programów w C++	279
Funkcje w skrócie	280
Definiowanie funkcji	281
Prototypowanie i wywoływanie funkcji	283
Parametry funkcji i przekazywanie przez wartość	286
Wiele parametrów	287
Jeszcze jedna funkcja dwuargumentowa	289
Funkcje i tablice	291
Jak wskaźniki umożliwiają tworzenie funkcji przetwarzających tablice?	292
Skutki użycia tablic jako parametrów	293
Dodatkowe przykłady funkcji i tablic	295
Funkcje korzystające z zakresów tablic	301
Wskaźniki i modyfikator const	302
Funkcje i tablice dwuwymiarowe	306
Funkcje i łańcuchy w stylu C	307
Funkcje z łańcuchami w stylu C jako parametrami	307
Funkcje zwracające łańcuchy w formacie C	309
Funkcje i struktury	310
Przekazywanie i zwracanie struktur	311
Inny przykład użycia funkcji i struktur	312
Przekazywanie adresu struktury	317
Funkcje i obiekty klasy string	318
Funkcje i obiekty typu array	320
Uwagi o programie	321
Rekurencja	322
Rekurencja w pojedynczym wywołaniu	322
Rekurencja w wielu wywołaniach	324
Wskaźniki na funkcje	325
Wskaźniki na funkcje — podstawy	325
Przykład użycia wskaźników na funkcje	327
Wariacje na temat wskaźników funkcji	329
Uproszczenie poprzez typedef	333
Podsumowanie	333
Pytania sprawdzające	334
Ćwiczenia programistyczne	336
Rozdział 8. Funkcje — zagadnienia zaawansowane	339
Funkcje inline	339
Zmienne referencyjne	342
Tworzenie zmiennej referencyjnej	342
Referencje jako parametry funkcji	345
Właściwości referencji	348

Użycie referencji do struktur	352
Użycie referencji z obiektami	358
Obiekty po raz wtóry — obiekty, dziedziczenie i referencje	361
Kiedy korzystać z referencji jako parametrów?	364
Parametry domyślne	365
Uwagi o programie	366
Przeciążanie funkcji	367
Przykład przeciążania funkcji	370
Kiedy korzystać z przeciążania funkcji?	372
Szablony funkcji	372
Przeciążone szablony	375
Ograniczenia szablonów	377
Specjalizacje jawne	377
Konkretyzacje i specjalizacje	380
Którą wersję funkcji wybierze kompilator?	382
Ewolucja szablonów funkcji	388
Podsumowanie	392
Pytania sprawdzające	392
Ćwiczenia programistyczne	393
Rozdział 9. Model pamięci i przestrzenie nazw	397
Kompilacja rozłączna	397
Czas życia, zasięg i łączenie	403
Zasięg i łączenie	404
Przydział automatyczny	404
Zmienne statyczne	409
Przydział statyczny, łączenie zewnętrzne	411
Specyfikatory i kwalifikatory	419
Łączenie a funkcje	421
Łączenie językowe	422
Kategorie przydziału a przydział dynamiczny	423
Przestrzenie nazw	429
Tradycyjne przestrzenie nazw języka C++	429
Nowe mechanizmy przestrzeni nazw	431
Przestrzenie nazw — przykład	438
Przyszłość przestrzeni nazw	441
Podsumowanie	442
Pytania sprawdzające	442
Ćwiczenia programistyczne	445
Rozdział 10. Obiekty i klasy	447
Programowanie proceduralne a programowanie obiektowe	448
Klasy a abstrakcje	449
Czym jest typ?	449
Klasy w języku C++	450
Implementowanie metod klas	455
Stosowanie klas	459
Zmiany implementacji	461
Podsumowanie poznanych wiadomości	462

Konstruktory i destruktory	463
Deklarowanie i definiowanie konstruktorów	464
Stosowanie konstruktorów	465
Konstruktory domyślne	466
Destrukory	467
Ulepszenia klasy Stock	468
Konstruktory i destrukory — podsumowanie	475
Tożsamość obiektu — wskaźnik this	476
Tablice obiektów	482
Zasięg klasy	485
Stałe zasięgu klasy	486
Wyliczenia z własnym zasięgiem (C++11)	487
Abstrakcyjne typy danych	488
Podsumowanie	492
Pytania sprawdzające	493
Ćwiczenia programistyczne	493
Rozdział 11. Stosowanie klas	497
Przeciążanie operatorów	498
Raz, dwa, trzy — próba przeciążenia operatora	499
Dodatkowy operator dodawania	502
Ograniczenia przeciążania operatorów	505
Jeszcze o przeciążaniu operatorów	506
Przyjaciele najważniejsi	509
Deklarowanie przyjaźni	510
Typowa przyjaźń — przeciążanie operatora <<	512
Przeciążanie operatorów — metody kontra funkcje nieskładowe	518
Przeciążania ciąg dalszy — klasa Vector	519
Składowa kodująca stan obiektu	526
Przeciążanie operatorów arytmetycznych dla klasy Vector	528
Nota implementacyjna	530
Wektorowe błędzenie losowe	530
Automatyczne konwersje i rzutowanie typów klas	534
O programie	539
Funkcje konwersji	539
Konwersja a zaprzysiężenie	544
Podsumowanie	547
Pytania sprawdzające	549
Ćwiczenia programistyczne	549
Rozdział 12. Klasy a dynamiczny przydział pamięci	553
Klasy a pamięć dynamiczna	554
Powtórka z pamięci dynamicznej i statyczne składowe klas	554
Specjalne metody klasy	562
W czym tkwi problem z konstruktorem kopiującym w Stringbad?	565
Kolejne słabości Stringbad: operatory przypisania	568
Nowa, ulepszona klasa — String	571
Nowa wersja konstruktora domyślnego	572
Porównywanie ciągów	573

Indeksowanie ciągu	574
Styczne metody klasy	575
Dalsze przeciążanie operatora przypisania	576
O czym należy pamiętać, stosując new w konstruktorach?	581
Zalecenia i przestrogi	582
Kopiowanie obiektów składowa po składowej	583
Słów parę o zwracaniu obiektów	584
Zwracanie niemodyfikowalnej (const) referencji obiektu	584
Zwracanie modyfikowalnej (bez const) referencji do obiektu	585
Zwracanie obiektu przez wartość	585
Zwracanie przez wartość obiektu niemodyfikowalnego (const)	586
Wskaźniki obiektów	587
Jeszcze o new i delete	589
Wskaźniki obiektów — podsumowanie	590
Jeszcze o miejscowej wersji new	592
Powtórka z poznanych technik	596
Przeciążanie operatora <<	596
Funkcje konwersji	597
Klasy wykorzystujące new w konstruktorach	597
Symulacja kolejki	598
Klasa kolejki	598
Klasa klienta	609
Symulacja bankomatu	612
Podsumowanie	616
Pytania sprawdzające	617
Ćwiczenia programistyczne	619
Rozdział 13. Klasy i dziedziczenie	623
Prosta klasa bazowa	624
Dziedziczenie	626
Konstruktory — zagadnienia związane z poziomem dostępu	628
Korzystanie z klasy pochodnej	631
Relacje między klasą pochodną a bazową	633
Dziedziczenie — relacja jest-czymś	635
Polimorficzne dziedziczenie publiczne	636
Tworzenie klas Brass oraz BrassPlus	637
Wiązanie statyczne i dynamiczne	648
Zgodność typów wskaźnikowych i referencyjnych	648
Metody wirtualne i wiązanie dynamiczne	650
Co trzeba wiedzieć o metodach wirtualnych?	653
Kontrola dostępu — poziom chroniony	656
Abstrakcyjne klasy bazowe	657
Stosowanie abstrakcyjnych klas bazowych	659
Filozofia abstrakcyjnych klas bazowych	665
Dziedziczenie i dynamiczny przydział pamięci	665
Przypadek pierwszy — klasa pochodna bez dynamicznego przydziału pamięci ...	665
Przypadek drugi — klasa pochodna z dynamicznym przydziałem pamięci	666
Przykład dziedziczenia z wykorzystaniem dynamicznego przydziału pamięci oraz funkcji zaprzyjaźnionych	668

Projektowanie klas — przegląd zagadnień	673
Metody automatycznie generowane przez kompilator	673
Inne metody	675
Dziedziczenie publiczne	678
Metody klasy — podsumowanie	682
Podsumowanie	683
Pytania sprawdzające	683
Ćwiczenia programistyczne	684
Rozdział 14. Wielokrotne użycie kodu w C++	687
Klasy ze składowymi w postaci obiektów	688
Krótka charakterystyka klasy valarray	688
Projekt klasy Student	689
Przykładowa klasa Student	691
Dziedziczenie prywatne	697
Nowa wersja klasy Student	697
Dziedziczenie wielokrotne	706
Podwójne egzemplarze klasy Worker	711
Podwójne metody	714
Przegląd zagadnień związanych z dziedziczeniem wielokrotnym	723
Szablony klas	724
Definiowanie szablonu klasy	724
Korzystanie z szablonu klasy	727
Analiza szablonu klasy	729
Szablon tablicy i argumenty pozatypowe szablonu	734
Elastyczność szablonów	736
Specjalizacja szablonu	739
Szablony jako składowe	742
Szablony jako parametry	744
Szablony klas i zaprzyjaźnienie	746
Szablonowe aliasy typów (C++11)	752
Podsumowanie	753
Pytania sprawdzające	755
Ćwiczenia programistyczne	757
Rozdział 15. Zaprzyjaźnienie, wyjątki i nie tylko	763
Zaprzyjaźnienie	763
Klasy zaprzyjaźnione	764
Zaprzyjaźnione metody klas	768
Inne relacje przyjaźni	771
Klasy zagnieżdżone	773
Dostęp do klas zagnieżdżonych	774
Zagnieżdżanie w szablonie	776
Wyjątki	779
Wywoływanie funkcji abort()	779
Zwracanie kodu błędu	780
Mechanizm wyjątków	782
Wyjątki w postaci obiektów	784
Specyfikacje wyjątków a C++11	788
Rozwijanie stosu	789

Inne właściwości wyjątków	793
Klasa exception	796
Wyjątki, klasy i dziedziczenie	799
Problemy z wyjątkami	804
Ostrożnie z wyjątkami	807
RTTI	808
Po co nam RTTI?	808
Jak działa RTTI?	809
Operatory rzutowania typu	816
Podsumowanie	820
Pytania sprawdzające	820
Ćwiczenia programistyczne	822
Rozdział 16. Klasa string oraz biblioteka STL	823
Klasa string	823
Tworzenie obiektu string	824
Wprowadzanie danych do obiektów string	828
Używanie obiektów string	830
Co jeszcze oferuje klasa string?	835
Warianty klasy string	837
Szablony klas inteligentnych wskaźników	837
Stosowanie inteligentnych wskaźników	838
Więcej o inteligentnych wskaźnikach	841
Wyższość unique_ptr nad auto_ptr	844
Wybór inteligentnego wskaźnika	845
Biblioteka STL	847
Szablon klasy vector	847
Metody klasy vector	849
Inne możliwości klasy vector	853
Zakresowe pętle for (C++11)	857
Programowanie uogólnione	858
Do czego potrzebne są iteratory?	858
Rodzaje iteratorów	862
Hierarchia iteratorów	865
Pojęcia, uściślenia i modele	866
Rodzaje kontenerów	872
Kontenery asocjacyjne	881
Nieuporządkowane kontenery asocjacyjne (C++11)	887
Obiekty funkcyjne (funktory)	887
Pojęcia związane z funktorami	888
Funktory predefiniowane	891
Funktory adaptowalne i adaptatory funkcji	892
Algorytmy	895
Grupy algorytmów	895
Ogólne właściwości algorytmów	896
Biblioteka STL i klasa string	897
Funkcje a metody kontenerów	898
Używanie biblioteki STL	899

Inne biblioteki	903
Klasy vector, valarray i array	903
Szablon initializer_list (C++11)	908
Stosowanie szablonu initializer_list	910
Uwagi do programu	911
Podsumowanie	911
Pytania sprawdzające	913
Ćwiczenia programistyczne	914
Rozdział 17. Obsługa wejścia, wyjścia oraz plików	917
Ogólna charakterystyka obsługi wejścia-wyjścia w języku C++	918
Strumienie i bufory	919
Strumienie i bufory a plik iostream	921
Przekierowanie	923
Realizacja operacji wyjścia z wykorzystaniem obiektu cout	924
Przeciążony operator <<	924
Inne metody klasy ostream	927
Opróżnianie bufora wyjściowego	930
Formatowanie danych wyjściowych za pomocą obiektu cout	931
Realizacja operacji wejścia z wykorzystaniem obiektu cin	945
Jak operator >> obiektu cin „widzi” dane wejściowe?	947
Stany strumienia	949
Inne metody klasy istream	953
Pozostałe metody klasy istream	960
Wejście-wyjście plikowe	964
Proste operacje wejścia-wyjścia plikowego	965
Kontrola strumienia i metoda is_open()	968
Otwieranie wielu plików	969
Przetwarzanie argumentów wiersza polecenia	969
Tryby otwarcia pliku	971
Dostęp swobodny	981
Formatowanie wewnętrzne	988
Podsumowanie	991
Pytania sprawdzające	992
Ćwiczenia programistyczne	993
Rozdział 18. Nowy standard C++	997
Podsumowanie omawianych elementów C++11	997
Nowe typy	997
Jednolita inicjalizacja	998
Deklaracje	999
nullptr	1001
Inteligentne wskaźniki	1002
Zmiany w specyfikacji wyjątków	1002
Jawny zasięg elementów wyliczeń	1002
Zmiany w klasach	1003
Zmiany w szablonach i bibliotece STL	1004
Referencje r-wartościowe	1006

Semantyka przeniesienia i referencje r-wartościowe	1007
Potrzeba semantyki przeniesienia	1007
Przykład przenoszenia	1008
Konstruktor przenoszący — wnioski	1013
Przypisania	1014
Wymuszanie przeniesienia	1015
Nowe elementy klas	1018
Specjalne metody klas	1018
Metody domyślne i usunięte	1019
Delegowanie konstruktorów	1021
Dziedziczenie konstruktorów	1021
Zarządzanie metodami wirtualnymi: override i final	1023
Funkcje lambda	1024
Wskaźniki do funkcji, funktory i lambdy	1024
Po co nam lambdy?	1027
Adaptery	1030
Adapter function a nieefektywność szablonów	1030
Naprawa problemu	1032
Dalsze możliwości	1034
Szablony o zmiennej liczbie parametrów	1035
Pakiety parametrów szablonu i funkcji	1035
Rozpakowywanie pakietów	1036
Rekurencja w szablonach o zmiennej liczbie parametrów	1037
Pozostałe udogodnienia C++11	1040
Programowanie współbieżne	1040
Uzupełnienia biblioteki	1040
Programowanie niskopoziomowe	1041
Inne	1042
Zmiany języka	1042
Projekt Boost	1043
TR1	1043
Korzystanie z bibliotek Boost	1043
Co dalej?	1044
Podsumowanie	1045
Pytania sprawdzające	1046
Ćwiczenia programistyczne	1049
Dodatek A Systemy liczbowe	1051
Liczby dziesiętne (o podstawie 10)	1051
Liczby całkowite ósemkowe (o podstawie 8)	1051
Liczby szesnastkowe	1052
Liczby dwójkowe (o podstawie 2)	1052
Zapis dwójkowy a szesnastkowy	1053
Dodatek B Słowa zastrzeżone języka C++	1055
Słowa kluczowe języka C++	1055
Leksemy alternatywne	1056
Nazwy zastrzeżone bibliotek języka C++	1056
Identyfikatory o specjalnym znaczeniu	1057

Dodatek C	Zestaw znaków ASCII	1059
Dodatek D	Priorytety operatorów	1063
Dodatek E	Inne operatory	1067
	Operatory bitowe	1067
	Operatory przesunięcia	1067
	Bitowe operatory logiczne	1069
	Alternatywne reprezentacje operatorów bitowych	1071
	Kilka typowych technik wykorzystujących operatory bitowe	1072
	Operatory wyłuskania składowych	1073
	alignof (C++11)	1077
	noexcept (C++11)	1078
Dodatek F	Klasa szablonowa string	1079
	Trzyznacicie typów i stała	1080
	Informacje o danych, konstruktory i różne drobiazgi	1080
	Konstruktor domyślny	1083
	Konstruktory operujące na klasycznych łańcuchach C	1083
	Konstruktory operujące na fragmentach łańcuchów C	1084
	Konstruktory operujące na referencji l-wartościowej	1084
	Konstruktory operujące na referencji r-wartościowej (C++11)	1085
	Konstruktory wykorzystujące n kopii znaku	1086
	Konstruktory wykorzystujące zakres	1086
	Konstruktor operujący na liście inicjalizującej (C++11)	1086
	Metody zarządzające pamięcią	1087
	Dostęp do łańcucha	1087
	Proste przypisanie	1088
	Przeszukiwanie łańcuchów	1089
	Rodzina funkcji find()	1089
	Rodzina funkcji rfind()	1089
	Rodzina funkcji find_first_of()	1090
	Rodzina funkcji find_last_of()	1090
	Rodzina funkcji find_first_not_of()	1091
	Rodzina funkcji find_last_not_of()	1091
	Metody i funkcje porównania	1091
	Modyfikatory łańcuchów	1093
	Metody dołączania i dodawania	1093
	Inne metody przypisania	1094
	Metody wstawiania	1094
	Metody usuwania	1095
	Metody zastępowania	1095
	Pozostałe metody modyfikujące: copy() oraz swap()	1096
	Wejście i wyjście	1096
Dodatek G	Metody i funkcje z biblioteki STL	1099
	STL a C++11	1099
	Nowe kontenery	1099
	Zmiany w kontenerach C++98	1100
	Składowe wspólne dla wszystkich (lub większości) kontenerów	1101
	Dodatkowe składowe dla kontenerów sekwencyjnych	1104

Dodatkowe operacje zbiorów i map	1107
Kontenery asocjacyjne nieporządkujące (C++11)	1109
Funkcje STL	1111
Niemodyfikujące operacje sekwencyjne	1111
Mutujące operacje sekwencyjne	1116
Operacje sortowania i pokrewne	1125
Operacje liczbowe	1139
Dodatek H Wybrane pozycje książkowe i zasoby internetowe	1141
Wybrane pozycje książkowe	1141
Zasoby internetowe	1142
Dodatek I Dostosowywanie do standardu ANSI/ISO C++	1145
Unikanie nadużywania niektórych dyrektyw preprocesora	1145
Do definiowania stałych lepiej używać modyfikatora const niż dyrektywy #define	1145
Do definiowania niewielkich funkcji lepiej używać specyfikatora inline niż makrodefinicji #define	1147
Używanie prototypów funkcji	1148
Stosowanie rzutowania typów	1148
Poznanie i wykorzystywanie mechanizmów języka C++	1149
Używanie nowej organizacji plików nagłówkowych	1149
Korzystanie z przestrzeni nazw	1149
Używanie inteligentnych wskaźników	1150
Używanie klasy string	1151
Korzystanie z biblioteki STL	1151
Dodatek J Odpowiedzi do pytań sprawdzających	1153
Skorowidz	1179

Funkcje — zagadnienia zaawansowane

W rozdziale zostaną omówione następujące zagadnienia:

- Funkcje *inline*.
- Zmienne referencyjne.
- Przekazywanie funkcji parametrów przez referencję.
- Parametry domyślne.
- Przeciążanie funkcji.
- Szablony funkcji.
- Specjalizacje szablonów funkcji.

W rozdziale 7. omalże mimochodem pojawiło się wiele informacji o funkcjach w C++, ale jeszcze więcej jest przed nami. Funkcje C++ mają sporo nowych właściwości, których nie było w starym dobrym C. Te nowe możliwości to funkcje *inline*, przekazywanie zmiennych przez referencję, wartości domyślne parametrów, przeciążanie funkcji i szablony funkcji. W niniejszym rozdziale bardziej niż dotąd zajmiemy się tymi elementami C++, które nie występują w C, zatem rozdział ten to pierwszy istotny wypad w kierunku dwóch plusów.

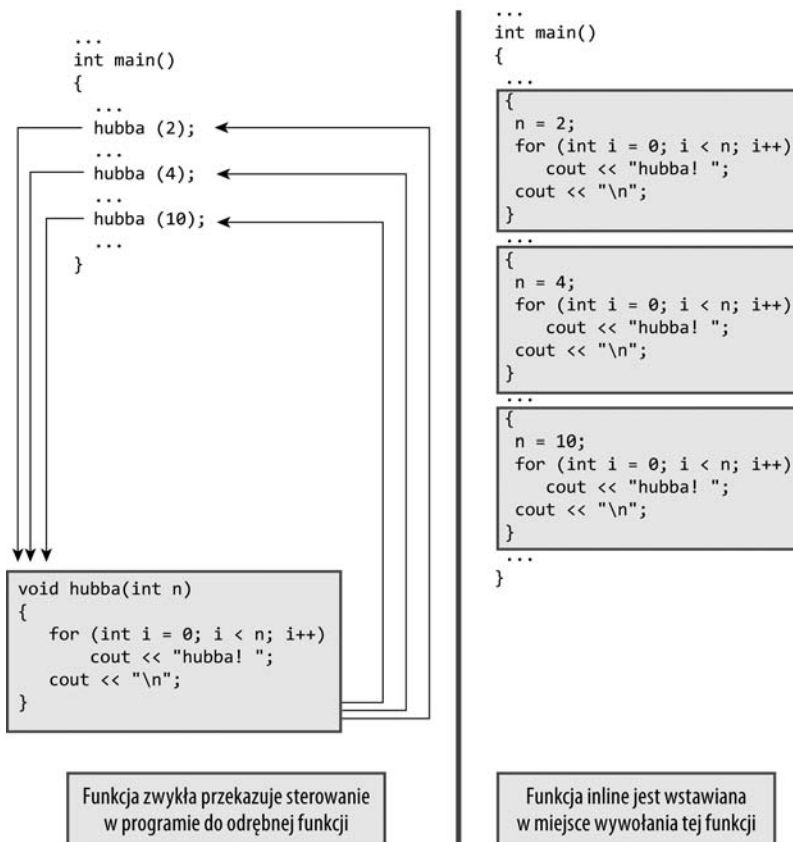
Funkcje *inline*

Funkcje inline to rozszerzenie C++ stworzone z myślą o przyspieszeniu działania programów. Podstawową różnicą między zwykłymi funkcjami a funkcjami *inline* nie jest sposób ich kodowania, ale metoda włączania ich do programu przez kompilator. Aby zrozumieć różnicę między zwykłymi funkcjami a funkcjami *inline*, musimy, dokładniej niż robiliśmy to dotąd, przyjrzeć się wnętrzu programu. Przystąpmy od razu do rzeczy.

Ostatecznym wynikiem procesu kompilacji jest program wykonywalny, który składa się z zestawu instrukcji języka maszynowego. Kiedy uruchamiamy program, system operacyjny ładuje wszystkie te instrukcje do pamięci komputera, tak że każda instrukcja ma własny adres w pamięci. Następnie komputer kolejno wykonuje instrukcję po instrukcji. Czasami kiedy występuje na przykład pętla albo instrukcja warunkowa, wykonywanie programu przeskakuje wprzód lub wstecz, pod inny adres.

Wywołania zwykłych funkcji oznaczają skok programu pod inny adres (adres funkcji), a po wykonaniu całej funkcji skok powrotny. Przyjrzyjmy się typowej realizacji tego procesu nieco dokładniej. Kiedy program dochodzi do instrukcji skoku funkcji, zapamiętuje adres instrukcji znajdującej się za instrukcją skoku, kopiuje parametry funkcji na stos (specjalnie przygotowany w tym celu fragment pamięci), skacze do miejsca w pamięci zawierającego początek kodu funkcji, wykonuje kod funkcji (ewentualnie umieszczając wynik funkcji w rejestrze), a następnie przeskakuje z powrotem do instrukcji, której adres został zapisany wcześniej¹. Skoki wprzód i wstecz oraz zapamiętywanie lokalizacji skoków zajmują czas — jest to koszt wywoływania funkcji.

Funkcje *inline* stanowią alternatywę dla takiego rozwiązania. W funkcji *inline* kod skompilowany jest włączony bezpośrednio w resztę programu — kompilator zastępuje wywołanie funkcji całym jej kodem. Wobec tego program nie musi przeskakiwać w inne miejsce ani potem wracać, dzięki czemu funkcje takie działają nieco szybciej niż ich zwykłe odpowiedniki, ale ceną za to jest większe zużycie pamięci. Jeśli program w 10 różnych miejscach wywołuje funkcję *inline*, w uzyskanym kodzie pojawi się 10 kopii tej funkcji (rysunek 8.1).

Rysunek 8.1. Funkcje *inline* a funkcje zwykłe

¹ To trochę jak zostawianie na chwilę czytanego tekstu w celu zapoznania się z przypisem — po lekturze tego przypisu z powrotem wracamy w to samo miejsce, w którym skończyliśmy czytanie.

Funkcji *inline* trzeba używać ostrożnie. Jeśli czas potrzebny na wykonanie funkcji jest o wiele dłuższy niż czas obsługi wywołania, to czas zaoszczędzony na braku skoków jest niewielkim ułamkiem całego procesu wykonywania funkcji. Jeśli czas wykonywania kodu jest krótki, to funkcja *inline* pozwala znacznie skrócić czas pracy programu. Jeżeli często udaje nam się zaoszczędzić nawet krótki czas, który stanowi jednak istotny fragment większego procesu, oszczędności mogą być znaczące.

Aby skorzystać z opisywanych tu możliwości, musimy podjąć przynajmniej jedno z dwóch działań:

- Poprzedzić deklarację funkcji słowem kluczowym `inline`.
- Poprzedzić definicję funkcji słowem kluczowym `inline`.

Powszechną praktyką jest pomijanie prototypu i wstawianie pełnej definicji (czyli nagłówka funkcji i całego kodu funkcji) tam, gdzie zwykle jest prototyp.

Kompilator wcale nie musi honorować żądania użytkownika, aby funkcja była *inline*. Kompilator może przyjąć, że funkcja jest zbyt duża lub że wywołuje samą siebie (funkcje *inline* nie powinny i nawet nie mogą być rekurencyjne), albo dany kompilator może mieć w ogóle funkcje *inline* wyłączone lub nawet niezaimplementowane.

Listing 8.1 pokazuje technikę funkcji *inline* w przypadku funkcji `square()`, która podnosi do kwadratu swój parametr. Zauważmy, że cała definicja tej funkcji mieści się w jednym wierszu. Nie jest to wymóg, ale jeśli definicja nie mieści się w jednym albo dwóch wierszach kodu (przy założeniu rozsądnej długości identyfikatorów), funkcja zwykle nie nadaje się na funkcję *inline*.

Listing 8.1. *inline.cpp*

```
// inline.cpp -- użycie funkcji inline
#include <iostream>

// definicja funkcji inline
inline double square(double x) { return x * x; }

int main()
{
    using namespace std;
    double a, b;
    double c = 13.0;

    a = square(5.0);
    b = square(4.5 + 7.5); // można przekazać wyrażenie
    cout << "a = " << a << ", b = " << b << "\n";
    cout << "c = " << c;
    cout << ", c kwadrat = " << square(c++) << "\n";
    cout << "Teraz c = " << c << "\n";
    return 0;
}
```

Oto wynik uruchomienia programu z listingu 8.1:

```
a = 25, b = 144
c = 13, c kwadrat = 169
Teraz c = 14
```

Widać tu, że funkcjom *inline* parametry przekazuje się przez wartość, tak jak zwykłym funkcjom. Jeśli parametr jest wyrażeniem, na przykład `4.5 + 7.5`, funkcja przekaże wartość tego wyrażenia — w tym przypadku 12. Powoduje to, że funkcje *inline* znacznie przewyższają makra znane z języka C; zobacz wskazówkę „Funkcje *inline* a makra”.

Mimo że nie istnieje osobny prototyp, prototypowanie nadal obowiązuje. Chodzi o to, że w tym przypadku cała definicja funkcji pojawia się przed pierwszym użyciem tej funkcji i to ona służy jako prototyp. Znaczy to, że można użyć funkcji `square()` z parametrem typu `int` albo typu `long`, a program i tak parametry te rzutuje na typ `double` i dopiero wtedy przekaże funkcji.

Funkcje *inline* a makra

Funkcje *inline* to cecha specyficzna dla języka C++, natomiast język C korzystał z dyrektywy preprocesora `#define`, aby tworzyć makra stanowiące pewne przybliżenie kodu *inline*. Oto przykład makra podnoszącego liczbę do kwadratu:

```
#define SQUARE(X) X*X
```

Jednak definicja taka nie działa przez przekazywanie parametrów, ale przez podstawianie tekstu, gdzie `X` jest etykietą symboliczną i stanowi jedynie namiastkę parametru:

```
a = SQUARE(5.0); zostanie zastąpione przez a = 5.0*5.0;
b = SQUARE(4.5 + 7.5); zostanie zastąpione przez b = 4.5 + 7.5*4.5 + 7.5;
d = SQUARE(c++); zostanie zastąpione przez d = c++c++;
```

Jedynie pierwszy przykład z powyższych zadziała prawidłowo. Sytuację można nieco poprawić, dodając nawiasy:

```
#define SQUARE(X) ((X)*(X))
```

Jednak nadal pozostaje problem związany z tym, że makra nie są przekazywane przez wartość. Nawet dla ostatniej definicji wywołanie `SQUARE(c++)` spowoduje dwukrotną inkrementację `c`, podczas gdy w przypadku analogicznej funkcji *inline* `square()` z listingu 8.1 wyznaczana jest wartość `c`; wartość ta jest przekazywana do funkcji, a na koniec jest raz inkrementowana.

Celem nie jest tu pokazywanie, jak pisze się makra w C. Chodzi raczej o to, że jeśli trzeba w formie makra zapisać jakieś działanie mające charakter funkcji, to lepiej użyć funkcji *inline*.

Zmienne referencyjne

Język C++ dodaje do języka nowy typ złożony — zmienną referencyjną. *Referencja* działa jak alias, czyli inna nazwa zmiennej zdefiniowanej już wcześniej. Jeśli na przykład `twain` będzie referencją do zmiennej `clemens`, do tej zmiennej będziemy mogli równoprawnie odwoływać się tak przez nazwę `clemens`, jak i przez `twain`. Ale po co nam to? Chodzi o pomoc dla tych programistów, którzy wstydzą się nazw, jakie wcześniej nadali swoim zmiennym? Może i tak, ale najważniejszym zastosowaniem zmiennych referencyjnych jest używanie ich jako parametrów funkcji. Jeśli parametr jest referencją, funkcja działa na danych oryginalnych, a nie na kopii zmiennej. Referencje to wygodna alternatywa dla wskaźników przy przetwarzaniu dużych struktur za pomocą funkcji; są one ogromnie ważne przy projektowaniu klas. Zanim zobaczymy, jak używać referencji w funkcjach, przeanalizujemy podstawowe cechy referencji. Pamiętać trzeba, że naszym celem jest omówienie działania referencji, a nie przekonanie się, jak są one używane najczęściej.

Tworzenie zmiennej referencyjnej

Jak pamiętamy, w C i C++ symbol `&` pozwala pozyskać adres zmiennej. W C++ symbolowi `&` przypisano dodatkowe znaczenie, zaprzęgając go do deklarowania referencji. Aby na przykład `rodents` było alternatywną nazwą zmiennej `rats`, można zapisać:

```
int rats;
int &rodents = rats; // rodents staje się aliasem dla rats
```

W tym kontekście `&` nie jest operatorem adresu, ale jest częścią identyfikatora typu. Tak jak `char *` oznacza wskaźnik typu `char`, tak `int &` sugeruje referencję do wartości `int`. Deklaracja referencji pozwala wymiennie używać nazw `rats` i `rodents` — obie nazwy odnoszą się do tej samej wartości, położonej w tym samym miejscu w pamięci. Na listingu 8.2 widać, że tak jest naprawdę.

Listing 8.2. *firstref.cpp*

```
// firstref.cpp -- definiowanie i użycie referencji
#include <iostream>
int main()
{
    using namespace std;
    int rats = 101;
    int &rodents = rats; // rodents to referencja

    cout << "rats = " << rats;
    cout << ", rodents = " << rodents << endl;
    rodents++;
    cout << "rats = " << rats;
    cout << ", rodents = " << rodents << endl;

    // w niektórych implementacjach C++ wymagane jest rzutowanie
    // typu adresów na typ unsigned
    cout << "adres rats = " << &rats;
    cout << ", adres rodents = " << &rodents << endl;
    return 0;
}
```

Zwróćmy uwagę na operator `&` w instrukcji:

```
int &rodents = rats;
```

Nie jest on tu operatorem adresu, ale służy do zadeklarowania `rodents` jako zmiennej typu `int &`, czyli jako referencji do wartości `int`. Jednak symbol `&` w wyrażeniu:

```
cout << ", adres rodents = " << &rodents << endl;
```

to już operator adresu, a `&rodents` to adres zmiennej, do której odnosi się `rodents`. Oto wynik działania programu z listingu 8.2:

```
rats = 101, rodents = 101
rats = 102, rodents = 102
adres rats = 0x0065fd48, adres rodents = 0x0065fd48
```

Jak widać, `rats` i `rodents` mają tę samą wartość i ten sam adres (w różnych systemach sposób wyświetlania adresu jest różny). Zwiększenie wartości zmiennej `rodents` o jeden wpływa na obie zmienne. Ścisłej rzecz biorąc, wykonanie instrukcji `rodents++` zwiększa o jeden wartość jednej zmiennej, która ma dwie nazwy. Pamiętajmy, że choć w przykładzie pokazano modelowe działanie referencji, to w praktyce zwykle używa się ich inaczej — do przekazywania parametrów funkcji, szczególnie kiedy parametry te są strukturami lub obiektami.

Referencje są zwykle czymś niepojętym dla ekspertów języka C, którzy uczą się C++, gdyż są dziwnie podobne do wskaźników, ale jednocześnie jest w nich coś innego. Można na przykład utworzyć referencję i wskaźnik odwołujące się do zmiennej `rats`:

```
int rats = 101;
int &rodents = rats; // rodents to referencja
int * prats = &rats; // prats to wskaźnik
```

Dalej można używać wymiennie wyrażień `rodents`, `*prats` i `rats` oraz `&rodents`, `prats` i `&rats`. Z tego punktu widzenia referencje wyglądają jak nieco inaczej zapisane wskaźniki, w których operator dereferencji `*` jest dany niejawnie. I tak naprawdę tym mniej więcej są referencje. Jednakże poza samym zapisem istnieją i inne różnice. Po pierwsze, referencję trzeba zainicjalizować w chwili jej deklarowania — nie można referencji zadeklarować, a wartości przypisać jej później, co jest normalnym postępowaniem w przypadku wskaźników:

```
int rat;
int & rodent;
rodent = rat;    // nie, tak nie wolno
```

Uwaga

Deklarując zmienną referencyjną, należy ją zainicjalizować.

Referencja to coś w rodzaju stałego wskaźnika — trzeba ją zainicjalizować w chwili jej tworzenia, ale kiedy już raz powiązemy ją ze zmienną, to to powiązanie zostanie na zawsze. Wobec tego zapis:

```
int & rodents = rats;
```

można w zasadzie traktować jako zamienny z zapisem:

```
int * const pr = &rats;
```

W tym przypadku referencja `rodents` odgrywa taką samą rolę jak wyrażenie `*pr`.

Na listingu 8.3 pokazano, co się stanie, jeśli spróbujemy zmienić powiązanie referencji ze zmiennej `rats` na zmienną `bunnies`.

Listing 8.3. `secref.cpp`

```
// secref.cpp -- definiowanie i stosowanie referencji
#include <iostream>
int main()
{
    using namespace std;
    int rats = 101;
    int & rodents = rats;    // rodents to referencja

    cout << "rats = " << rats;
    cout << ", rodents = " << rodents << endl;

    cout << "adres rats = " << &rats;
    cout << ", adres rodents = " << &rodents << endl;

    int bunnies = 50;
    rodents = bunnies;    // czy można zmienić referencję?
    cout << "bunnies = " << bunnies;
    cout << ", rats = " << rats;
    cout << ", rodents = " << rodents << endl;

    cout << "adres bunnies = " << &bunnies;
    cout << ", adres rodents = " << &rodents << endl;
    return 0;
}
```

Oto wyniki działania programu z listingu 8.3:

```
rats = 101, rodents = 101
adres rats = 0x0065fd44, adres rodents = 0x0065fd44
bunnies = 50, rats = 50, rodents = 50
adres bunnies = 0x0065fd48, adres rodents = 0x0065fd4
```

Początkowo rodents odnosi się do rats, ale dalej program próbuje zmienić przypisanie:

```
rodents = bunnies;
```

Przez chwilę wygląda na to, że przypisanie się powiodło, gdyż wartość rodents zmieniła się ze 101 na 50. Jednak dokładniejsze przyjrzenie się pokazuje, że zmienna rats także zmieniła swoją wartość na 50, a rats i rodents mają ten sam adres, inny od adresu bunnies. Zmienna rodents to alias dla rats, więc przypisanie tak naprawdę znaczy tylko tyle:

```
rats = bunnies;
```

Zatem zmiennej rats przypisujemy wartość zmiennej bunnies. Krótko mówiąc, referencję można ustawić w deklaracji, inicjalizując ją, ale nie można jej później niczego przypisać.

Założmy, że wypróbowaliśmy następujący kod:

```
int rats = 101;
int * pt = &rats;
int & rodents = *pt;
int bunnies = 50;
pt = &bunnies;
```

Zainicjalizowanie rodents wartością *pt powoduje, że rodents odnosi się do rats. W efekcie zmiana pt tak, aby wskazywała bunnies, nie zmieni w niczym tego, że rodents odnosi się do rats.

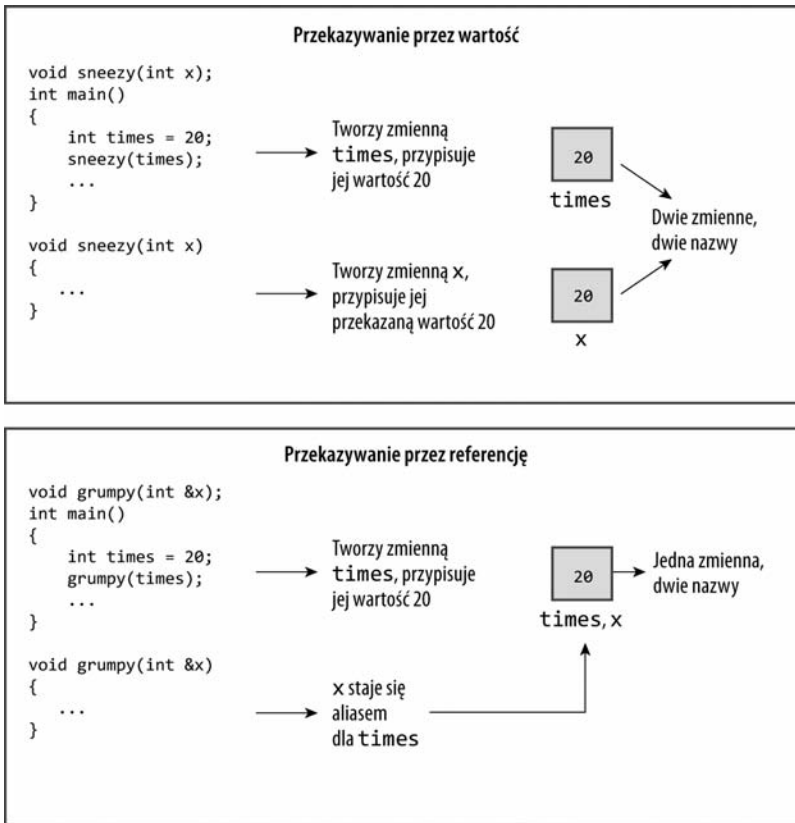
Referencje jako parametry funkcji

Najczęściej referencje służą jako parametry funkcji, powodując, że nazwa zmiennej widoczna w funkcji jest aliasem zmiennej programu wywołującego. Taka metoda przekazywania parametrów nazywana jest *przekazywaniem przez referencję*. Przekazywanie przez referencję pozwala wywołanej funkcji korzystać ze zmiennych funkcji wywołującej. Stanowi to zmianę w stosunku do C, gdzie dane są przekazywane wyłącznie przez wartość. Przekazywanie wartości powoduje, że wywołana funkcja działa na kopiach parametrów funkcji wywołującej (rysunek 8.2). Oczywiście C umożliwia przewyżczenie tego ograniczenia przez użycie wskaźników.

Porównajmy zasady użycia referencji i wskaźników, wykorzystując do tego typowy problem — zamianę wartości dwóch zmiennych. Funkcja zamieniająca te wartości musi być w stanie zmienić wartości programu wywołującego. Oznacza to, że nie możemy przyjąć klasycznego przekazywania przez wartość, gdyż zamienialibyśmy wartości kopii zmiennych. Jeśli przekazemy referencję, funkcja będzie działała na oryginalnych danych. Można też przekazać wskaźniki. Na listingu 8.4 pokazano wszystkie trzy metody, z niedziałającym w tym przypadku przekazaniem przez wartość; dzięki temu można porównać wszystkie opcje.

Listing 8.4. *swaps.cpp*

```
// swaps.cpp -- użycie referencji i wskaźników do zamiany wartości
#include <iostream>
void swapr(int & a, int & b); // a, b to aliasy wartości int
void swapp(int * p, int * q); // p, q to adresy wartości int
```


Rysunek 8.2. Przekazywanie przez wartość i przez referencję

```

void swapp(int a, int b);      // a, b to nowe zmienne
int main()
{
    using namespace std;
    int wallet1 = 300;
    int wallet2 = 350;

    cout << "wallet1 = $" << wallet1;
    cout << " wallet2 = $" << wallet2 << endl;

    cout << "Zamiana wartości za pomocą referencji:\n";
    swapr(wallet1, wallet2); // przekazaj zmienne
    cout << "wallet1 = $" << wallet1;
    cout << " wallet2 = $" << wallet2 << endl;

    cout << "Zamiana wartości za pomocą wskaźników:\n";
    swapp(&wallet1, &wallet2); // przekazaj adresy zmiennych
    cout << "wallet1 = $" << wallet1;
    cout << " wallet2 = $" << wallet2 << endl;

    cout << "Próba zamiany przy przekazywaniu przez wartość:\n";
    swapp(wallet1, wallet2); // przekazanie wartości zmiennych
    cout << "wallet1 = $" << wallet1;
    cout << " wallet2 = $" << wallet2 << endl;
    return 0;
}

```



```

}

void swapr(int & a, int & b)    // użycie referencji
{
    int temp;

    temp = a;    // użycie a, b jako wartości zmiennych
    a = b;
    b = temp;
}

void swapp(int * p, int * q)    // użycie wskaźników
{
    int temp;

    temp = *p;    // użycie *p, *q jako wartości zmiennych
    *p = *q;
    *q = temp;
}

void swapv(int a, int b)    // próba użycia wartości
{
    int temp;

    temp = a;    // użycie a, b jako wartości zmiennych
    a = b;
    b = temp;
}

```

Oto wyniki działania programu z listingu 8.4:

```

wallet1 = $300 wallet2 = $350          <-- wartości oryginalne
Zamiana wartości za pomocą referencji:
wallet1 = $350 wallet2 = $300          <-- wartości po zamianie
Zamiana wartości za pomocą wskaźników:
wallet1 = $300 wallet2 = $350          <-- ponownie po zamianie
Próba zamiany przy przekazywaniu przez wartość:
wallet1 = $300 wallet2 = $350          <-- zamiana nieudana

```

Zgodnie z oczekiwaniami użycie wskaźników i referencji zadziałało prawidłowo, natomiast przekazanie przez wartość nie przyniosłożądanego efektu.

Uwagi o programie

Najpierw zwróćmy uwagę na sposób wywołania poszczególnych funkcji na listingu 8.4:

```

swapr(wallet1, wallet2);    // przekazaj zmienne
swapp(&wallet1, &wallet2); // przekazaj adresy zmiennych
swapv(wallet1, wallet2);    // przekazanie wartości zmiennych

```

Przekazanie przez referencję (`swapr(wallet1, wallet2)`) oraz przekazanie przez wartość (`swapv(wallet1, wallet2)`) wyglądają identycznie. Jedyny sposób zauważenia, że w przypadku `swapr()` mamy do czynienia z referencjami, to spojrzenie na prototyp funkcji i jej definicję. Z drugiej strony obecność operatora adresu od razu ujawnia nam, gdzie mamy do czynienia z przekazywaniem przez wskaźnik (`swapp(&wallet1, &wallet2)`). Przypomnijmy, że deklaracja typu `int *p` oznacza, że `p` jest wskaźnikiem danej typu `int`, zatem parametr odpowiadający `p` powinien być adresem, na przykład `&wallet1`.

Teraz porównajmy kod funkcji `swapr()` (przekazanie przez referencję) i `swapv()` (przekazanie przez wartość). Jedyna zewnętrzna różnica leży w sposobie deklaracji parametrów funkcji:

```
void swapr(int & a, int & b)
void swapv(int a, int b)
```

Wewnętrzna różnica to oczywiście to, że zmienne `a` i `b` są aliasami `wallet1` i `wallet2`, wobec czego zamiana wartości `a` i `b` powoduje też zamianę wartości `wallet1` i `wallet2`. Jednak w funkcji `swapv()` zmienne `a` i `b` to nowe zmienne będące kopiami `wallet1` i `wallet2`, wobec czego zamiana wartości `a` i `b` nie wpływa na `wallet1` i `wallet2`.

Na koniec porównajmy funkcję `swapr()` (przekazywanie przez referencję) ze `swapp()` (przekazywanie przez wskaźnik). Pierwsza różnica to inna deklaracja funkcji:

```
void swapr(int & a, int & b)
void swapp(int * p, int * q)
```

Druga różnica polega na tym, że wersja wskaźnikowa wymaga użycia operatora dereferencji w przypadku korzystania z `p` i `q`.

Wcześniej mówiliśmy, że zmienne referencyjne należy inicjalizować w chwili ich definiowania. Wywołanie funkcji oznacza zainicjalizowanie parametrów funkcji wartościami argumentów wywołania funkcji. Więc parametry funkcji będące referencjami należy traktować jako zainicjalizowane parametrami przekazanymi w wywołaniu funkcji. Zatem wywołanie funkcji:

```
swapr(wallet1, wallet2);
```

powoduje zainicjalizowanie parametrów argumentami wywołania: `a` jest inicjalizowane `wallet1`, `a b` — `wallet2`.

Właściwości referencji

Użycie parametrów referencyjnych wiąże się z pewnymi specjalnymi warunkami, o których trzeba wiedzieć. Spójrzmy najpierw na listing 8.5. Używane są na nim dwie funkcje podnoszące parametr do sześciannu. Jedna pobiera parametr typu `double`, druga referencję `double`. Kod realizujący potęgowanie jest celowo nieco zagmatwany, gdyż chodzi o dokładne pokazanie pewnej rzeczy.

Listing 8.5. *cubes.cpp*

```
// cubes.cpp -- parametry zwykłe i referencyjne
#include <iostream>
double cube(double a);
double refcube(double &a);
int main ()
{
    using namespace std;
    double x = 3.0;

    cout << cube(x);
    cout << " = sześciann " << x << endl;
    cout << refcube(x);
    cout << " = sześciann " << x << endl;
    return 0;
}

double cube(double a)
{
    a *= a * a;
    return a;
}
```

```
double refcube(double &ra)
{
    ra *= ra * ra;
    return ra;
}
```

Oto wynik działania programu z listingu 8.5:

```
27 = sześcian 3
27 = sześcian 27
```

Zwróćmy uwagę, że funkcja `refcube()` modyfikuje wartość zmiennej `x` z funkcji `main()`, a funkcja `cube()` nie; dlatego właśnie przekazywanie przez wartość jest standardem. Zmienna `a` jest inicjalizowana wartością `x`, ale zmiana `a` nie wpływa już na `x`. Funkcja `refcube()` korzysta z referencji, więc zmiany wartości `ra` automatycznie przenoszą się na `x`. Jeśli funkcja ma używać przekazanych jej wartości, ale ich nie modyfikować, a korzystamy z referencji, należy skorzystać z referencji stałej. Oto przykład, jak powinno to wyglądać w prototypie i nagłówku funkcji:

```
double refcube(const double &ra);
```

Jeśli zastosujemy taki zapis, przy próbie zmiany wartości `ra` kompilator zgłosi błąd.

Tak naprawdę, jeśli chodzi o napisanie funkcji podobnej do pokazanej tutaj (to znaczy z użyciem prostego typu liczbowego), zamiast z cokolwiek egzotycznego przekazywania przez referencję należy skorzystać ze zwykłego przekazania przez wartość. Parametry referencyjne stają się przydatne w przypadku większych porcji danych, na przykład struktur i klas.

Funkcje przekazujące parametry przez wartość, jak `cube()` z listingu 8.5, mogą używać wielu rodzajów parametrów wywołania. Na przykład poprawne są wszystkie poniższe wywołania:

```
double z = cube(x + 2.0); // wyznaczenie x + 2.0, przekazanie wartości
z = cube(8.0);           // przekazanie wartości 8.0
int k = 10;
z = cube(k);             // konwersja wartości k na typ double, przekazanie
double yo[3] = { 2.2, 3.3, 4.4 };
z = cube(yo[2]);         // przekazanie wartości 4.4
```

Załóżmy, że spróbowałibyśmy przekazać podobne parametry do funkcji korzystającej z parametrów referencyjnych. Mogłoby się wydawać, że przekazywanie przez referencję jest bardziej ograniczone; w końcu `ra` jest alternatywną nazwą zmiennej, więc parametr wywołania powinien być zmienną. Zapis typu:

```
double z = refcube(x + 3.0); // nie powinno się skompilować
```

nie wygląda zbyt dobrze, bo wyrażenie `x + 3.0` nie jest zmienną. Na przykład nie można przypisać takiemu wyrażeniu wartości:

```
x + 3.0 = 5.0; // kompletne nieporozumienie
```

A co się stanie, jeśli spróbujemy użyć wywołania `refcube(x + 3.0)`? We współczesnym C++ jest to błąd i większość kompilatorów go zgłosi. A niektóre starsze wygenerują ostrzeżenie typu:

Ostrzeżenie: W wywołaniu `refcube(double &)` jako parametru `'ra'` użyto wartości tymczasowej.

Powodem tak umiarkowanego protestu jest to, że dawniej C++ pozwalało przekazywać zmiennym referencyjnym wyrażenia. Czasami nadal jest to możliwe. Skoro `x + 3.0` nie jest zmienną typu `double`, program utworzy tymczasową zmienną bez nazwy i zainicjalizuje ją wyrażeniem `x + 3.0`. Parametr `ra` stanie się referencją tej zmiennej tymczasowej. Przyjrzyjmy się teraz zmiennym tymczasowym bliżej i sprawdźmy, kiedy są tworzone, a kiedy nie.

Zmienne tymczasowe, parametry referencyjne i const

Język C++ może wygenerować zmienną tymczasową, jeśli parametr wywołania nie pasuje do parametru referencyjnego. Obecnie C++ dopuszcza to tylko w przypadku parametrów referencyjnych z modyfikatorem const, ale i to nie zawsze. Przyjrzyjmy się teraz sytuacjom, w których C++ generuje zmienne tymczasowe, i zastanówmy się, czemu ograniczenie do referencji stałych jest słuszne.

Po pierwsze, kiedy jest tworzona zmienna tymczasowa? Jeśli parametr referencyjny jest stały, kompilator generuje zmienną tymczasową w dwojakich sytuacjach:

- kiedy parametr wywołania ma prawidłowy typ, ale nie jest *l-wartością*,
- kiedy parametr wywołania ma niewłaściwy typ, ale typ ten może być przekonwertowany na właściwy.

Czym jest *l-wartość*? Otóż *l-wartości* są to takie obiekty danych, do których można się odwołać. Przykładami są zmienna, element tablicy, pole struktury, referencja czy wskaźnik, do którego zastosowano dereferencję. Nie są *l-wartościami* literały (poza ciągami w cudzysłowach, które są wewnętrznie reprezentowane jako adresy pamięci) ani złożone wyrażenia. Pojęcie *l-wartości* w C pierwotnie odnoszono do tych jednostek programu, które mogą wystąpić po lewej stronie operatora przypisania, ale później ta definicja uległa modyfikacji w wyniku wprowadzenia słowa kluczowego const. Obecnie *l-wartością* nazwiemy zarówno zwyczajne zmienne modyfikowalne, jak i zmienne deklarowane ze słowem const, ponieważ do obu można się odwołać przez adres. Z tym że zwyczajna zmienna może zostać określona jako *l-wartość modyfikowalna*, a zmienna deklarowana ze słowem const jako *l-wartość niemodyfikowalna*.

Wróćmy do przykładu; założmy, że zmienimy definicję refcube() tak, aby jako parametr pobierała stałą referencję:

```
double refcube(const double &ra)
{
    return ra * ra * ra;
}
```

Teraz weźmy następujący kod:

```
double side = 3.0;
double * pd = &side;
double & rd = side;
long edge = 5L;
double lens[4] = {2.0, 5.0, 10.0, 12.0};
double c1 = refcube(side);           // ra to side
double c2 = refcube(lens[2]);       // ra to lens[2]
double c3 = refcube(rd);           // ra to rd to side
double c4 = refcube(*pd);          // ra to *pd to side
double c5 = refcube(edge);         // ra to zmienna tymczasowa
double c6 = refcube(7.0);          // ra to zmienna tymczasowa
double c7 = refcube(side + 10.0);   // ra to zmienna tymczasowa
```

Parametry side, lens[2], rd i *pd to obiekty danych typu double mające nazwy, więc można utworzyć do nich referencje i zbędne są jakiegokolwiek zmienne tymczasowe (przypomnijmy, że element tablicy zachowuje się jak zmienna odpowiedniego typu). Jednak już edge jest wprawdzie zmienną, ale niewłaściwego typu. Referencja double nie może dotyczyć zmiennej long. Parametry 7.0 i side + 10.0 są z kolei właściwego typu, ale nie są nazwanymi obiektami danych. W każdym z tych przypadków kompilator wygeneruje tymczasową zmienną anonimową i uczyni ra referencją do niej. Te zmienne tymczasowe istnieją tak długo, jak długo działa funkcja, ale później kompilator może je usunąć z pamięci.

Czemu zatem działa to dobrze w przypadku referencji stałych, a inaczej nie? Przypomnijmy funkcję `swapr()` z listingu 8.4:

```
void swapr(int & a, int & b)    // użycie referencji
{
    int temp;

    temp = a;                // użycie a, b jako wartości zmiennych
    a = b;
    b = temp;
}
```

Co by się stało, gdybyśmy w starym, bardziej liberalnym C++ wykonali poniższy kod?

```
long a = 3, b = 5;
swapr(a, b);
```

Mamy do czynienia z niezgodnością typów, więc kompilator utworzyłby dwie tymczasowe zmienne `int`, zainicjalizował je wartościami 3 i 5, a następnie zamienił wartości obu tych zmiennych tymczasowych, pozostawiając `a` i `b` niezmienione.

Jeśli zadaniem funkcji mającej parametry referencyjne jest zmiana przekazanych wartości, tworzenie zmiennych tymczasowych to uniemożliwia. Rozwiązaniem jest uniemożliwienie tworzenia zmiennych tymczasowych w takich sytuacjach i to właśnie teraz jest zapisane w standardzie C++. Jednak niektóre kompilatory w takiej sytuacji nadal generują ostrzeżenie, a nie błąd, należy więc zachować ostrożność.

Teraz zastanówmy się nad funkcją `refcube()`. Jej zadaniem jest po prostu użycie przekazanych wartości, a nie ich modyfikowanie. Wobec tego wykorzystanie zmiennych tymczasowych w niczym nie przeszkadza, a funkcja może obsłużyć szerszy wachlarz typów parametrów. Jeśli zatem z deklaracji wynika, że referencja jest stała, C++ generuje w razie potrzeby zmienne tymczasowe. Funkcje C++ z parametrami `const`, którym przekazano parametry wywołania innych typów, zachowują się podobnie jak w przypadku przekazywania przez wartość, co oznacza niemożność zmiany oryginalnych danych i użycie tymczasowej zmiennej na wartość.

Uwaga

Jeśli parametr wywołania funkcji nie jest l-wartością lub nie pasuje co do typu do odpowiedniego stałego parametru referencyjnego, C++ tworzy zmienną anonimową właściwego typu i przypisuje jej wartość przekazanego parametru. Od tej chwili parametr odnosi się do takiej zmiennej anonimowej. Kiedy to tylko możliwe, należy używać `const`.

Istnieją trzy ważne powody deklarowania parametrów referencyjnych jako stałych:

- Użycie `const` chroni nas przed błędami programistycznymi powodującymi niezamierzoną zmianę wartości.
- Użycie `const` pozwala funkcji przetwarzać wartości stałe i niestałe, a pominięcie w prototypie `const` oznacza, że funkcja może przetwarzać tylko dane niebędące stałymi.
- Użycie referencji stałej pozwala funkcji generować tymczasowe zmienne i ich używać.

Parametry referencyjne należy deklarować jako stałe zawsze, kiedy tylko jest to możliwe.

W C++11 wprowadzono drugi rodzaj referencji: *referencję do r-wartości*, która (nomen omen) może odnosić się do r-wartości. Deklaruje się ją za pomocą symbolu `&&`:

```
double && rref = std::sqrt(36.00); // niedozwolone dla &
double j = 15.0;
double && jref = 2.0* j + 18.5;    // niedozwolone dla &
std::cout << rref << '\n';      // wypisanie 6.0
std::cout << jref << '\n';      // wypisanie 48.5
```

Referencja r-wartościowa została wprowadzona przede wszystkim dla umożliwienia tworzenia efektywniejszych implementacji pewnych operacji w bibliotekach. W rozdziale 18. będziemy omawiać sposób stosowania referencji r-wartości w implementacjach tak zwanej *semantyki przeniesienia* (ang. *move semantics*); pierwotny typ referencyjny (ten z deklaracją z pojedynczym znakiem &) jest teraz określany mianem *referencji l-wartościowej* albo *referencji do l-wartości*.

Użycie referencji do struktur

Referencje świetnie współpracują ze strukturami i klasami. Początkowo referencje wprowadzono właśnie na potrzeby tych dwóch typów, a nie na potrzeby wbudowanych typów podstawowych.

Referencji do struktur używa się w kontekście parametrów funkcji tak samo jak referencji do zmiennych typów podstawowych — wystarczy w deklaracji parametru odnoszącego się do struktury dodać operator referencji, &. Weźmy dla przykładu następującą definicję struktury:

```
struct free_throws
{
    std::string name;
    int made;
    int attempts;
    float percent;
};
```

Oraz funkcję operującą na strukturze takiego typu, udostępnianej przez referencję; jej prototyp wyglądałby tak:

```
void set_pc(free_throws & ft);    // referencja do struktury
```

Jeśli funkcja nie ma modyfikować wartości struktury, warto uzupełnić deklarację parametru słowem `const`:

```
void display(const free_throws & ft);    // nie zmienia wartości struktury
```

Właśnie tak działa program z listingu 8.6. Ciekawym rozwiązaniem jest też zwracanie przez funkcję referencji do struktury. Działa to nieco inaczej niż zwracanie zwykłej struktury i trzeba pamiętać o zasięgu zwracanej referencji (wrócimy do tego niebawem).

Listing 8.6. `strc_ref.cpp`

```
// strc_ref.cpp -- użycie referencji do struktur
#include <iostream>
#include <string>
struct free_throws
{
    std::string name;
    int made;
    int attempts;
    float percent;
};

void display(const free_throws & ft);
void set_pc(free_throws & ft);
free_throws & accumulate(free_throws & target, const free_throws & source);

int main()
{
    // inicjalizacje częściowe -- reszta składowych jest zerowana
```

```
free_throws one = {"Ifelsa Branch", 13, 14};
free_throws two = {"Andor Knott", 10, 16};
free_throws three = {"Minnie Max", 7, 9};
free_throws four = {"Whily Looper", 5, 9};
free_throws five = {"Long Long", 6, 14};
free_throws team = {"Throwgoods", 0, 0};
// bez inicjalizacji
free_throws dup;

set_pc(one);
display(one);
accumulate(team, one);
display(team);

// wartości zwracanych użyjemy w roli argumentów wywołania
display(accumulate(team, two));
accumulate(accumulate(team, three), four);
display(team);

// wartości zwracane użyte w przypisaniach:
dup = accumulate(team, five);
std::cout << "Statystyka dla team:\n";
display(team);
std::cout << "Statystyka dla dup po przypisaniu:\n";
display(dup);
set_pc(four);

// źle skonstruowane przypisanie
accumulate(dup, five) = four;
std::cout << "Statystyka dla dup po omyłkowym przypisaniu:\n";
display(dup);
return 0;
}

void display(const free_throws & ft)
{
    using std::cout;
    cout << "Imię: " << ft.name << '\n';
    cout << "Trafionych: " << ft.made << '\t';
    cout << "Rzutów: " << ft.attempts << '\t';
    cout << "Skuteczność: " << ft.percent << '\n';
}

void set_pc(free_throws & ft)
{
    if (ft.attempts != 0)
        ft.percent = 100.0f * float(ft.made)/float(ft.attempts);
    else
        ft.percent = 0;
}

free_throws & accumulate(free_throws & target, const free_throws & source)
{
    target.attempts += source.attempts;
    target.made += source.made;
    set_pc(target);
    return target;
}
```

Oto wynik działania programu z listingu 8.6:

```
Imię: Ifelsa Branch
Trafionych: 13 Rzutów: 14 Skuteczność: 92.8571
Imię: Throwgoods
Trafionych: 13 Rzutów: 14 Skuteczność: 92.8571
```

```

Imię: Throwgoods
Trafionych: 23 Rzutów: 30 Skuteczność: 76.6667
Imię: Throwgoods
Trafionych: 35 Rzutów: 48 Skuteczność: 72.9167
Statystyka dla team:
Imię: Throwgoods
Trafionych: 41 Rzutów: 62 Skuteczność: 66.129
Statystyka dla dup po przypisaniu:
Imię: Throwgoods
Trafionych: 41 Rzutów: 62 Skuteczność: 66.129
Statystyka dla dup po omyłkowym przypisaniu:
Imię: Whily Looper
Trafionych: 5 Rzutów: 9 Skuteczność: 55.5556

```

Uwagi o programie

Program rozpoczyna się od inicjalizacji kilku struktur. Pamiętamy, że jeśli inicjalizator zawiera mniej elementów niż liczba składowych inicjalizowanej struktury, pozostałe składowe będą inicjalizowane zerami (tu wyzerowane zostaną składowe percent). Pierwsze wywołanie funkcji w programie to:

```
set_pc(one);
```

Ponieważ parametrem `ft` funkcji `set_pc()` jest referencja, w ciele funkcji nazwa `ft` odnosi się do struktury `one`, a kod funkcji `set_pc()` ustawia wartość składowej `one.percent`. Przekazywanie przez wartość nie zadziała w tym przypadku, ponieważ funkcja zmieniłaby wtedy jedynie wartość składowej lokalnej (tymczasowej) kopii `one`. Alternatywą dla referencji jest (wiemy to z poprzedniego rozdziału) parametr typu wskaźnikowego, ale jest on odrobinę bardziej skomplikowany w obsłudze:

```

set_pcp(&one); // wersja z parametrem typu wskaźnikowego -- &one zamiast one
...
void set_pcp(free_throws * pt)
{
    if (pt->attempts != 0)
        pt->percent = 100.0f *float(pt->made)/float(pt->attempts);
    else
        pt->percent = 0;
}

```

Następne wywołanie funkcji w programie to:

```
display(one);
```

Ponieważ funkcja `display()` wypisuje zawartość struktury bez modyfikowania wartości jej składowych, w deklaracji parametru funkcji umieszczono słowo `const`, więc parametr jest niemodyfikowalną referencją. W tym przypadku akurat można by przekazać strukturę przez wartość, ale przekazywanie przez referencję jest bardziej efektywne pod względem czasu wykonania i zajętości pamięci (przekazanie przez wartość oznaczałoby wykonanie tymczasowej kopii argumentu dla potrzeb funkcji).

Kolejne wywołanie funkcji w programie:

```
accumulate(team, one);
```

Funkcja `accumulate()` przyjmuje dwa argumenty w postaci struktur. Jej zadaniem jest dodanie wartości składowych `attempts` i `made` drugiego argumentu do odpowiednich składowych pierwszego argumentu. Modyfikowana jest więc tylko pierwsza z przekazanych struktur i reprezentujący ją parametr jest deklarowany jako zwykła referencja, a drugi parametr to referencja niemodyfikowalna (`const`):

```
free_throws & accumulate(free_throws & target, const free_throws & source);
```


A co z wartością zwracaną? W omawianym wywołaniu funkcji nie jest ona używana, więc równie dobrze funkcja mogłaby deklarować typ zwracany jako `void`. Ale już następne wywołanie w programie to:

```
display(accumulate(team, two));
```

O co tu chodzi? Prześledźmy operacje na zmiennej strukturalnej `team`. Jest ona pierwszym argumentem wywołania funkcji `accumulate()`, co oznacza, że w ciele funkcji jest widoczna jako obiekt `target`. Funkcja `accumulate()` modyfikuje zmienną `team`, a następnie zwraca referencję do tejże zmiennej. Zauważmy, że instrukcja zwrócenia wartości wygląda tak:

```
return target;
```

Nic tu jawnie nie sygnalizuje, że dochodzi do zwrócenia referencji. Wniosek ten pochodzi wyłącznie z analizy nagłówka funkcji (a także jej prototypu):

```
free_throws & accumulate(free_throws & target, const free_throws & source)
```

Gdyby typ wartości zwracanej był deklarowany jako `free_throws` zamiast `free_throws &`, ta sama instrukcja `return` zwróciłaby kopię obiektu `target` (czyli kopię `team`). Ale skoro wartość zwracana jest referencją, to znaczy, że wartość zwrócona z powyższego wywołania to obiekt `team` tożsamy z tym przekazany do wywołania `accumulate()`.

A co dalej? Funkcja `accumulate()` zwraca wartość, która jest użyta jako pierwszy argument wywołania funkcji `display()`, co oznacza, że funkcja `display()` otrzymuje w wywołaniu obiekt `team`. Ponieważ parametr funkcji `display()` jest referencją, w ciele funkcji nazwa `ft` odnosi się w istocie do obiektu `team`. Słowem, funkcja w tym wywołaniu wypisze zawartość `team`. W sumie instrukcja:

```
display(accumulate(team, two));
```

jest równoważna instrukcjom:

```
accumulate(team, two);  
display(team);
```

Analogiczna analiza dotyczy instrukcji:

```
accumulate(accumulate(team, three), four);
```

która mogłaby równie dobrze zostać zapisana jako sekwencja instrukcji:

```
accumulate(team, three);  
accumulate(team, four);
```

Następny wiersz programu używa operatora przypisania:

```
dup = accumulate(team, five);
```

Zgodnie z oczekiwaniem w `dup` łąduje kopia zawartości `team`.

Na koniec program korzysta z funkcji `accumulate()` w sposób niezgodny z jej przeznaczeniem:

```
accumulate(dup, five) = four;
```

Taka instrukcja, to jest przypisanie wartości do wywołania funkcji, zostanie z powodzeniem skompilowana, ponieważ wartością zwracaną przez funkcję jest referencja. Gdyby funkcja `accumulate()` zwracała strukturę przez wartość, kod nie skompilowałby się. W przypadku referencji wartością zwracaną jest referencja do `dup`, co oznacza, że powyższa instrukcja jest tożsama z:

```
accumulate(dup, five); // dodanie danych five do dup  
dup = four; // zamazanie zawartości dup zawartością four
```

Druga instrukcja zasadniczo unieważnia wynik działania poprzedniej i choćby ze względu na to można sądzić, że pierwotne użycie `accumulate()` z przypisaniem do wartości zwracanej było niepoprawne.

Po co zwracać referencje?

Wróćmy jeszcze do zagadnienia zwracania referencji z wywołania funkcji. W przypadku zwracania zwyczajnej wartości mamy do czynienia z odpowiednikiem przekazywania parametru przez wartość: dochodzi do obliczenia wartości wyrażenia instrukcji `return` i przekazania obliczonej wartości do miejsca wywołania funkcji. Konceptyjnie dochodzi wtedy do skopiowania wartości zwracanej do tymczasowej lokalizacji, w której jest dostępna dla programu wywołującego. Weźmy taki kod:

```
double m = sqrt(16.0);
cout << sqrt(25.0);
```

W pierwszej instrukcji dochodzi do skopiowania wartości 4.0 do tymczasowego obiektu, który następnie jest kopiowany do zmiennej `m`. W drugiej instrukcji wartość 5.0 jest również kopiowana do lokalizacji tymczasowej, z której jest następnie przekazywana do `cout` (to opis koncepcyjny; w praktyce kompilatory optymalizujące wywołania mogą skonsolidować poszczególne kroki zwracania wartości i eliminować operacje kopiowania). Teraz weźmy instrukcję:

```
dup = accumulate(team, five);
```

Gdyby `accumulate()` zwracała strukturę zamiast referencji do struktury, oznaczałoby to skopiowanie całej struktury do tymczasowej lokalizacji, a stamtąd do zmiennej `dup`. Ale przy zwracaniu referencji mamy bezpośrednie kopiowanie `team` do `dup`, co jest operacją dużo efektywniejszą.

Uwaga

Funkcja zwracająca referencję jest tak naprawdę aliasem zmiennej, której referencja dotyczy.

Ostrożnie ze zwracaniem referencji

Najważniejsze, co wiąże się ze zwracaniem referencji, to unikanie zwracania referencji do obszaru pamięci, który zostanie zwolniony w chwili zakończenia wykonywania funkcji. Chcemy uniknąć kodu podobnego do poniższego:

```
const free_throws & clone2(free_throws & ft)
{
    free_throws newguy;           // pierwszy krok ku poważnemu błędowi
    newguy = ft;                 // kopiowanie danych
    return newguy;               // zwracanie referencji do kopii
}
```

Pojawi się tu niefortunny efekt zwracania referencji do zmiennej tymczasowej `newguy`, która przestanie istnieć w chwili zakończenia wykonywania funkcji (w rozdziale 9. omówimy trwałość różnego rodzaju zmiennych). Analogicznie trzeba unikać zwracania wskaźników na takie zmienne.

Najprostszym sposobem uniknięcia opisanego problemu jest zwracanie referencji przekazanej wcześniej funkcji jako parametru. Parametr referencyjny odnosi się do danych używanych przez funkcję wywołującą, wobec czego zwracana referencja odniesie się do tych samych danych. Tak działa funkcja `accumulate()` z listingu 8.6.

Druga metoda to alokacja pamięci operatorem `new`. Widzieliśmy już przykłady, gdzie operator `new` rezerwował miejsce na łańcuch, a funkcja zwracała wskaźnik na to miejsce. Oto jak można zrobić coś takiego z referencjami:

```
const free_throws & clone(free_throws & ft)
{
    free_throws * pt = new free_throws();
    *pt = ft; // kopiowanie informacji
    return *pt; // zwrócenie referencji do kopii
}
```

Pierwsza instrukcja tworzy strukturę `free_throws` bez nazwy. Wskaźnik `pt` wskazuje strukturę, więc `*pt` jest strukturą. Wydaje się, że zwracana jest struktura, ale deklaracja funkcji mówi, że tak naprawdę zwracana jest referencja do struktury. Można byłoby zatem funkcji tej użyć następująco:

```
free_throws & jolly = clone(three);
```

Powoduje to, że `jolly` jest referencją do nowej struktury. Istnieje tu jednak pewien problem — należałoby użyć `delete` do zwolnienia pamięci zaalokowanej przez `new`, kiedy nie będzie już potrzebna. Ale wywołanie `clone()` ukrywa użycie operatora `new`, a zwracany obiekt jest referencją, a nie wskaźnikiem, przez co łatwo zapomnieć o konieczności późniejszego użycia `delete`. W tego typu przypadkach nieocenionym ułatwieniem są szablony automatyzujące zwalnianie pamięci, takie jak omawiane w rozdziale 16. szablony `auto_ptr` albo jeszcze lepiej `unique_ptr` z C++11.

Po co używać `const` przy zwracaniu referencji?

Na listingu 8.6 występowała taka instrukcja:

```
accumulate(dup, five) = four;
```

W jej wyniku najpierw zakumulowaliśmy wartość `five` w strukturze `dup` tylko po to, żeby po wyjściu z funkcji stracić obliczone wartości poprzez nadpisanie wartości `dup` wartością zmiennej `four`. Dlaczego w ogóle udało się skompilować taką instrukcję? Otóż przypisanie wymaga modyfikowalnej l-wartości po lewej stronie: wyrażenie po lewej stronie operatora przypisania powinno identyfikować blok pamięci, który można modyfikować. W tym przypadku funkcja zwracała referencję do `dup`, a taka referencja identyfikuje modyfikowalny blok pamięci, więc cała instrukcja jest dla kompilatora poprawna.

Zwyczajne (nierreferencyjne) typy wartości zwracanych to z kolei *r-wartości*, które nie mają adresu (nie identyfikują bloku pamięci). Takie wyrażenia mogą występować po prawej stronie operatora przypisania, ale nie można ich umieszczać po stronie lewej. Do *r-wartości* zaliczamy też literały takie jak `10.0` oraz wyrażenia w rodzaju `x + y`. Jest jasne, że próby pobrania adresu literału w rodzaju `10.0` nie mają sensu, ale dlaczego zwyczajna wartość zwracana z funkcji również jest *r-wartością*? Otóż wartość zwracana, dla przypomnienia, jest umieszczana w tymczasowej lokalizacji pamięci, która niekoniecznie istnieje choćby do końca wykonywania bieżącej instrukcji.

Zalóżmy, że zamierzamy użyć referencji jako wartości zwracanej, ale chcielibyśmy zapobiec niepożądanym przypadkom użycia, takim jak przypisanie do wartości zwracanej z funkcji `accumulate()`. Aby to zrobić, wystarczy zadeklarować typ wartości zwracanej jako referencję niemodyfikowalną (ze słowem `const`):

```
const free_throws &
accumulate(free_throws & target, const free_throws & source);
```

Wartość zwracana jest teraz l-wartością, ale niemodyfikowalną, i instrukcja przypisania do wartości zwracanej staje się niepoprawna składniowo:

```
accumulate(dup, five) = four; // niedozwolone dla niemodyfikowalnej referencji zwracanej z funkcji
```

A co z pozostałymi wywołaniami funkcji w programie? Nawet po oznaczeniu typu wartości zwracanej słowem `const` poniższa instrukcja wciąż będzie poprawna:

```
display(accumulate(team, two));
```

Poprawność wynika z tego, że parametr funkcji `display()` jest również deklarowany jako referencja niemodyfikowalna (`const free_throws &`). Ale już poniższe wywołanie będzie niepoprawne, ponieważ pierwszy parametr `accumulate()` to referencja modyfikowalna:

```
accumulate(accumulate(team, three), four);
```

Czy to duże utrudnienie? Nie w tym przypadku, skoro powyższe wywołanie można łatwo przepisać na sekwencję:

```
accumulate(team, three);
accumulate(team, four);
```

I rzecz jasna wciąż mamy możliwość używania wartości zwracanej funkcji `accumulate()` po prawej stronie instrukcji przypisania.

Pominięcie `const` pozwala pisać krótszy, ale trudniejszy w zrozumieniu kod.

Zwykle lepiej unikać włączania do programu trudnych do zrozumienia cech, które później stają się przyczynkiem do powstawania trudnych do zrozumienia błędów. Uczynienie typu zwracanego referencją stałą chroni nas przed pokusą nieeleganckiego pójścia na skróty. Czasami warto też pominąć słowo `const`; przykładem tego jest omawiany w rozdziale 11. przeciążony operator `<<`.

Użycie referencji z obiektami

Klasyczną praktyką C++ jest przekazywanie do funkcji obiektów przez referencje. Referencji używa się na przykład w przypadku funkcji, którym przekazuje się obiekty klas `string`, `ostream`, `istream`, `ofstream` oraz `ifstream`.

Przyjrzyjmy się przykładowi, w którym użyto klasy `string` oraz pokazano pewne techniki programowania — niekoniecznie godne naśladowania. Chodzi o stworzenie funkcji dodającej podany łańcuch na koniec innego łańcucha. Listing 8.7 zawiera trzy funkcje, które realizują to zadanie, jedna z tych funkcji jest jednak źle zdefiniowana i może spowodować awarię programu, a nawet program może się nie skompilować.

Listing 8.7. *strquote.cpp*

```
// strquote.cpp -- różne techniki programowania
#include <iostream>
#include <string>
using namespace std;
string version1(const string & s1, const string & s2);
const string & version2(string & s1, const string & s2); // efekty uboczne
const string & version3(string & s1, const string & s2); // zła technika

int main()
{
    string input;
    string copy;
    string result;

    cout << "Podaj łańcuch: ";
    getline(cin, input);
    copy = input;
    cout << "Wprowadzony łańcuch: " << input << endl;
```

```

result = version1(input, "****");
cout << "Łańcuch po wzbogaceniu: " << result << endl;
cout << "Oryginalny łańcuch: " << input << endl;

result = version2(input, "###");
cout << "Łańcuch po wzbogaceniu: " << result << endl;
cout << "Oryginalny łańcuch: " << input << endl;

cout << "Przywrócenie oryginalnego łańcucha.\n";
input = copy;
result = version3(input, "@@@" );
cout << "Łańcuch po wzbogaceniu: " << result << endl;
cout << "Oryginalny łańcuch: " << input << endl;

return 0;
}

string version1(const string & s1, const string & s2)
{
    string temp;

    temp = s2 + s1 + s2;
    return temp;
}

const string & version2(string & s1, const string & s2) // efekty uboczne
{
    s1 = s2 + s1 + s2;
    // można bezpiecznie zwrócić referencję przekazaną do funkcji
    return s1;
}

const string & version3(string & s1, const string & s2) // zła technika
{
    string temp;

    temp = s2 + s1 + s2;
    // zwracanie referencji do obiektu lokalnego jest niebezpieczne
    return temp;
}

```

Oto wynik uruchomienia programu z listingu 8.7:

```

Podaj łańcuch: To nie moja wina.
Wprowadzony łańcuch: To nie moja wina.
Łańcuch po wzbogaceniu: ***To nie moja wina.***
Oryginalny łańcuch: To nie moja wina.
Łańcuch po wzbogaceniu: ###To nie moja wina.###
Oryginalny łańcuch: ###To nie moja wina.###
Przywrócenie oryginalnego łańcucha.

```

W tym momencie działanie programu jest przerywane.

Uwagi o programie

Wersja 1. funkcji z listingu 8.7 jest najprostsza:

```

string version1(const string & s1, const string & s2)
{
    string temp;

```

```
temp = s2 + s1 + s2;
return temp;
}
```

Funkcja ta ma dwa parametry typu `string`. Do tworzenia nowego łańcucha mającego pożądane właściwości też używamy klasy `string`. Zauważmy, że oba parametry funkcji są referencjami stałymi. Funkcja ostatecznie da taki sam wynik, jaki dałaby, gdybyśmy przekazali jej obiekty `string`:

```
string version4(string s1, string s2) // zadziałałaby tak samo
```

W tym przypadku `s1` i `s2` byłyby całkiem nowymi obiektami `string`. Zatem użycie referencji jest wydajniejsze, gdyż nie trzeba tworzyć nowych obiektów i kopiować do nich danych z obiektów oryginalnych. Użycie kwalifikatora `const` wskazuje, że funkcja użyje oryginalnych łańcuchów, ale nie będzie ich modyfikowała.

Obiekt `temp` to nowy obiekt lokalny dla funkcji `version1()`, który znika w chwili zakończenia działania funkcji. Zwrócenie `temp` jako referencji nie zadziała, więc funkcja jest typu `string`. Wobec tego zawartość zmiennej `temp` zostanie skopiowana w tymczasowe miejsce przeznaczone na wartości zwracane. Dalej, w funkcji `main()`, treść zwracanej wartości jest kopiowana do łańcucha o nazwie `result`:

```
result = version1(input, "***");
```

Przekazywanie łańcucha w formacie C jako referencji obiektu `string`

Być może część czytelników zauważyła pewną ciekawą cechę funkcji `version1()`: oba parametry, `s1` i `s2`, są typu `const string &`, ale przekazane parametry aktualne, `input` i `"***"`, są odpowiednio typów `string` i `const char *`. Parametr `input` jest typu `string`, więc bezproblemowo może się do niego odwoływać `s1`. Jak jednak program ma potraktować przekazanie wskaźnika `char` jako referencji do obiektu `string`?

Dzieją się tutaj dwie rzeczy. Po pierwsze, klasa `string` zawiera definicję konwersji typu `char*` na typ `string`, dzięki czemu możliwa jest inicjalizacja obiektu `string` łańcuchem w formacie języka C. Po drugie, trzeba pamiętać o omawianej wcześniej w tym rozdziale właściwości referencji `const` używanych jako parametry. Załóżmy, że typ argumentu nie pasuje do typu referencji, ale możliwa jest odpowiednia konwersja. W takiej sytuacji program utworzy tymczasową zmienną odpowiedniego typu, zainicjalizuje ją przekonwertowaną wartością i przekaże uzyskaną tak referencję do zmiennej tymczasowej. Wcześniej w tym rozdziale widzieliśmy na przykład, że parametr `const double &` może tak obsłużyć parametr typu `int`. Analogicznie parametr `const string &` może obsłużyć w ten sposób parametr `char *` lub `const char *`.

Wynika stąd, że jeśli parametr jest typu `const string &`, argument użyty w wywołaniu funkcji może być obiektem `string` lub łańcuchem w formacie C — literałem ujętym w cudzysłów, tablicą znakową lub wskaźnikiem `char`. Dlatego prawidłowo zadziała wywołanie:

```
result = version1(input, "***");
```

Funkcja `version2()` nie tworzy tymczasowego obiektu `string`, ale bezpośrednio modyfikuje łańcuch oryginalny:

```
const string & version2(string & s1, const string & s2) // efekty uboczne
{
    s1 = s2 + s1 + s2;
// można bezpiecznie zwrócić referencję przekazaną do funkcji
    return s1;
}
```

Funkcja może zmieniać `s1`, gdyż parametr ten, w przeciwieństwie do `s2`, został zadeklarowany bez słowa kluczowego `const`.

Parametr `s1` jest referencją obiektu z funkcji `main()` (obektu `input`) i można bezpiecznie zwrócić `s1` jako referencję. Skoro `s1` jest referencją zmiennej `input`, wiersz:

```
result = version2(input, "###");
```

jest równoważny następującemu zapisowi:

```
version2(input, "###"); // input zmienione bezpośrednio w version2()
result = input;        // referencja do s1 to referencja do input
```

Jednak, jako że `s1` jest referencją do `input`, wywołanie tej funkcji ma efekt uboczny w postaci zmiany także obiektu `input`:

```
Oryginalny łańcuch: To nie moja wina.
łańcuch po wzbogaceniu: ###To nie moja wina.###
Oryginalny łańcuch: ###To nie moja wina.###
```

Jeśli zatem nie chcemy, aby oryginalny łańcuch był modyfikowany, taka technika projektowania jest nieprawidłowa.

Trzecia wersja funkcji z listingu 8.7 stanowi ostrzeżenie, czego nie należy robić:

```
const string & version3(string & s1, const string & s2) // zła technika
{
    string temp;

    temp = s2 + s1 + s2;
    // zwracanie referencji do obiektu lokalnego jest niebezpieczne
    return temp;
}
```

Pojawia się tu poważny błąd polegający na zwracaniu referencji do zmiennej zadeklarowanej lokalnie w funkcji `version3()`. Funkcja daje się skompilować (nawet bez ostrzeżeń)², ale przy próbie wykonania tej funkcji działanie programu jest przerywane. Powodem błędu jest przypisanie:

```
result = version3(input, "@@@");
```

w którym program próbuje odwołać się do nieużywanego już obszaru pamięci.

Obiekty po raz wtóry — obiekty, dziedziczenie i referencje

Klasy `ostream` i `ofstream` mają ciekawą cechę bycia referencjami „wprzód”. Jak mówiliśmy w rozdziale 6., obiekty typu `ofstream` mogą używać metod `ostream`, co pozwala na wprowadzanie i zapisywanie danych z i do pliku w takiej samej postaci, jak to się robi w przypadku konsoli. Cechą języka, która umożliwia przekazywanie właściwości jednej klasy innej klasie, jest *dziedziczenie*, dokładnie omówione w rozdziale 13. Na razie tylko kilka słów wstępu: klasa `ostream` to *klasa bazowa* (bo klasa `ofstream` oparta jest na niej), a klasa `ofstream` to *klasa pochodna*. Klasa pochodna dziedziczy metody klasy bazowej, co znaczy, że obiekt `ofstream` może korzystać z takich cech klasy bazowej jak metody `precision()` czy `setf()`.

Innym aspektem dziedziczenia jest to, że referencja klasy bazowej może odnosić się do obiektu klasy pochodnej bez konieczności rzutowania. Praktyczny efekt jest taki, że można zdefiniować funkcję mającą jako parametr referencję klasy bazowej i funkcja ta będzie mogła używać w tym parametrze

² Tak naprawdę zależy to od kompilatora — na przykład w wersji 6. kompilatora Borland na etapie kompilacji zgłaszany jest błąd *Attempting to return a reference to local variable 'temp'*, czyli *Próba zwrócenia referencji do zmiennej lokalnej 'temp'* — *przyp. tłum.*

obiektów tak klasy bazowej, jak i pochodnej. Na przykład funkcja z parametrem typu `ostream &` może odebrać obiekt `ostream` (choćby `cout`) lub obiekt `ofstream` (zadeklarowany przez nas).

Na listingu 8.8 pokazano to na przykładzie jednej funkcji, która zapisuje dane w pliku i na ekranie; zmienia się jedynie parametr wywołania tej funkcji. Program prosi o podanie ogniskowej obiektywu (głównego lustra lub soczewki) oraz pewnych cech okularu teleskopu. Powiększenie to długość ogniskowej podzielona przez ogniskową okularu, więc obliczenia są proste. Program korzysta też z metod formatowania, które — jak to już zostało zapowiedziane — działają równie dobrze z obiektem `cout`, jak i z obiektami klasy `ofstream` (w tym przypadku `fout`).

Listing 8.8. `filefunc.cpp`

```
//filefunc.cpp -- funkcja korzystająca z parametru ostream &
#include <iostream>
#include <fstream>
#include <cstdlib>
using namespace std;

void file_it(ostream & os, double fo, const double fe[], int n);
const int LIMIT = 5;
int main()
{
    ofstream fout;
    const char * fn = "ep-data.txt";
    fout.open(fn);
    if (!fout.is_open())
    {
        cout << "Nie mogę otworzyć " << fn << ". Do widzenia.\n";
        exit(EXIT_FAILURE);
    }
    double objective;
    cout << "Podaj ogniskową teleskopu w milimetrach:";
    cin >> objective;
    double eps[LIMIT];
    cout << "Podaj ogniskowe (w mm) " << LIMIT << " okularów:\n";
    for (int i = 0; i < LIMIT; i++)
    {
        cout << "Okular nr " << i + 1 << ": ";
        cin >> eps[i];
    }
    file_it(fout, objective, eps, LIMIT);
    file_it(cout, objective, eps, LIMIT);
    cout << "Gotowe\n";
    return 0;
}

void file_it(ostream & os, double fo, const double fe[], int n)
{
    ios_base::fmtflags initial;
    initial = os.setf(ios_base::fixed); // zachowaj formatowanie początkowe
    os.precision(0);
    os << "Ogniskowa obiektywu: " << fo << " mm\n";
    os.setf(ios::showpoint);
    os.precision(1);
    os.width(12);
    os << "f okularu";
    os.width(15);
    os << "powiększenie" << endl;
    for (int i = 0; i < n; i++)
    {
        os.width(12);
```



```

    os << fe[i];
    os.width(15);
    os << int (fo/fe[i] + 0.5) << endl;
}
os.setf(initial); // przywrócenie początkowych ustawień formatowania
}

```

Oto wynik uruchomienia programu z listingu 8.8:

```

Podaj ogniskową teleskopu w milimetrach: 1800
Podaj ogniskowe (w mm) 5 okularów:
Okular nr 1: 30
Okular nr 2: 19
Okular nr 3: 14
Okular nr 4: 8.8
Okular nr 5: 7.5
Ogniskowa obiektywu: 1800 mm
  f okularu   powiększenie
    30.0         60
    19.0         95
    14.0        129
     8.8        205
     7.5        240
Gotowe

```

Wiersz:

```
file_it(fout, objective, eps, LIMIT);
```

powoduje wypisanie danych okularu do pliku *ep-data.txt*, a wiersz:

```
file_it(cout, objective, eps, LIMIT);
```

wypisanie tych samych danych na ekranie.

Uwagi o programie

Najważniejsze w kodzie z listingu 8.8 jest to, że parametr `os` typu `ostream` & może odnosić się do obiektu klasy `ostream`, jak `cout`, oraz do obiektu klasy `ofstream`, jak `fout`. Jednak program ten pokazuje także to, jak w obu wzmiankowanych typach obiektów można używać metod formatowania klasy `ostream`. Przejrzymy te metody, a niektóre z nich krótko omówimy; więcej szczegółów na ten temat pojawi się w rozdziale 17.

Metoda `setf()` pozwala ustawiać różne stany związane z formatowaniem. Na przykład wywołanie `setf(ios_base::fixed)` ustawia obiekt w tryb dziesiętnego zapisu stałoprzecinkowego. Wywołanie `setf(ios_base::showpoint)` ustawia obiekt w tryb pokazywania końcowej kropki dziesiętnej, nawet jeśli za nią są same zera. Metoda `precision()` określa liczbę cyfr pokazywanych na prawo od kropki dziesiętnej (o ile obiekt jest w trybie `fixed`). Wszystkie te ustawienia obowiązują do momentu, aż zostaną w kolejnym wywołaniu zmienione. Metoda `width()` ustala szerokość pola użytą przy następnym pokazywaniu danych. Ustawienie to dotyczy pojedynczej wartości, po czym jest przywracane ustawienie domyślne (a domyślnie pole ma szerokość zero, czyli jest rozszerzane tak, aby akurat pomieściło podaną wartość).

Funkcja `file_it()` korzysta z ciekawej pary wywołań metod:

```

ios_base::fmtflags initial;
initial = os.setf(ios_base::fixed); // zapamiętanie aktualnego stanu formatowania
...
os.setf(initial); // odtworzenie początkowego stanu formatowania

```

Metoda `setf` zwraca kopię wszystkich ustawień formatowania, które obowiązywały przed tym wywołaniem. `ios_base::fmtflags` to wymyślna nazwa typu potrzebnego do zapisania tych informacji. Wobec tego przypisanie zmiennej `initial` powoduje zapisanie ustawień, które obowiązywały przed wywołaniem funkcji `file_it()`. Zmienna `initial` może być później używana jako parametr `setf()` w celu wyzerowania wszystkich ustawień formatowania na wartości oryginalne. Wobec tego funkcja przywraca obiekt do stanu, w jakim znajdował się on przed przekazaniem go funkcji `file_it()`.

Szersza znajomość klas pomoże zrozumieć działanie tych metod oraz powód, dla którego na przykład stale pojawia się `ios_base`. Jednak aby użyć tych metod, nie musimy czekać do rozdziału 17.

I na koniec jeszcze jedna uwaga: każdy obiekt ma własne ustawienia formatowania. Kiedy program przekazuje `cout` do funkcji `file_it()`, ustawienia `cout` są zmieniane, a potem odtwarzane. Gdy program przekazuje funkcji `file_it()` obiekt `fout`, zmiana ustawień i ich odtwarzanie dotyczą obiektu `fout`.

Kiedy korzystać z referencji jako parametrów?

Istnieją dwa zasadnicze powody używania parametrów referencyjnych:

- umożliwienie modyfikacji danych w wywoływanej funkcji,
- przyspieszenie wykonywania programu dzięki przekazaniu samej referencji zamiast całego obiektu danych.

Drugi powód jest szczególnie istotny w przypadku większych obiektów danych, jak struktury i egzemplarze klas. Obydwa podane powody dotyczą także przekazywania przez wskaźniki. Nie dzieje się tak bez powodu — referencje są pewnego rodzaju interfejsem do wskaźników. Kiedy zatem używać referencji, kiedy wskaźników, a kiedy przekazywać parametry przez wartość? Oto garść wskazówek.

Funkcja korzysta z przekazanych danych, ale ich nie modyfikuje:

- Jeśli obiekt danych jest mały, na przykład jest to wbudowany typ danych lub mała struktura, należy go przekazać przez wartość.
- Jeśli obiekt danych jest tablicą, nie mamy wyboru — musimy użyć wskaźnika. Wskaźnik powinien być typu `const`.
- Jeśli obiekt danych jest duży, należy użyć wskaźnika `const` lub referencji `const`, aby w ten sposób zwiększyć szybkość działania programu. Zaoszczędzimy na czasie i pamięci, gdyż nie trzeba będzie kopiować struktury czy klasy.
- Jeśli obiekt danych jest egzemplarzem klasy, należy użyć referencji `const`. Semantyka klas często wymaga użycia referencji — to właśnie było głównym powodem dodania referencji do C++. Wobec tego standardowym sposobem przekazywania egzemplarzy klas jest użycie referencji.

Funkcja modyfikuje przekazane dane:

- Jeśli obiekt danych jest typem wbudowanym, należy użyć wskaźnika. Jeśli natkniemy się gdzieś w kodzie na zapis `poprawto(&x)`, gdzie `x` jest typu `int`, będzie dość oczywiste, że zadaniem funkcji jest modyfikacja wartości `x`.
- Jeśli obiekt danych jest tablicą, nie mamy wyboru i używamy wskaźnika.
- Jeśli obiekt danych jest strukturą, używamy referencji lub wskaźnika.
- Jeśli obiekt danych jest egzemplarzem klasy, używamy referencji.

Są to oczywiście tylko wytyczne i bywa, że konieczne jest dokonanie wyboru innego niż tu sugerowany. Na przykład obiekt `cin` korzysta z referencji do typów podstawowych, więc zamiast `cin >> n` można użyć zapisu `cin >> n`.

Parametry domyślne

Teraz zajmijmy się kolejną sztuczką możliwą do zastosowania w C++ — parametrami domyślnymi. *Parametr domyślny* to wartość używana w przypadku, kiedy w wywołaniu funkcji zabraknie wskazanego parametru. Jeśli na przykład ustawimy funkcję `void wow(int n)` tak, aby parametr `n` miał wartość domyślną `1`, to wywołanie `wow()` będzie równoważne wywołaniu `wow(1)`. Zwiększa to elastyczność użycia funkcji. Załóżmy, że mamy funkcję `left()` zwracającą pierwszy `n` znaków łańcucha, przy czym parametrami są łańcuch `i` i `n`. Ścisłej rzecz biorąc, funkcja zwraca wskaźnik na nowy łańcuch zawierający wybrany fragment łańcucha wejściowego. Przykładowo wywołanie `left("teoria", 3)` powoduje utworzenie łańcucha "teo"; zwracany jest wskaźnik na ten nowy łańcuch. Załóżmy teraz, że ustaliliśmy, iż wartością domyślną drugiego parametru jest `1`. Wywołanie `left("teoria", 3)` zadziała jak dotąd, gdyż przekazana wartość `3` nadpisze wartość domyślną. Jednak już wywołanie `left("teoria")` nie spowoduje błędu, lecz zwróci wskaźnik na łańcuch "t". Tego typu wartości domyślne są przydatne, jeśli program często pobiera łańcuchy jednoznakowe, ale czasami także dłuższe.

Jak ustalić wartość domyślną? Trzeba to zrobić w prototypie funkcji. Kompilator odszukuje prototyp funkcji w celu sprawdzenia, ile dana funkcja ma parametrów, więc także w prototypie jest miejsce na parametry domyślne. Wystarczy w prototypie przypisać wartość wybranemu parametrowi i `voilà!` Oto przykładowy prototyp funkcji `left()`:

```
char * left(const char * str, int n = 1);
```

Chcemy, aby nasza funkcja zwracała nowy łańcuch — stąd jej typem jest `char*`, czyli wskaźnik `char`. Pierwotny łańcuch ma być niezmienny, dlatego używamy słowa kluczowego `const`. Parametr `n` ma mieć wartość domyślną `1`, dlatego parametrowi temu przypisujemy jedynekę. Parametr domyślny zachowuje się jak wartość inicjalizująca — czyli w powyższym przykładzie zmienna `n` jest inicjalizowana wartością `1`. Jeśli nie zmienialibyśmy `n`, wartością tej zmiennej pozostałoby `1`, ale jeżeli przekazemy funkcji drugi parametr, zostanie on przypisany do `n` i nadpisze `1`.

Kiedy używamy funkcji z listą parametrów, musimy wartości domyślne dodawać od strony prawej do lewej. Nie można zatem użyć niektórych parametrów domyślnych, jeśli za nimi są parametry bez wartości domyślnych:

```
int harpo(int n, int m = 4, int j = 5);           // DOBRZE
int chico(int n, int m = 6, int j);             // ŻLE
int groucho(int k = 1, int m = 2, int n = 3);   // DOBRZE
```

Przy prototypie funkcji `harpo()` jak powyżej można później wywoływać tę funkcję z jednym, dwoma lub trzema parametrami:

```
beeps = harpo(2);           // równoważne harpo(2,4,5)
beeps = harpo(1,8);        // równoważne harpo(1,8,5)
beeps = harpo(8,7,6);      // nie będą użyte żadne parametry domyślne
```

Argumenty są przypisywane odpowiednim parametrom od lewej strony do prawej; nie można żadnych z nich pomijać. Wobec tego poniższy zapis jest niedozwolony:

```
beeps = harpo(3, ,8);      // ŻLE, m nie zostanie ustawione na 4
```

Parametry domyślne nie są jakimś wielkim postępem w programowaniu; są po prostu wygodne. Kiedy zaczniemy pracę z klasami, okaże się, że parametry takie pozwalają ograniczyć liczbę konstruktorów, metod oraz metod przeciążonych.

Na listingu 8.9 pokazano użycie parametrów domyślnych. Jak widać, parametry domyślne występują tylko w prototypie. Definicja funkcji jest taka sama jak bez parametrów domyślnych.

Listing 8.9. *left.cpp*

```

// left.cpp – funkcja obsługi łańcuchów z parametrem domyślnym
#include <iostream>
const int ArSize = 80;
char * left(const char * str, int n = 1);
int main()
{
    using namespace std;
    char sample[ArSize];
    cout << "Podaj łańcuch znakowy:\n";
    cin.get(sample, ArSize);
    char *ps = left(sample, 4);
    cout << ps << endl;
    delete [] ps; // zwolnienie starego łańcucha
    ps = left(sample);
    cout << ps << endl;
    delete [] ps; // zwolnienie nowego łańcucha
    return 0;
}

// funkcja zwraca wskaźnik na nowy łańcuch składający się
// z pierwszych n znaków łańcucha str
char * left(const char * str, int n)
{
    if(n < 0)
        n = 0;
    char * p = new char[n+1];
    int i;
    for (i = 0; i < n && str[i]; i++)
        p[i] = str[i]; // kopiowanie znaków
    while (i <= n)
        p[i++] = '\0'; // wyzerowanie reszty łańcucha
    return p;
}

```

Oto wynik uruchomienia programu z listingu 8.9:

```

Podaj łańcuch znakowy:
bielactwo
biel
b

```

Uwagi o programie

Program z listingu 8.9 korzysta z operatora `new`, aby stworzyć nowy łańcuch na wybrane znaki. Może się zdarzyć, że złośliwy użytkownik poda ujemną liczbę znaków, a wtedy funkcja ustawi tę liczbę na 0 i zwróci pusty łańcuch. Inna możliwość to podanie przez nieodpowiedzialnego użytkownika większej liczby znaków, niż ma łańcuch. Przed tym funkcja chroni się następująco:

```
i < n && str[i]
```

Warunek `i < n` powoduje przerwanie pętli po skopiowaniu `n` znaków. Drugi warunek, `str[i]`, dotyczy kodu kopiowanego znaku. Jeśli pętla dojdzie do znaku NUL o kodzie 0, działanie pętli zostanie przerwane. Ostatnia pętla `while` kończy łańcuch znakiem NUL i wypełnia znakiem NUL pozostałą zaalokowaną pamięć.

Inną metodą ustalania wielkości nowego łańcucha jest ustawienie `n` na mniejszą z dwóch wartości — wartości przekazanej oraz długości łańcucha:

```
int len = strlen(str);
n = (n < len) ? n : len; // mniejsza z n i len
char * p = new char[n+1];
```

W ten sposób zapewniamy, że `new` nie zaalokuje więcej miejsca, niż jest potrzebne na łańcuch. Może to być przydatne w przypadku wywołań typu `left("Cześć!", 32767)`. W pierwszym rozwiązaniu skopiujemy napis "Cześć!" do tablicy mającej 32 767 znaków, przy czym wszystkie te znaki poza pierwszymi sześcioma ustawimy na zero. Drugie rozwiązanie powoduje skopiowanie tego samego napisu do tablicy 7-znakowej. Jednak dodanie kolejnego wywołania funkcji, `strlen()`, powoduje zwiększenie programu, spowolnienie jego działania i wymaga włączenia pliku nagłówkowego *cstring* (lub *string.h*). Programiści C zawsze dążyli do zapewnienia jak najszybszego działania swoich programów, do bardziej zwartego kodu i do składania na barki programisty odpowiedzialności za prawidłowe wywoływanie funkcji. Jednak w C++ większy nacisk kładzie się na niezawodność. Ostatecznie powolny, ale dobrze działający program jest lepszy niż program działający szybciej, lecz z błędami. Jeśli czas potrzebny na wywołanie funkcji `strlen()` okaże się problemem, możemy funkcji `left()` umożliwić bezpośrednie wykrzycie, czy mniejsze jest `n`, czy długość łańcucha:

```
int m = 0;
while ( m <= n && str[m] != '\n')
    m++;
char * p = new char[m+1];
// w reszcie kodu należy użyć m zamiast n
```

Pamiętajmy, że wyrażenie `str[m] != '\0'` otrzymuje wartość `true` dla każdego `str[m]` różnego od znaku pustego i `false`, kiedy `str[m]` to znak pusty. W wyrażeniach logicznych `&&` wartości niezerowe są konwertowane na wartość logiczną `true`, a warunek pętli `while` można zapisać również tak:

```
while (m<=n && str[m])
```

Przeciążanie funkcji

Polimorfizm funkcji to bardzo elegancko rozszerzenie C++ względem C. O ile parametry domyślne pozwalają wywoływać tę samą funkcję z różnymi zestawami parametrów, o tyle *polimorfizm funkcji* (nazywany też *przeciążaniem funkcji*) pozwala używać wielu funkcji o takiej samej nazwie. Słowo *polimorfizm* oznacza posiadanie wielu postaci, zatem *polimorfizm funkcji* umożliwia funkcji przybieranie wielu form. Z kolei termin *przeciążanie funkcji* oznacza możliwość wiązania z jedną nazwą wielu funkcji — czyli nazwa jest przeciążana. Oba podane tu pojęcia oznaczają to samo, ale częściej mówi się o przeciążaniu funkcji — chyba dlatego, że bardziej kojarzy się z ciężką pracą. Korzystając z przeciążania, można zdefiniować całą rodzinę funkcji realizujących w zasadzie te same zadania, ale na różnych zestawach parametrów.

Przeciążone funkcje przypominają czasowniki mające więcej niż jedno znaczenie. Na przykład można kopać piłkę do bramki i można kopać w ziemi w poszukiwaniu skarbu. Kontekst pozwala (przynajmniej powinien pozwolić) określić, o jakie kopanie chodzi. Analogicznie w C++ na podstawie kontekstu określa się, której wersji przeciążonej funkcji należy użyć.

Kluczem do przeciążania funkcji jest lista parametrów, nazywana też *sygnaturą funkcji*. Jeśli dwie funkcje mają tyle samo takich samych (co do typu) parametrów, mają takie same sygnatury, to nazwy tych parametrów są bez znaczenia. Język C++ umożliwia definiowanie funkcji o takich samych nazwach, ale o różnych sygnaturach. Sygnatury mogą różnić się liczbą parametrów, ich typami lub jednym i drugim. Można na przykład zdefiniować ciąg funkcji `print()` mających następujące prototypy:

```
void print(const char * str, int width); // nr 1
void print(double d, int width);       // nr 2
void print(long l, int width);        // nr 3
void print(int i, int width);         // nr 4
void print(const char *str);          // nr 5
```

Kiedy używamy funkcji `print()`, kompilator odbiera do wywołania prototyp mający taką samą sygnaturę:

```
print("Ciastka", 15); // użyj nr 1
print("Syrop");       // użyj nr 5
print(1999.0, 10);   // użyj nr 2
print(1999, 12);     // użyj nr 4
print(1999L, 15);    // użyj nr 3
```

Na przykład wywołanie `print("Ciastka", 15);` korzysta z parametrów będących łańcuchem i liczbą całkowitą, więc pasuje do prototypu numer 1.

Gdy korzysta się z funkcji przeciążonych, trzeba zapewnić, że w wywołaniu użyte zostaną prawidłowe typy parametrów. Weźmy na przykład pod uwagę następujące instrukcje:

```
unsigned int year = 3210;
print(year, 6); // niejednoznaczne wywołanie
```

Który prototyp `print()` pasuje do takiego wywołania? Żaden! Brak pasującego prototypu nie przekreśla jeszcze możliwości wywołania takiej funkcji, bo C++ będzie próbował wymusić dopasowanie przez standardowe konwersje typów. Gdyby na przykład prototyp numer 2 był *jedynym* prototypem funkcji `print`, wywołanie `print(year, 6)` spowodowałoby konwersję wartości `year` na typ `double`. Jednak powyżej trzy prototypy mają za pierwszy parametr liczbę, więc `year` można skonwertować na trzy inne typy. W przypadku takiej niejednoznaczności C++ odrzuci wywołanie funkcji jako błędne.

Niektóre sygnatury pozornie się różnią, ale mimo to nie mogą istnieć jednocześnie. Na przykład weźmy pod uwagę następujące dwa prototypy:

```
double cube(double x);
double cube(double &x);
```

Można by pomyśleć, że mamy do czynienia z przeciążaniem funkcji, gdyż sygnatury są różne, jednak dla kompilatora jest inaczej. Jeśli mamy wywołanie:

```
cout << cube(x);
```

parametr `x` pasuje do prototypu `double x` i do prototypu `double &x`. Kompilator nie jest w stanie „stwierdzić”, której funkcji ma użyć. Aby uniknąć tego typu problemów, kompilator, sprawdzając sygnatury funkcji, traktuje referencję do danego typu i sam ten typ jako równoważne.

Proces wybierania funkcji rozróżnia zmienne z modyfikatorem `const` i bez niego. Spójrzmy na następujące prototypy:

```
void dribble(char * bits); // przeciążenie
void dribble(const char *cbits); // przeciążenie
void dabble(char *bits); // nie ma przeciążenia
void drivel(const char * bits); // nie ma przeciążenia
```

Oto do których prototypów będą pasowały różne wywołania funkcji:

```
const char p1[20] = "Jaka jest pogoda?";
char p2[20] = "Jest ruch w interesie?";
dribble(p1); // dribble(const char *);
dribble(p2); // dribble(char *);
```

```
dabble(p1);    // brak dopasowania
dabble(p2);    // dabble(char *);
drive1(p1);   // drive1(const char *);
drive1(p2);   // drive1(const char *);
```

Funkcja `dribble()` ma dwa prototypy: jeden dla wskaźników stałych, drugi dla zwykłych; kompilator wybierze jeden z nich w zależności od tego, czy przekazany parametr jest stałą, czy nie. Funkcja `dabble()` pasuje jedynie do wywołań z parametrem niebędącym stałą, natomiast funkcja `drive1()` pasuje do wywołań z parametrem stałym i niestałym. Powodem tej różnicy w zachowaniu `dabble()` i `drive1()` jest to, że można przypisać wartość bez `const` do zmiennej `const`, ale nie odwrotnie.

Trzeba pamiętać, że o możliwości przeciążania decyduje sygnatura, a nie typ funkcji. Na przykład poniższe dwie deklaracje są ze sobą niezgodne:

```
long gronk(int n, float m);    // takie same sygnatury,
double gronk(int n, float m); // więc sytuacja niedopuszczalna
```

Zatem funkcji `gronk()` nie można przeciążyć pokazaną metodą. Można użyć różnych typów wartości zwracanej, ale poza tym inne muszą być sygnatury:

```
long gronk(int n, float m);    // sygnatury są różne, więc
double gronk(float n, float m); // teraz już jest w porządku
```

W dalszej części tego rozdziału, kiedy będziemy omawiać szablony funkcji, dokładniej przeanalizujemy też dobieranie funkcji.

Przeciążanie po parametrach referencyjnych

W klasach i szablonach STL często stosuje się parametry referencyjne i choćby dlatego warto wiedzieć, jak przeciążanie działa z różnymi typami referencyjnymi. Weźmy następujące trzy prototypy funkcji:

```
void sink(double & r1); // dla modyfikowalnej l-wartości
void sank(const double & r2); // dla l-wartości (modyfikowalnej i niemodyfikowalnej) oraz r-wartości
void sunk(double && r3); // dla r-wartości
```

Parametr deklarowany jako l-wartość referencyjna `r1` pasuje do każdego argumentu będącego modyfikowalną l-wartością, na przykład do zwyczajnej zmiennej typu `double`. Parametr `r2` będzie dopasowany do argumentu będącego modyfikowalną l-wartością, niemodyfikowalną l-wartością bądź r-wartością (może to być na przykład wyrażenie sumy dwóch wartości typu `double`). Wreszcie referencja do r-wartości będzie pasować wyłącznie do r-wartości. Zauważmy, że `r2` można dopasować do tych samych argumentów co `r1` i `r3`, co prowadzi do pytania o zachowanie programu w przypadku niejednoznaczności przeciążenia funkcji. W takiej sytuacji realizowane jest dokładniejsze dopasowanie:

```
void staff(double & rs); // dla modyfikowalnej l-wartości
void staff(const double & rcs); // dla r-wartości i niemodyfikowalnej l-wartości
void stove(double & r1); // dla modyfikowalnej r-wartości
void stove(const double & r2); // dla niemodyfikowalnej l-wartości
void stove(double && r3); // dla r-wartości
```

W ten sposób możemy dopasowywać zachowanie funkcji do typu argumentu wywołania:

```
double x = 55.5;
const double y = 32.0;
stove(x); // wywołanie wersji stove(double &)
stove(y); // wywołanie wersji stove(const double &)
stove(x+y); // wywołanie wersji stove(double &&)
```

Jeśli (założmy) pominęlibyśmy funkcję `stove(double &&)`, to wywołanie `stove(x+y)` zostanie rozproszdzone do funkcji `stove(const double &)`.

Przykład przeciążania funkcji

W tym rozdziale tworzyliśmy już funkcję `left()` zwracającą wskaźnik na pierwszych n znaków łańcucha. Dodajmy teraz jeszcze jedną funkcję `left()`, która zwraca pierwszych n cyfr liczby całkowitej. Możemy jej użyć na przykład do sprawdzania początkowych cyfr konta bankowego zapisanego jako długa liczba całkowita, w celu uzyskania informacji, w jakim banku konto to jest prowadzone.

Funkcja działająca na liczbach całkowitych jest nieco bardziej skomplikowana niż działająca na łańcuchach znakowych, gdyż poszczególne cyfry nie są przechowywane w odrębnych elementach tablicy. Jedno rozwiązanie polega na wyliczeniu najpierw, ile liczba ma cyfr. Dzielenie przez 10 powoduje odrzucenie jednej cyfry, więc stosując kolejne dzielenia, można policzyć cyfry. Można użyć na przykład następującej pętli:

```
unsigned digits = 1;
while (n /= 10)
    digits++;
```

Pętla zlicza, ile razy można usunąć z n cyfrę, tak aby jeszcze coś zostało. Przypomnijmy, że $n /= 10$ to skrócony zapis $n = n / 10$. Jeśli n jest na przykład równe 8, warunek pętli spowoduje przypisanie n wartości 8/10, czyli 0, gdyż jest to dzielenie całkowitoliczbowe. Pętla od razu zostanie przerwana, a zmienna `digits` zostanie z wartością 1. Jednak już dla $n = 238$ w pierwszym cyklu pętli mamy 238/10, czyli 23. Nie jest to zero, więc po zwiększeniu `digits` o jeden pętla jest kontynuowana. Następnie n przybiera wartość 23/10, czyli 2. Znowu wynik nie jest zerem, zatem `digits` ma już wartość 3. W następnym cyklu n jest równe 2/10, tym razem 0 — pętla jest przerywana, zmiennej `digits` pozostaje wartość 3.

Założmy teraz, że wiemy, iż liczba ma pięć cyfr, a chcemy zwrócić jej pierwsze 3 cyfry. Wystarczy najpierw podzielić liczbę przez 10, a potem ten wynik jeszcze raz przez 10. Każde dzielenie przez 10 powoduje odrzucenie jednej cyfry z prawej strony. Aby określić liczbę cyfr, jaką należy odrzucić, odejmujemy liczbę pokazywanych cyfr od całkowitej liczby cyfr. Żeby na przykład pokazać pierwsze 4 cyfry liczby 9-cyfrowej, odrzucamy ostatnich 5 cyfr. Rozwiązanie to możemy zapisać w formie programu następująco:

```
ct = digits - ct;
while (ct--)
    num /= 10;
return num;
```

Na listingu 8.10 kod ten włączono do nowej funkcji `left()`. Funkcja zawiera też kod dodatkowy, który obsługuje przypadki szczególne, jak żądanie zera cyfr lub żądanie większej liczby cyfr, niż ma dana liczba. Sygnatura nowej funkcji `left()` jest inna niż sygnatura starej, więc możemy obu funkcji używać w tym samym programie.

Listing 8.10. `leftover.cpp`

```
// leftover.cpp -- przeciążanie funkcji left()
#include <iostream>
unsigned long left(unsigned long num, unsigned ct);
char * left(const char * str, int n = 1);

int main()
{
    using namespace std;
    char * trip = "Hawaii!!!"; // wartość testowa
    unsigned long n = 12345678; // wartość testowa
    int i;
    char * temp;
```



```

for (i = 1; i < 10; i++)
{
    cout << left(n, i) << endl;
    temp = left(trip,i);
    cout << temp << endl;
    delete [] temp; // wskazuje tymczasowy obszar pamięci
}
return 0;
}

// funkcja ta zwraca pierwszych ct cyfr liczby num
unsigned long left(unsigned long num, unsigned ct)
{
    unsigned digits = 1;
    unsigned long n = num;

    if (ct == 0 || num == 0)
        return 0; // jeśli brak cyfr, zwraca 0
    while (n /= 10)
        digits++;
    if (digits > ct)
    {
        ct = digits - ct;
        while (ct--)
            num /= 10;
        return num; // zwraca ct skrajnych lewych cyfr
    }
    else // jeśli ct >= liczby cyfr,
        return num; // zwraca całą liczbę
}

// funkcja zwraca wskaźnik nowego łańcucha zawierającego
// pierwszych n znaków łańcucha str
char * left(const char * str, int n)
{
    if(n < 0)
        n = 0;
    char * p = new char[n+1];
    int i;
    for (i = 0; i < n && str[i]; i++)
        p[i] = str[i]; // kopiowanie znaków
    while (i <= n)
        p[i++] = '\0'; // ustawienie reszty znaków na zera
    return p;
}

```

Oto wynik działania programu z listingu 8.10:

```

1
H
12
Ha
123
Haw
1234
Hawa
12345
Hawai
123456
Hawaii
1234567

```

```
Hawaii!
12345678
Hawaii!!
12345678
Hawaii!!!
```

Kiedy korzystać z przeciążania funkcji?

Przeciążanie funkcji może wydawać się doprawdy fascynujące, ale nie należy go nadużywać. Przeciążanie funkcji należy stosować w przypadku funkcji realizujących te same zadania, ale na różnego rodzaju danych. Poza tym warto się zastanowić, czy podobnych efektów nie uda się uzyskać za pomocą parametrów domyślnych. Można na przykład zastąpić pojedynczą funkcję `left()` przetwarzającą łańcuchy dwoma funkcjami przeciążonymi:

```
char * left(const char * str, unsigned n); // dwa parametry
char * left(const char * str);           // jeden parametr
```

Jednak użycie pojedynczej funkcji z parametrem domyślnym jest prostsze. Piszemy tylko jedną funkcję, program potrzebuje pamięci tylko na jedną funkcję... Jeśli zechcemy taką funkcję zmodyfikować, wystarczy poprawić tylko jeden fragment kodu. Jeśli jednak potrzebne są różne typy parametrów, a parametry domyślne nie rozwiązują problemu, to pora skorzystać z przeciążania funkcji.

Co to jest ozdabianie nazw?

W jaki sposób C++ rozróżnia poszczególne wersje funkcji przeciążonych? Przypisuje każdej z nich ukryte cechy identyfikacyjne. Kiedy korzystamy z narzędzia do edycji programów w środowisku programistycznym, kompilator robi pewne sztuczki określane mianem *ozdabiania nazw*. Polegają one na szyfrowaniu nazw funkcji zgodnie z parametrami tych funkcji podanymi w prototypie. Weźmy pod uwagę następujący prototyp:

```
long MyFunctionFoo(int, float);
```

Taka postać jest czytelna dla programisty; wiadomo, że funkcja ma dwa parametry typu `int` oraz `float` i zwraca wartość typu `long`. Kompilator dokumentuje ten interfejs, zamieniając wewnętrznie nazwę na dość niecodzienny napis, na przykład:

```
?MyFunctionFoo@@YAXH
```

Tak udekorowana nazwa oryginalna ma zakodowaną liczbę parametrów oraz ich typy. Inne sygnatury funkcji powodują dołączanie innych symboli, poza tym różne kompilatory stosują różne konwencje dekorowania.

Szablony funkcji

Współczesne kompilatory C++ wykorzystują jedną z nowszych cech C++ — szablony funkcji. *Szablon funkcji* to ogólny opis funkcji, czyli taki, w którym funkcja jest opisana przez typy ogólne — pod nie można później podstawiać typy konkretne, jak `int` czy `double`. Przekazując szablonowi typ jako parametr, można wymusić na kompilatorze wygenerowanie funkcji określonego typu. Szablony umożliwiają programowanie ogólne (ang. *generic programming*). Typy są przekazywane jak parametry, więc o szablonach mówi się czasem jako o *typach sparametryzowanych*. Sprawdźmy teraz, do czego szablony funkcji mogą się przydać i jak się ich używa.

Definiowaliśmy wcześniej (na listingu 8.4) funkcję, która zamieniała wartości dwóch zmiennych typu `int`. Załóżmy, że chcielibyśmy zamienić wartości dwóch zmiennych typu `double`. Jedno rozwiązanie to powielenie poprzedniego kodu, ale z zastąpieniem typu `int` typem `double`. Gdybyśmy chcieli zamieniać

wartości typu `char`, ponownie skorzystalibyśmy z tej samej techniki. Przeprowadzanie takich banalnych modyfikacji byłoby marnowaniem naszego cennego czasu, poza tym zawsze za którymś razem można popełnić błąd. Jeśli wprowadzamy zmiany ręcznie, zawsze możemy przeoczyć któreś wystąpienie `int`. Jeżeli realizujemy podstawienie globalne, na przykład zamieniając `int` na `double`, możemy zrobić coś takiego:

```
int x;
short interval;
```

zostanie zamienione na:

```
double x;           // zamierzona zamiana typu
short doubleerval; // niezamierzona zmiana nazwy zmiennej
```

Szablony funkcji C++ automatyzują proces generowania różnych odmian funkcji, przez co pozwalają oszczędzić czas i zwiększyć niezawodność kodu.

Szablony funkcji umożliwiają zdefiniowanie funkcji z dowolnym typem. Na przykład można przygotować szablon do zamiany wartości następująco:

```
template <typename AnyType>
void Swap(AnyType &a, AnyType &b)
{
    AnyType temp;
    temp = a;
    a = b;
    b = temp;
}
```

W pierwszym wierszu deklarujemy tworzenie szablonu, ustaliśmy też, że typ parametryzujący będzie się nazywał `AnyType`. Słowa kluczowe `template` i `typename` są obowiązkowe, tyle że zamiast słowa `typename` można użyć `class`. Obowiązkowe są też nawiasy kątowe. Nazwa typu (u nas `AnyType`) jest dowolna, byle tylko spełniała standardowe zasady nazewnictwa obowiązujące w C++; wielu programistów preferuje w tej sytuacji proste nazwy, jak `T`, które (trzeba to przyznać) istotnie skracają kod. Reszta kodu opisuje algorytm zamieniający dwie wartości typu `AnyType`. Szablon nie powoduje utworzenia żadnej nowej funkcji, ale daje kompilatorowi wskazówki, jak takie funkcje należałoby definiować. Jeśli zechcemy, aby funkcja zamieniała miejscami wartości `int`, kompilator utworzy potrzebną definicję funkcji, zamieniając wszystkie wystąpienia typu `AnyType` na typ `int`. Jeśli potrzebna nam będzie funkcja zamieniająca wartości typu `double`, kompilator zgodnie z tym samym szablonem utworzy i taką funkcję.

Przed ustaleniem standardu C++98 ze słowem kluczowym `typename` w C++ w tym konkretnym kontekście (to jest w kontekście parametrów szablonów) stosowano słowo `class`. Powyższy szablon można by więc przepisać tak:

```
template <class AnyType>
void Swap(AnyType &a, AnyType &b)
{
    AnyType temp;
    temp = a;
    a = b;
    b = temp;
}
```

Słowo kluczowe `typename` nieco lepiej objaśnia, że `AnyType` jest typem; jednak w dużych bibliotekach gotowego już kodu używane jest starsze słowo kluczowe `class`. Standard C++ traktuje w omawianym kontekście oba słowa identycznie. Tutaj będziemy również stosować obie formy, choćby po to, żeby oswoić czytelnika z obiema wciąż powszechnie stosowanymi składnikami deklaracji typowego parametru szablonu.

Wskazówka

Szablonów należy używać, kiedy potrzebne nam są funkcje stosujące ten sam algorytm do różnych typów danych. Jeśli nie zależy nam na zgodności wstecz i stać nas na wysiłek wpisania dłuższego słowa, zamiast `class` należy stosować raczej `typename`.

Aby poinformować kompilator, że potrzebna nam będzie określona funkcja `Swap()`, wystarczy użyć jej w programie. Kompilator sprawdzi, jakiego typu są jej parametry, i potrzebną funkcję wygeneruje. Na listingu 8.11 pokazano, jak to działa. Program jest zbudowany jak w przypadku zwykłych funkcji, prototyp szablonu funkcji jest na górze pliku, a sam szablon zdefiniowano za funkcją `main()`. W przykładzie posługujemy się też tradycyjną już nazwą parametru typowego `T` zamiast `AnyType`.

Listing 8.11. *funtemp.cpp*

```
// funtemp.cpp -- użycie szablonu funkcji
#include <iostream>
// prototyp szablonu funkcji
template <typename T> // albo class T
void Swap(T &a, T &b);

int main()
{
    using namespace std;
    int i = 10;
    int j = 20;
    cout << "i, j = " << i << ", " << j << ".\n";
    cout << "Użycie funkcji obsługującej typ int, "
         << "wygenerowanej przez kompilator:\n";
    Swap(i,j); // generuje void Swap(int &, int &)
    cout << "Teraz i, j = " << i << ", " << j << ".\n";

    double x = 24.5;
    double y = 81.7;
    cout << "x, y = " << x << ", " << y << ".\n";
    cout << "Użycie funkcji obsługującej typ double, "
         << "wygenerowanej przez kompilator:\n";
    Swap(x,y); // generuje void Swap(double &, double &)
    cout << "Teraz x, y = " << x << ", " << y << ".\n";
    // cin.get();
    return 0;
}

// definicja szablonu funkcji
template <typename T> // lub class T
void Swap(T &a, T &b)
{
    T temp; // zmienna temp typu T
    temp = a;
    a = b;
    b = temp;
}
```

Pierwsza funkcja `Swap()` z listingu 8.11 ma dwa parametry typu `int`, więc kompilator wygeneruje wersję `int` tej funkcji: wszystkie wystąpienia `T` zostaną zamienione na `int`, zatem uzyskamy definicję:

```
void Swap(int &a, int &b)
{
    int temp;
    temp = a;
    a = b;
    b = temp;
}
```

Tego kodu nie widać, ale kompilator go wygeneruje i umieści w programie wynikowym. Druga funkcja `Swap()` ma parametry typu `double`, więc w nowej wersji kompilator zastąpi wszystkie wystąpienia `T` słowem `double`:

```
void Swap(double &a, double &b)
{
    double temp;
    temp = a;
    a = b;
    b = temp;
}
```

Oto wynik działania programu z listingu 8.11:

```
i, j = 10, 20.
Użycie funkcji obsługującej typ int, wygenerowanej przez kompilator:
Teraz i, j = 20, 10.
x, y = 24.5, 81.7.
Użycie funkcji obsługującej typ double, wygenerowanej przez kompilator:
Teraz x, y = 81.7, 24.5.
```

Zauważmy, że szablony funkcji nie powodują skrócenia programu wynikowego. Na listingu 8.11 nadal mamy dwie osobne definicje funkcji, zupełnie jakbyśmy każdą z nich zdefiniowali ręcznie. Ostateczny kod nie zawiera szablonów, ale jedynie ich konkretne wcielenia. Zaletą szablonów jest to, że upraszczają definiowanie wielu podobnych funkcji oraz ograniczają ryzyko popełnienia błędów.

Zazwyczaj szablony są w całości umieszczane w osobnych plikach nagłówkowych, włączanych następnie do plików korzystających z tych szablonów; o samych plikach nagłówkowych będzie jeszcze mowa w rozdziale 9.

Przeciążone szablony

Szablonów używa się, kiedy potrzebne są różne funkcje oparte na tym samym algorytmie, ale działające na różnych typach, jak na listingu 8.11. Może się jednak zdarzyć, że nie wszystkie typy będą wykorzystywały ten sam algorytm. Aby obsłużyć i taki przypadek, można przeciążać definicje szablonów tak samo, jak przeciąża się definicje zwykłych funkcji. Tak jak w przypadku zwykłego przeciążania przeciążone szablony muszą mieć odrębne sygnatury funkcji. Na przykład na listingu 8.12 dodano nowy szablon zamiany wartości, obsługujący elementy dwóch tablic. Nasz pierwszy szablon miał sygnaturę `(T &, T &)`, a nowy — `(T [], T [], int)`. Zwróćmy uwagę na to, że ostatni element tej sygnatury jest konkretnym typem `int`, a nie typem ogólnym. Nie wszystkie parametry szablonów muszą być typami ogólnymi.

Kiedy w pliku `twotemps.cpp` kompilator natknie się na pierwsze wywołanie `Swap()`, „stwierdzi”, że użyto dwóch parametrów typu `int`, więc wywołanie to pasuje do pierwotnego szablonu. Jednak drugie wywołanie ma za parametry dwie tablice typu `int` oraz liczbę `int`, więc pasuje do nowego szablonu.

Listing 8.12. `twotemps.cpp`

```
// twotemps.cpp -- użycie przeciążonych szablonów funkcji
#include <iostream>
template <typename T> // szablon oryginalny
void Swap(T &a, T &b);

template <typename T> // nowy szablon
void Swap(T *a, T *b, int n);

void Show(int a[]);
const int Lim = 8;
```

```

int main()
{
    using namespace std;
    int i = 10, j = 20;
    cout << "i, j = " << i << ", " << j << ".\n";
    cout << "Użycie funkcji obsługującej typ int, "
        "wygenerowanej przez kompilator:\n";
    Swap(i,j);           // pasuje do szablonu oryginalnego
    cout << "Teraz i, j = " << i << ", " << j << ".\n";

    int d1[Lim] = {0,7,0,4,1,7,7,6};
    int d2[Lim] = {0,7,2,0,1,9,6,9};
    cout << "Tablice początkowo:\n";
    Show(d1);
    Show(d2);
    Swap(d1,d2,Lim);   // pasuje do nowego szablonu
    cout << "Tablice po zamianie:\n";
    Show(d1);
    Show(d2);
// cin.get();
    return 0;
}

template <typename T>
void Swap(T &a, T &b)
{
    T temp;
    temp = a;
    a = b;
    b = temp;
}

template <typename T>
void Swap(T a[], T b[], int n)
{
    T temp;
    for (int i = 0; i < n; i++)
    {
        temp = a[i];
        a[i] = b[i];
        b[i] = temp;
    }
}

void Show(int a[])
{
    using namespace std;
    cout << a[0] << a[1] << "/";
    cout << a[2] << a[3] << "/";
    for (int i = 4; i < Lim; i++)
        cout << a[i];
    cout << endl;
}

```

Oto wynik działania programu z listingu 8.12:

```

i, j = 10, 20.
Użycie funkcji obsługującej typ int, wygenerowanej przez kompilator:
Teraz i, j = 20, 10.
Tablice początkowo:
07/04/1776
06/20/1969

```

Tablice po zamianie:
06/20/1969
07/04/1776

Ograniczenia szablonów

Założmy, że dany jest następujący szablon funkcji:

```
template <class T> // albo template <typename T>
void f(T a, T b)
{...}
```

Kod szablonu często bazuje na silnych założeniach co do operacji możliwych na danym typie. Na przykład poniższa instrukcja w kodzie szablonu opiera się na założeniu, że dla obiektów zdefiniowano operację przypisania, co nie będzie możliwe dla T będącego typem tablicowym:

```
a = b;
```

Podobnie poniższa instrukcja bazuje na założeniu, że dla a i b zdefiniowana jest operacja >, co nie będzie spełnione dla T będącego zwyczajną strukturą:

```
if (a > b)
```

Operator > jest co prawda zdefiniowany dla nazw tablic, ale ponieważ nazwy tablic są adresami, porównanie dotyczy wartości adresów tablic, co niekoniecznie jest pożądaną semantyką porównania (zapewne bliższe oczekiwań byłoby porównanie rozmiarów tablic). A poniższa instrukcja zakłada, że dla T zdefiniowano operację mnożenia, co jest nieprawdą w przypadku tablic, wskaźników i struktur:

```
T c = a*b;
```

Krótko mówiąc, łatwo jest napisać szablon funkcji, która nie będzie działać dla niektórych (albo dla wielu) typów. Z drugiej strony niekiedy uogólnienie funkcji ma rzeczywiście sens, nawet jeśli zwyczajna składnia C++ na to pozwala. Na przykład przydałaby się możliwość dodawania struktur zawierających współrzędne pozycji, mimo że dla struktur nie istnieje operator +. W C++ można wtedy przeciążyć operator + tak, aby działał z odpowiednio zdefiniowaną strukturą lub klasą; takie podejście będziemy omawiać w rozdziale 11. Taka struktura nadawałaby się również do użycia w szablonie, który do poprawnego działania wymaga operacji dodawania. Alternatywą jest udostępnienie specjalizowanych definicji szablonów dla wybranych typów; to będzie przedmiotem omówienia w następnym punkcie.

Specjalizacje jawne

Założmy, że zdefiniowaliśmy następującą strukturę:

```
struct job
{
    char name[40];
    double salary;
    int floor;
};
```

Przyjmijmy jeszcze, że chcemy móc zamienić zawartość dwóch takich struktur. W pierwotnym szablonie do zamiany używamy następującego kodu:

```
temp = a;
a = b;
b = temp;
```

Wobec tego, że C++ pozwala przypisywać jedne struktury innym, kod ten zadziała poprawnie, nawet jeśli T jest strukturą job. Załóżmy jednak, że chcielibyśmy zamienić wartościami pola salary i floor, zostawiając name bez zmian. Potrzebny tu będzie inny kod, ale parametry Swap() będą takie same jak w pierwszym przypadku (referencje do dwóch struktur job), wobec czego nie można zastosować przeciążania szablonów.

Można jednak podać specjalizowaną definicję funkcji, nazywaną *specjalizacją jawną*, która będzie miała potrzebny kod. Jeśli kompilator znajdzie specjalizowaną definicję pasującą dokładnie do wywołania funkcji, użyje tej właśnie definicji, nie szukając nawet szablonów.

Mechanizm specjalizacji zmieniał się wraz z rozwojem języka C++. Przyjrzymy się aktualnej wersji, zgodnej ze standardem C++.

Specjalizacja trzeciej generacji (standard C++ ISO/ANSI)

Po wczesnych eksperymentach w tym zakresie standard C++98 ustanowił, co następuje:

- Dla danej nazwy funkcji można mieć funkcję nieszablonową, szablon funkcji oraz jawną specjalizację szablonu funkcji, a także przeciążone wersje ich wszystkich.
- Prototyp i definicja jawnej specjalizacji muszą być poprzedzone zapisem template <>, powinny wymieniać nazwę specjalizowanego typu.
- Specjalizacja przykrywa zwykły szablon, a funkcja zwykła przykrywa je wszystkie.

Oto wszystkie trzy postaci prototypów funkcji zamieniającej struktury job:

```
// prototyp zwykłej funkcji
void Swap(job &, job &);

// szablon prototypu
template <typename T>
void Swap(T &, T &);

// jawna specjalizacja typu job
template <> void Swap<job>(job&, job &);
```

Jak już wspomnieliśmy wcześniej, jeśli istnieje więcej niż jeden z tych prototypów, kompilator wybiera nieszablonową wersję przed jawną specjalizacją i przed szablonem, a jawna specjalizacja jest wybierana przed wersją wygenerowaną przed szablonem. Na przykład w poniższym kodzie pierwsze wywołanie Swap() korzysta z szablonu ogólnego, a drugie korzysta z jawnej specjalizacji bazującej na typie job:

```
...
template <class T> // szablon
void Swap(T &, T &);

// jawna specjalizacja dla typu job
template <> void Swap<job>(job &, job &);
int main()
{
    double u, v;
    ...
    Swap(u,v); // użyj szablonu
    job a, b;
    ...
    Swap(a,b); // użycie void Swap<job>(job &, job &)
}
```


Zapis <job> w Swap<job> jest opcjonalny, gdyż z typów parametrów funkcji wynika, że jest to specjalizacja job. Wobec tego ten sam prototyp można zapisać jako:

```
template <> void Swap(job &, job &); // prostsza forma
```

Gdyby przyszło nam pracować ze starszym kompilatorem, wrócilibyśmy do użycia wywołania starszego niż standard C++. Najpierw jednak sprawdźmy, jak powinny działać specjalizacje jawne.

Przykład jawnej specjalizacji

Na listingu 8.13 pokazano działanie specjalizacji. Kod ten jest zgodny ze standardem ANSI C++.

Listing 8.13. *twoswap.cpp*

```
// twoswap.cpp -- specjalizacja nadpisuje szablon
#include <iostream>
template <typename T>
void Swap(T &a, T &b);

struct job
{
    char name[40];
    double salary;
    int floor;
};

// jawna specjalizacja
template <> void Swap<job>(job &j1, job &j2);
void Show(job &j);

int main()
{
    using namespace std;
    cout.precision(2);
    cout.setf(ios::fixed, ios::floatfield);
    int i = 10, j = 20;
    cout << "i, j = " << i << ", " << j << ".\n";
    cout << "Użycie generowanej przez kompilator funkcji "
        "zamieniającej wartości int:\n";
    Swap(i,j); // generuje void Swap(int &, int &)
    cout << "Teraz i, j = " << i << ", " << j << ".\n";

    job sue = {"Susan Yaffee", 73000.60, 7};
    job sidney = {"Sidney Taffee", 78060.72, 9};
    cout << "Przed zamianą struktur job:\n";
    Show(sue);
    Show(sidney);
    Swap(sue, sidney); // używa void Swap(job &, job &)
    cout << "Po zamianie struktur job:\n";
    Show(sue);
    Show(sidney);
// cin.get();
    return 0;
}

template <typename T>
void Swap(T &a, T &b) // wersja ogólna
{
    T temp;
    temp = a;
    a = b;
    b = temp;
}
```

```

}

// zamienia tylko pola salary i floor struktury job

template <T> void Swap<job>(job &j1, job &j2) // specjalizacja
{
    double t1;
    int t2;
    t1 = j1.salary;
    j1.salary = j2.salary;
    j2.salary = t1;
    t2 = j1.floor;
    j1.floor = j2.floor;
    j2.floor = t2;
}

void Show(job &j)
{
    using namespace std;
    cout << j.name << ": " << j.salary
         << "zł na piętrze " << j.floor << endl;
}

```

Oto wyniki działania programu z listingu 8.13:

```

i, j = 10, 20.
Użycie generowanej przez kompilator funkcji zamieniającej wartości int:
Teraz i, j = 20, 10.
Przed zamianą struktur job:
Susan Yaffee: 73000.60zł na piętrze 7
Sidney Taffee: 78060.72zł na piętrze 9
Po zamianie struktur job:
Susan Yaffee: 78060.72zł na piętrze 9
Sidney Taffee: 73000.60zł na piętrze 7

```

Konkretyzacje i specjalizacje

Aby lepiej zrozumieć szablony, zajmijmy się *konkretyzacją* i *specjalizacją*. Pamiętajmy, że włączenie szablonu funkcji samo z siebie nie powoduje wygenerowania definicji funkcji; jest to tylko plan generowania takiej definicji. Kiedy kompilator generuje definicję funkcji dla danego typu na podstawie szablonu, wynikiem jest *konkretyzacja* (czyli utworzenie egzemplarza) szablonu. Na przykład na listingu 8.13 wywołanie funkcji `Swap(i, j)` powoduje, że kompilator wygeneruje egzemplarz `Swap()` dla typu `int`. Szablon *nie jest* definicją funkcji, natomiast konkretyzacja dla typu `int` już *jest* definicją funkcji. Tego typu konkretyzację nazywamy *niejawną*, gdyż kompilator „wnioskuje” o konieczności przygotowania definicji po ustaleniu, że program używa funkcji `Swap()` z parametrami typu `int`.

Początkowo niejawna konkretyzacja była jedynym sposobem generowania definicji funkcji na podstawie szablonów, ale obecnie C++ pozwala też na *konkretyzacje jawne*. Znaczy to, że można jawnie nakazać kompilatorowi utworzenie konkretnego egzemplarza, na przykład `Swap<int>()`. Składnia jest prosta — deklaruje się wszystkie potrzebne funkcje, podając typy `w <>` i poprzedzając deklarację słowem kluczowym `template`:

```
template void Swap<int>(int, int); // jawna konkretyzacja
```

Kompilator pozwalający na jawne konkretyzowanie szablonu po natknięciu się na powyższą deklarację na podstawie szablonu `Swap()` utworzy egzemplarz z typem `int`. Deklaracja ta znaczy zatem: „użyj szablonu `Swap()` do wygenerowania definicji funkcji dla typu `int`”.

Porównajmy teraz jawną konkretyzację szablonu z jego jawną specjalizacją, w której używa się jednej z równoważnych deklaracji:

```
template <> void Swap<int>(int &, int &); // jawna specjalizacja
template <> void Swap(int &, int &); // jawna specjalizacja
```

Różnica jest taka, że dwie powyższe deklaracje nie oznaczają użycia szablonu Swap() do wygenerowania definicji funkcji; oznaczają „użyj odrębnej, wyspecjalizowanej definicji funkcji jawnie zdefiniowanej dla typu int”. Prototypy te muszą być powiązane z odpowiadającymi im definicjami funkcji. Deklaracja jawnej specjalizacji po słowie kluczowym template ma <>, a w jawnej konkretyzacji nawiasów kątowych <> już nie ma.

Ostrzeżenie

Próba użycia w jednym pliku (a ogólnie w jednej jednostce translacji) jawnej konkretyzacji i jawnej specjalizacji dla tego samego typu danych jest błędem.

Jawne konkretyzacje mogą być tworzone również poprzez użycia funkcji w programie. Weźmy na przykład taki kod:

```
template <class T>
T Add(T a, T b) // przekazywanie przez wartość
{
    return a + b;
}
...
int m = 6;
double x = 10.2;
cout << Add<double>(x, m) << endl; // jawna konkretyzacja
```

Szablon nie dopasowałby wywołania Add(x, m), ponieważ oczekuje, że oba przekazywane argumenty będą tego samego typu. Ale wywołanie w postaci Add<double>(x, m) wymusza konkretyzację szablonu dla typu double, a także rzutowanie typów argumentów wywołania funkcji na double w przypadku drugiego argumentu skonkretyzowanej funkcji Add<double>(double, double).

A co w przypadku analogicznej operacji na szablonie Swap()?

```
int m = 5;
double x = 14.3;
Swap<double>(m, x); // prawie dobrze
```

Powyższy kod wygeneruje co prawda jawną konkretyzację szablonu dla typu double, ale niestety szablonu nie uda się skompilować, ponieważ pierwszy parametr funkcji Swap ma typ double &, a taki typ nie może się odnosić do zmiennej m typu int.

Niejawna konkretyzacja, jawna konkretyzacja oraz jawna specjalizacja określane są zbiorczo mianem *specjalizacji*. Ich wspólną cechą jest to, że reprezentują definicję funkcji używającej konkretnych typów, a nie ogólny opis funkcji.

Dodanie jawnej konkretyzacji szablonu doprowadziło do opracowania nowej składni: template i template <>; służy to odróżnieniu jawnej konkretyzacji od jawnej specjalizacji. Jak w wielu innych przypadkach zwiększenie możliwości odbywa się kosztem skomplikowania składni. W poniższym fragmencie kodu zestawiono omawiane tu pojęcia:

```
...
template <class T>
void Swap (T &, T &); // prototyp szablonu
```

```

template <T> void Swap<job>(job &, job &); // jawna specjalizacja dla typu job
int main(void)
{
    template void Swap<char>(char &, char &); // jawna konkretyzacja dla typu char
    short a, b;
    ...
    Swap(a,b); // niejawna konkretyzacja szablonu dla typu short
    job n, m;
    ...
    Swap(n, m); // użycie jawnej specjalizacji dla typu job
    char g, h;
    ...
    Swap(g, h); // użycie jawnie skonkretyzowanego szablonu dla typu char
    ...
}

```

Kiedy kompilator dochodzi do jawnej konkretyzacji szablonu dla typu `char`, na podstawie definicji szablonu generuje wersję `char` funkcji `Swap()`. W innych przypadkach użycia `Swap()` kompilator dopasowuje szablon do argumentów wykorzystanych w wywołaniu funkcji. Kiedy na przykład kompilator dochodzi do wywołania `Swap(a,b)`, generuje wersję `short` funkcji `Swap()`, gdyż oba parametry są typu `short`. Kiedy kompilator dochodzi do wywołania `Swap(n,m)`, używa odrębnej definicji (jawnej specjalizacji) przygotowanej dla typu `job`. Gdy kompilator dochodzi do wywołania `Swap(g,h)`, używa specjalizacji szablonu wygenerowanej wcześniej podczas przetwarzania konkretyzacji jawnej.

Którą wersję funkcji wybierze kompilator?

Biorąc pod uwagę przeciążanie funkcji, szablony funkcji oraz przeciążanie szablonów funkcji, C++ potrzebuje jasno zdefiniowanej strategii pozwalającej decydować, której definicji funkcji użyć w poszczególnych wywołaniach, szczególnie jeśli przekazywanych jest wiele parametrów — i ma taką strategię. Proces ten jest nazywany *rozwiązywaniem przeciążeń*. Kompletny opis tej strategii wymagałby osobnego rozdziału, więc tylko przyjrzymy się z grubsza, jak się odbywa ten proces.

- **Etap 1.** — zbieranie listy funkcji potencjalnie przydatnych w danej sytuacji. Wybierane są funkcje i szablony funkcji mające taką samą nazwę jak funkcje wywołane.
- **Etap 2.** — spośród funkcji potencjalnie przydatnych wybierane są funkcje pasujące. Są to funkcje mające odpowiednią liczbę parametrów, dla których istnieją niejawne metody konwersji lub dokładne dopasowanie typu parametru. Na przykład jeśli funkcja jest wywoływana z parametrem typu `float`, przekazana wartość zostanie skonwertowana na typ `double`, aby pasowała do parametru `double`, ale w przypadku konkretyzacji będzie ona już dotyczyć typu `float`.
- **Etap 3.** — sprawdzenie, czy istnieje funkcja pasująca najlepiej. Jeśli tak, zostanie ona użyta. Jeżeli nie, wywołanie funkcji kończy się błędem.

Przyjrzymy się przypadkowi z pojedynczym parametrem funkcji, na przykład:

```
may('B'); // parametr aktualny jest typu char
```

Najpierw kompilator dobiera „podejrzanych”, czyli funkcje i szablony funkcji mające nazwę `may()`. Następnie wybierane są funkcje i szablony mające jeden parametr. Grono kandydatów obejmuje wszystkie poniższe funkcje o tej samej nazwie i z jednym argumentem wywołania:

```

void may(int); // #1
float may(float, float = 3); // #2
void may(char); // #3

```

```
char * may(const char *);           // #4
char may(const char &);           // #5
template<class T> void may (const T &); // #6
template<class T> void may (T *);   // #7
```

Pamiętajmy, że sprawdzane są dalej typy parametrów, a nie typy wartości zwracanych. Jednak dwóch kandydatów, #4 i #7, nie pasuje, gdyż typu liczbowego nie można niejawnie (czyli bez jawnego rzutowania) przekształcić na wskaźnik. Drugi szablon nadaje się, bo służy do wygenerowania specjalizacji, przy czym typ T to typ char. W ten sposób mamy pięć potencjalnie użytecznych funkcji, z których każda mogłaby zostać użyta, gdyby była jedyną deklaracją.

Następnie kompilator sprawdza, która z funkcji pasuje najlepiej. Istotna jest tu konwersja konieczna do wywołania funkcji. Ogólnie rzecz biorąc, dopasowania od najlepszych do najgorszych układają się następująco:

1. Dokładne dopasowania, w tym zwykle funkcje przed szablunami.
2. Konwersje będące promocjami typów (na przykład automatyczna konwersja char i short na typ int oraz float na double).
3. Konwersje standardowe, na przykład konwersja typu int na char lub typu long na typ double.
4. Konwersje użytkownika, na przykład zdefiniowane w deklaracjach klas.

Na przykład funkcja #1 jest lepsza od funkcji #2, gdyż konwersja typu char na int to promocja (rozdział 3.), a konwersja char na float to konwersja standardowa (rozdział 3.). Funkcje #3, #5 i #6 są lepsze od #1 i #2, gdyż są to dokładne dopasowania. Funkcje #3 i #5 są lepsze od #6, ponieważ ta ostatnia jest szablonem. Pojawia się kilka pytań związanych z opisanymi zasadami wywoływania. Czym jest dopasowanie dokładne? I co jeśli mamy dwa takie dopasowania jak #3 i #5?

Zwykle, jak w powyższym przykładzie, dwa dokładne dopasowania świadczą o błędzie, chociaż od tej zasady bywają wyjątki. Jak widać, bez dalszej analizy tego tematu się nie obyć!

Dopasowania dokładne i najlepsze

C++ dopuszcza pewne najprostsze konwersje w przypadku dopasowania dokładnego. Zestawiono je w tabeli 8.1; *Type* oznacza dowolny typ. Na przykład parametr wywołania int dokładnie pasuje do parametru int &. Zauważmy, że *Type* może mieć postać typu char &, więc te oczywiste konwersje to zamiana char & na const char &. Wiersz z zapisem *Type* (*lista-parametrów*) oznacza przekazanie wskaźnika funkcji o takiej samej sygnaturze i takiej samej wartości zwracanej. Przypomnijmy sobie wskaźniki funkcji z rozdziału 7. Pamiętajmy też, że można przekazać nazwę funkcji jako parametr funkcji oczekującej wskaźnika na funkcję. Słowo kluczowe `volatile` omówimy dalej w rozdziale 9.

Tabela 8.1. *Oczywiste konwersje dozwolone przy dokładnym dopasowaniu*

Z parametru wywołania	Na parametr
Type	Type &
Type &	Type
Type []	* Type
Type (<i>lista-parametrów</i>)	Type (*) (<i>lista-parametrów</i>)
Type	const Type
Type	volatile Type
Type *	const Type *
Type *	volatile Type *

Założmy, że mamy następujący kod funkcji:

```
struct blot {int a; char b[10];};
blot ink = {25, "spots"};
...
recycle(ink);
```

Wtedy dokładne będą dopasowania wszystkich poniższych prototypów:

```
void recycle(blot);           // #1 blot-blot
void recycle(const blot);    // #2 blot-(const blot)
void recycle(blot &);        // #3 blot-(blot &)
void recycle(const blot &);  // #4 blot-(const blot &)
```

Zgodnie z oczekiwaniami, jeśli mamy kilka pasujących prototypów, kompilator nie potrafi zakończyć procesu rozwiązywania przeciężeń. Nie ma funkcji pasującej najlepiej, więc kompilator zgłasza błąd — prawdopodobnie w komunikacie pojawi się gdzieś słowo *ambiguous*, *niejednoznaczny*.

Jednak czasami rozwiązanie przeciężeń jest możliwe nawet wtedy, kiedy mamy dwie dokładnie dopasowane funkcje. Po pierwsze, wskaźniki i referencje nie-const są preferowane przy dopasowywaniu do wskaźników i referencji nie-const. Gdyby zatem w przykładzie z `recycle()` do dyspozycji były tylko funkcje #3 i #4, wybrana zostałaby #3, bo jej parametr nie zawiera słowa kluczowego `const`. Jednak rozróżnienie między `const` a nie-`const` dotyczy tylko danych wskaźnikowych i referencyjnych. Gdyby dostępne były tylko funkcje #1 i #2, błąd niejednoznaczności wystąpiłby i tak.

Inny przypadek, kiedy jedno dokładne dopasowanie jest lepsze od innego, to sytuacja, gdy jedna funkcja jest szablonem, a druga nie. Wtedy za lepiej dopasowaną uznawana jest funkcja niebędąca szablonem; zasada ta obejmuje także jawne specjalizacje.

Jeśli mamy dwa dokładnie dopasowane szablony, ale jeden z nich jest bardziej wyspecjalizowany, jest on uznawany za lepszy. Wobec tego jawna specjalizacja jest preferowana przed specjalizacją niejawną:

```
struct blot {int a; char b[10];};
template <class Type> void recycle (Type t);    // szablon
template <> void recycle<blot> (blot & t);      // specjalizacja blot
blot ink = {25, "spots"};
...
recycle(ink);    // użycie specjalizacji
```

Termin *najbardziej wyspecjalizowana* nie musi oznaczać specjalizacji jawnej; wskazuje raczej, że przy ustalaniu użytych typów kompilator musi przeprowadzić mniej konwersji. Weźmy na przykład pod uwagę dwa przykłady szablonów:

```
template <class Type> void recycle (Type t);    // #1
template <class Type> void recycle (Type * t);  // #2
```

Założmy, że program zawiera powyższe szablony oraz kod:

```
struct blot {int a; char b[10];};
blot ink = {25, "spots"};
...
recycle(&ink);    // adres struktury
```

Wywołanie `recycle(&ink)` pasuje do szablonu #1, gdzie `Type` jest interpretowany jako `blot *`. Wywołanie `recycle(&ink)` pasuje także do szablonu #2, tym razem `Type` to `blot`. Powoduje to dwie niejawne konkretyzacje szablonu, `recycle<blot *>(blot *)` oraz `recycle<blot>(blot *)`.

Z dwóch powyższych szablonów bardziej wyspecjalizowany jest szablon `recycle<blot *>(blot *)`, gdyż jego generowanie wymaga mniej konwersji. Wobec tego szablon #2 wskazuje już jawnie, że parametr funkcji był wskaźnikiem na typ `Type`, więc może być bezpośrednio utożsamiony z `blot`. Jednak w szablonie #1 `Type` jest parametrem funkcji, zatem `Type` musi być interpretowany jako wskaźnik `blot`. Wobec tego w szablonie #2 `Type` był specjalizowany jako wskaźnik i dlatego jest „bardziej wyspecjalizowany”.

Zasady znajdowania najbardziej wyspecjalizowanego szablonu to *zasady uporządkowania częściowego* szablonów funkcji. Tak jak jawna konkretyzacja szablonów są one elementami języka C++ wprowadzonymi standardem C++98.

Przykład zasad uporządkowania częściowego

Teraz przyjrzyjmy się kompletnemu programowi używającemu uporządkowania częściowego do decydowania, którego szablonu należy użyć. Na listingu 8.14 pokazane są dwie definicje szablonów wyświetlających zawartość tablicy. Pierwsza definicja, szablon A, zakłada, że tablica zostanie przekazana jako parametr z danymi do pokazania. Szablon B zakłada, że elementami tablicy są wskaźniki na wyświetlane dane.

Listing 8.14. *tempover.cpp*

```
// tempover.cpp -- przeciążanie szablonów
#include <iostream>

template <typename T>           // szablon A
void ShowArray(T arr[], int n);

template <typename T>           // szablon B
void ShowArray(T * arr[], int n);

struct debts
{
    char name[50];
    double amount;
};

int main()
{
    using namespace std;
    int things[6] = {13, 31, 103, 301, 310, 130};
    struct debts mr_E[3] =
    {
        {"Ima Wolfe", 2400.0},
        {"Ura Foxe", 1300.0},
        {"Iby Stout", 1800.0}
    };
    double * pd[3];

    // ustawienie wskaźników na pola amount struktur z tablicy Mr_E
    for (int i = 0; i < 3; i++)
        pd[i] = &mr_E[i].amount;

    cout << "Wyliczanie rzeczy pana E.:\n";
    // things to tablica int
    ShowArray(things, 6); // używamy szablonu A
    cout << "Wyliczanie długów pana E.:\n";
    // pd to tablica wskaźników na double
    ShowArray(pd, 3);    // używa szablonu B (bardziej wyspecjalizowanego)
    return 0;
}
```

```

template <typename T>
void ShowArray(T arr[], int n)
{
    using namespace std;
    cout << "szablon A\n";
    for (int i = 0; i < n; i++)
        cout << arr[i] << ' ';
    cout << endl;
}

template <typename T>
void ShowArray(T * arr[], int n)
{
    using namespace std;
    cout << "szablon B\n";
    for (int i = 0; i < n; i++)
        cout << *arr[i] << ' ';
    cout << endl;
}

```

Weźmy pod uwagę wywołanie:

```
ShowArray(things, 6);
```

Identyfikator `things` to nazwa tablicy `int`, więc pasuje on do szablonu:

```

template <typename T>           // szablon A
void ShowArray(T arr[], int n);

```

gdzie jako `T` jest brane `int`.

Teraz weźmy pod uwagę wywołanie:

```
ShowArray(pd, 3);
```

Tym razem `pd` to nazwa tablicy `double *`. Można je dopasować do szablonu A:

```

template <typename T>           // szablon A
void ShowArray(T arr[], int n);

```

Tym razem `T` zostanie zinterpretowane jako `double *`. Tak wygenerowana funkcja wyświetliłaby zawartość tablicy `pd` — trzy adresy. Wywołanie funkcji będzie pasowało także do szablonu B:

```

template <typename T>           // szablon B
void ShowArray(T * arr[], int n);

```

Tym razem `T` to typ `double`, a funkcja wyświetli dereferencje elementów `*arr[i]`, czyli wartości `double` wskazywane w tablicy. Z pokazanych dwóch szablonów bardziej specjalizowany jest B, gdyż przyjmuje założenie, że wszystkie elementy tablicy są wskaźnikami, więc ten szablon zostanie użyty.

Oto wyniki działania programu z listingu 8.14:

```

wylizanie rzeczy pana E.:
szablon A
13 31 103 301 310 130
Wylizanie długów pana E.:
szablon B
2400 1300 1800

```


Gdybyśmy z programu usunęli szablon B, kompilator użyłby do pokazania zawartości pd szablonu A, więc pokazane zostałyby adresy, a nie wartości. Łatwo to sprawdzić samemu.

Krótko mówiąc, proces rozwiązywania przeciążeń szuka najlepiej pasującej funkcji. Jeśli jest tylko jedna taka funkcja, jest ona wybierana. Jeżeli jest więcej niż jedna funkcja pasująca, ale tylko jedna z nich nie jest szablonem, ta jest wybierana. Gdy jest więcej kandydatów na dopasowanie i są to same szablony, a tylko jedna funkcja jest bardziej specjalizowana od reszty, to ta jest wybierana. Jeśli istnieją dwie lub więcej dobrych funkcji niebędących szablonami, wszystkie są tak samo wyspecjalizowane, to wywołanie funkcji jest niejednoznaczne i powoduje błąd. Kiedy nie ma żadnych pasujących wywołań, to oczywiście jest to błąd.

Prowokowanie dopasowania

W niektórych sytuacjach można sprowokować pożądane dopasowanie przeciążenia poprzez odpowiedni zapis wywołania funkcji. Weźmy program z listingu 8.15, który, nawiasem mówiąc, eliminuje prototyp szablonu i zawiera definicję szablonu funkcji na samym początku pliku. Tak jak w przypadku zwyczajnych funkcji, definicje funkcji szablonych mogą pełnić równocześnie rolę własnego prototypu — jeśli funkcja (również szablon funkcji) jest definiowana przed miejscem pierwszego użycia, nie potrzebuje prototypu.

Listing 8.15. *choices.cpp*

```
// choices.cpp -- wybór szablonu
#include <iostream>
template<class T> // albo template <typename T>
T lesser(T a, T b) // #1
{
    return a < b ? a : b;
}

int lesser (int a, int b) // #2
{
    a = a < 0 ? -a : a;
    b = b < 0 ? -b : b;
    return a < b ? a : b;
}

int main()
{
    using namespace std;
    int m = 20;
    int n = -30;
    double x = 15.5;
    double y = 25.9;

    cout << lesser(m, n) << endl; // #2
    cout << lesser(x, y) << endl; // #1 (z double jako T)
    cout << lesser<>(m, n) << endl; // #1 (z int jako T)
    cout << lesser<int>(x, y) << endl; // #1 (z int jako T)
    return 0;
}
```

(Ostatnie wywołanie funkcji konwertuje argumenty typu `double` na typ `int`; niektóre kompilatory mogą w tym miejscu ostrzegać o ryzyku związanym z taką konwersją).

Oto wyniki działania programu z listingu 8.15:

```
20
15.5
-30
15
```

Program z listingu 8.15 zawiera szablon funkcji, która zwraca mniejszy z pary argumentów wywołania (w przypadku wersji zwyczajnej porównanie dotyczy wartości bezwzględnej argumentów). Jeśli definicja funkcji znajduje się przed miejscem jej pierwszego użycia, pełni rolę prototypu funkcji; można wtedy pominąć same prototypy. Weźmy pierwszą instrukcję wywołania funkcji:

```
cout << lesser(m, n) << endl; // #2
```

Typy obu argumentów wywołania funkcji pasują zarówno do szablonu, jak i do zwyczajnej wersji funkcji, więc kompilator wybiera funkcję zwyczajną; wynikiem wywołania będzie tu 20.

Następne wywołanie funkcji pasuje z kolei do szablonu, przy T równym `double`:

```
cout << lesser(x, y) << endl; // #1 (z double jako T)
```

Z kolei w instrukcji:

```
cout << lesser<>(m, n) << endl; // #1 (z int jako T)
```

Obecność nawiasów ostrych przy nazwie funkcji (`lesser<>(m, n)`) oznacza, że kompilator powinien wybrać wersję szablonową, a nie zwykłą, więc kompilator po analizie typów argumentów (`int`) konkretyzuje szablon funkcji dla T równego `int`.

Wreszcie w ostatniej instrukcji wywołania:

```
cout << lesser<int>(x, y) << endl; // #1 (z int jako T)
```

mamy jawne żądanie konkretyzacji szablonu z typem `int` jako T i ta właśnie funkcja jest tu wywoływana. Wartości `x` i `y` są w ramach wywołania funkcji rzutowane na typ `int`, a sama funkcja zwraca także wartość typu `int`, dlatego program wypisuje 15 zamiast 15.5.

Funkcje z różnymi typami argumentów

Wszystko się komplikuje jeszcze bardziej, jeśli mamy wywołanie funkcji z wieloma parametrami, które pasuje do wielu prototypów. Kompilator musi spróbować dopasować wszystkie parametry i jeśli znajdzie opcję lepszą od pozostałych, wybierze ją. Aby jedna funkcja była lepsza od innej, jej parametry muszą być równie dobrze dopasowane, a chociaż jeden z nich musi być dopasowany lepiej.

W książce tej nie chcemy analizować procesu dopasowywania na trudnych przykładach. Opisane tu zasady pozwalają oceniać dopasowanie wszystkich możliwych prototypów i szablonów.

Ewolucja szablonów funkcji

U zarania kariery języka C++ większość programistów nie przykładała uwagi do szablonów jako skutecznego mechanizmu uogólniania kodu. Ale sprytni i dociekliwi programiści zdołali przesunąć granicę użyteczności szablonów w sposób wręcz niewyobrazalny. Uwagi programistów, którzy parali się na poważnie programowaniem z użyciem szablonów, zostały uwzględnione w standardzie C++98 oraz w dodatkach do standardowej biblioteki szablonów. Postęp odbywał się dalej, a kolejni programiści eksplorują możliwości programowania uogólnionego i niekiedy odbijają się od ograniczeń mechanizmu szablonów. Z kolei ich opinie i pomysły stanowią podstawę dla zmian zatwierdzonych w standardzie C++11. Warto pokrótce przedstawić podnoszone problemy i zaproponowane w standardzie rozwiązania.

Co to za typ?

Przy pisaniu szablonu w C++98 nie zawsze można było łatwo ustalić typ do użycia w deklaracjach występujących w kodzie szablonu. Weźmy następujący (fragmentaryczny) przykład:

```
template<class T1, class T2>
void ft(T1 x, T2 y)
{
    ...
    ?typ? xpy = x + y;
    ...
}
```

Jaki powinien być deklarowany typ dla `xpy`? Nie wiadomo przecież, jak użytkownicy będą stosowali szablon `ft()` i dla jakich typów będą go konkretyzować. Właściwy może się okazać typ `T1`, `T2` albo wręcz zupełnie inny typ. Jeśli na przykład `T1` to `double`, a `T2` to `int`, właściwym typem dla sumy byłby typ `double`. A jeśli `T1` to `short`, a `T2` to `int`, właściwym typem dla sumy jest `int`. Dla `T1` będącego `short` i `T2` będącego `char` dodawanie oznacza wykonanie automatycznej promocji całkowitoliczbowej, a typem wynikowym dodawania jest `int`. Co więcej, jeśli `T1` i `T2` nie są typami wbudowanymi, tylko np. strukturami czy klasami, to mogą mieć własne przeciążone operatory `+`, co jeszcze bardziej komplikuje kwestię doboru typu wynikowego sumy. W C++98 dylemat wyboru typu dla `xpy` nie ma prostego rozwiązania.

Słowo `decltype` (C++11)

W C++11 zaproponowano rozwiązanie w postaci nowego słowa kluczowego: `decltype`. Można je stosować w taki sposób:

```
int x;
decltype(x) y; // y będzie tego samego typu co x
```

Argumentem wyrażenia `decltype` może być wyrażenie, więc w przykładzie z szablonem `ft()` można by rozwiązać problem typu `xpy` w następujący sposób:

```
decltype(x + y) xpy; // xpy będzie tego samego typu co wyrażenie x + y
xpy = x + y;
```

Instrukcje te można połączyć w deklarację z równoczesną inicjalizacją:

```
decltype(x + y) xpy = x + y;
```

Nasz szablon `ft()` możemy więc poprawić następująco:

```
template<class T1, class T2>
void ft(T1 x, T2 y)
{
    ...
    decltype(x + y) xpy = x + y;
    ...
}
```

Słowo `decltype` jest narzędziem nieco bardziej skomplikowanym, niżby się zdawało na pierwszy rzut oka. Kompilator jest tu zmuszany do wykonania całej procedury wywnioskowania typu deklaracji. Załóżmy, że mamy następujący kod:

```
decltype(wyrażenie) zmienna;
```

Oto nieco uproszczona wersja koniecznej procedury wnioskowania.

Etap 1.: Jeśli wyrażenie jest prostym identyfikatorem nieujęty w nawias, to `zmienna` jest tego samego typu co identyfikator, z wszystkimi kwalifikatorami, takimi jak `const`, włącznie:

```
double x = 5.5;
double y = 7.9;
double &rx = x;
const double * pd;
decltype(x) w; // w jest typu double
decltype(rx) u = y; // u jest typu double &
decltype(pd) v; // v jest typu const double *
```

Etap 2.: Jeśli wyrażenie jest wywołaniem funkcji, *zmienna* otrzyma typ zgodny z typem wartości zwracanej tej funkcji:

```
long indeed(int);
decltype (indeed(3)) m; // m jest typu int
```

Uwaga

Nie dochodzi tu bynajmniej do obliczenia wartości *wyrażenia* (poprzez realizację wywołania funkcji). Typ wartości zwracanej jest ustalany na podstawie prototypu funkcji; jest to wystarczające do jednoznacznego określenia typu deklarowanej zmiennej.

Etap 3.: Jeśli wyrażenie jest l-wartością, to *zmienna* jest referencją do typu wyrażenia. Może się wydawać, że reguła ta oznacza, iż wcześniejszy przykład z w powinien być rozstrzygnięty jako typ referencyjny, skoro w jest l-wartością. Pamiętajmy jednak, że przypadek zmiennej w został załatwiony już na 1. etapie procedury i kompilator nie będzie jej kontynuował. Niniejszy etap dotyczy wyłącznie *wyrażeń* niebędących prostymi identyfikatorami. A więc czym? Cóż, w pierwszej kolejności przychodzi na myśl identyfikator ujęty w nawias:

```
double xx = 4.4;
decltype ((xx)) r2 = xx; // r2 jest typu double &
decltype(xx) w = xx; // w jest typu double (dopasowanie z etapu 1.)
```

Co ciekawe, poza kontekstem `decltype` same nawiasy nie zmieniają ani wartości, ani l-wartościowości wyrażenia. Na przykład poniższe dwie instrukcje są traktowane jako tożsame:

```
xx = 98.6;
(xx) = 98.6; // () nie wpływa na zachowanie xx
```

Etap 4.: Jeśli nie udało się rozstrzygnąć typu na poprzednich etapach, *zmienna* będzie tego samego typu co wyrażenie:

```
int j = 3;
int &k = j;
int &n = j;
decltype(j+6) i1; // i1 jest typu int
decltype(100L) i2; // i2 jest typu long
decltype(k+n) i3; // i3 jest typu int
```

Zwróćmy uwagę, że chociaż `k` i `n` są referencjami, to wyrażenie `k+n` nie ma typu referencyjnego: to zwyczajna suma dwóch wartości typu `int` i jako taka ma typ `int`.

Jeśli potrzebna jest większa liczba deklaracji tego samego typu, można ze słowem kluczowym `decltype` zastosować słowo `typedef`:

```
template<class T1, class T2>
void ft(T1 x, T2 y)
{
    ...
    typedef decltype(x + y) xytype;
    xytype xpy = x + y;
}
```

```

xytype arr[10];
xytype & rxy = arr[2]; // rxy jest referencją
...
}

```

Alternatywna składnia funkcji (opóźniona deklaracja typu zwracanego)

Mechanizm `decltype` sam w sobie nie eliminuje wszystkich powiązanych problemów deklaracji typów w szablonach. Weźmy na przykład taki (niekompletny) szablon funkcji:

```

template<class T1, class T2>
?type? gt(T1 x, T2 y)
{
    ...
    return x + y;
}

```

Ponownie nie wiemy tu, jaki typ otrzymamy z dodawania x i y . Wydawałoby się, że deklaracja `decltype(x + y)` mogłaby rozwiązać kwestię typu wartości zwracanej, ale niestety w tym miejscu w kodzie szablonu parametry x i y nie zostały jeszcze zadeklarowane, więc nie mamy ich (i ich typów) w zasięgu deklaracji typu zwracanego funkcji. Słowo `decltype` z wyrażeniem angażującym parametry funkcji może występować jedynie *po* zadeklarowaniu tych parametrów. Dlatego C++11 dopuszcza nową składnię deklarowania i definiowania funkcji. Dla typów wbudowanych działa to tak jak poniżej. Prototyp:

```
double h(int x, float y);
```

Można zapisać za pomocą składni alternatywnej:

```
auto h(int x, float y) -> double;
```

W ten sposób można przesunąć deklarację typu wartości zwracanej za deklaracje typów parametrów funkcji. Kombinacja `-> double` z powyższego przykładu to tak zwana *opóźniona deklaracja typu zwracanego* (ang. *trailing return type*). Widać tu też kolejny element C++11 w postaci słowa `auto`, które pełni tu rolę symbolu zastępczego dla właściwego typu wartości zwracanej z funkcji, podawanego za listą parametrów. Podobnie można zrealizować definicję funkcji:

```
auto h(int x, float y) -> double
{/* ciało funkcji */};
```

Połączenie tej składni ze słowem `decltype` pozwala na ostateczne rozwiązanie problemu definicji naszego szablonu `gt()`:

```

template<class T1, class T2>
auto gt(T1 x, T2 y) -> decltype(x + y)
{
    ...
    return x + y;
}

```

Teraz `decltype` znajduje się za deklaracjami parametrów, więc x i y są nazwami w zasięgu kompilatora i mogą być użyte do określenia typu wartości zwracanej.

Podsumowanie

Obsługa funkcji w C++ jest znacznie rozbudowana względem języka C. Jeśli użyjemy słowa kluczowego `inline` w definicji funkcji i definicję tę umieścimy przed pierwszym wywołaniem funkcji, sugerujemy kompilatorowi uczynienie tej funkcji funkcją *inline*. Funkcje takie nie powodują skoku do odrębnej sekcji kodu, ale wywołanie funkcji jest zastępowane jej pełnym kodem. Cechę tę należy wykorzystywać jedynie w odniesieniu do krótkich funkcji.

Zmienna referencyjna to swoista odmiana wskaźnika, która umożliwia tworzenie aliasu (czyli innej nazwy) zmiennej. Zmienne referencyjne są używane przede wszystkim jako parametry funkcji przekazujących struktury i obiekty klas. Normalnie identyfikator deklarowany jako referencja danego typu może odnosić się tylko do danych tego typu. Jeśli jednak dana klasa jest pochodną innej klasy, jak klasa `ofstream` pochodząca od `ostream`, referencja typu bazowego może też odwoływać się do typu pochodnego.

W prototypach funkcji C++ można definiować wartości domyślne parametrów. Jeśli w wywołaniu funkcji takie parametry zostaną pominięte, program użyje ich wartości domyślnych. Jeżeli wywołanie funkcji zawiera wartość parametru, program użyje tej wartości, a nie wartości domyślnej. Parametry domyślne mogą występować tylko po prawej stronie listy parametrów. Jeśli zatem podamy wartość domyślną jakiegoś parametru, musimy podać też wartości wszystkich następnich parametrów.

Sygnatura funkcji to lista jej parametrów. Można zdefiniować dwie funkcje o takiej samej nazwie, o ile tylko mają różne sygnatury. Nazywamy to *polimorfizmem funkcji* lub *przeciążaniem funkcji*. Zwykle przeciąża się funkcje realizujące takie same zadania na różnych typach danych.

Szablony funkcji automatyzują proces przeciążania funkcji. Definiuje się funkcję, używając typu ogólnego oraz konkretnego algorytmu, a kompilator generuje później potrzebne definicje funkcji z konkretnymi typami danych używanymi w programie.

Pytania sprawdzające

1. Jakie funkcje są dobrymi kandydatami na funkcje *inline*?
2. Załóżmy, że funkcja `piosenka()` ma następujący prototyp:


```
void piosenka(const char* tytuł, int razy);
```

  - a) Jak zmodyfikować prototyp, aby parametrowi `razy` nadać wartość domyślną 1?
  - b) Jakie zmiany trzeba byłoby wtedy wprowadzić w definicji funkcji?
  - c) Czy można parametrowi `tytuł` nadać wartość domyślną "Śpij, aniele mój"?
3. Napisz przeciążoną wersję funkcji `iquote()` wyświetlającej parametr ujęty w podwójny cudzysłów. Napisz trzy jej wersje: dla liczb `int`, dla liczb `double` oraz dla napisów `string`.
4. Oto szablon struktury:

```
struct pudełko
{
    char producent[40];
    float wysokosc;
    float szerokosc;
    float dlugosc;
    float pojemnosc;
};
```

- a) Napisz funkcję, która będzie miała jako parametr referencję struktury `pudełko` oraz która pokaże wartości wszystkich pól.

- b) Napisz funkcję, która będzie miała jako parametr referencję struktury `pudełko` oraz która wyliczy wartość pola `pojemnosc` jako iloczyn pozostałych wymiarów.
5. Jak należałoby zmienić listing 7.15, aby funkcje `fill()` i `show()` korzystały z parametrów typu referencyjnego?
6. Poniżej opisane są pewne pożądane zachowania. Wskaż, czy można je osiągnąć za pomocą parametrów domyślnych, przeciążania funkcji, jednego i drugiego, czy wcale. Podaj odpowiednie prototypy.
- `masa(gestosc, objetosc)` zwraca masę obiektu o zadanej gęstości i objętości. `masa(gestosc)` zwraca masę objętości 1 metra sześciennego przy ustalonej gęstości. Wszystkie wielkości są typu `double`.
  - `repeat(10, "Czuję się świetnie")` pokazuje wskazany łańcuch 10-krotnie, a `repeat("Ale ty jesteś głupi.")` wyświetla podany łańcuch 5-krotnie.
  - `srednia(3,6)` zwraca średnią dwóch parametrów `int`; `srednia(3.0, 6.0)` zwraca średnią wartości typu `double` jako `double`.
  - Wywołanie `mangle("Miło mi cię widzieć")` zwraca znak `M` lub wskaźnik łańcucha `"Miło mi cię widzieć"` w zależności od tego, czy wynik jest przypisywany zmiennej `char`, czy zmiennej `char*`.
7. Napisz szablon funkcji zwracającej większy z jej parametrów.
8. Mając szablon z poprzedniego ćwiczenia oraz strukturę `pudełko` z ćwiczenia 4., podaj specjalizację szablonu, która będzie pobierała dwa parametry typu `pudełko` i zwracała jeden obiekt pudełko o większej pojemności.
9. Jakie typy zostaną przypisane do zmiennych `v1`, `v2`, `v3`, `v4` i `v5` w poniższym kodzie (załóżmy, że jest to fragment kompletnego programu)?
- ```
int g(int x);
...
float m = 5.5f;
float & rm = m;
decltype(m) v1 = m;
decltype(rm) v2 = m;
decltype((m)) v3 = m;
decltype(g(100)) v4;
decltype(2.0 * m) v5;
```

## Ćwiczenia programistyczne

- Napisz funkcję, która normalnie pobiera jeden parametr, adres łańcucha, po czym zaraz pokazuje ten łańcuch. Jeśli jednak podany zostanie niezerowy drugi parametr, napis ma się pojawić tyle razy, ile razy dotąd wywołano tę funkcję. Zauważmy, że drugi parametr nie mówi, ile razy należy pokazać napis. Owszem, funkcja jest nieco bzdurna, ale jej napisanie będzie dobrym ćwiczeniem utrwalającym wiedzę. Użyj opisanej funkcji w prostym programie, który pokaże jej działanie.
- Struktura `BatoniK` ma trzy pola: markę producenta, wagę (z częścią ułamkową) oraz liczbę kalorii (całkowitoliczbowo). Napisz program korzystający z funkcji, której parametry to referencja do typu `BatoniK`, wskaźnik do typu `char`, wartość `double` oraz wartość `int`; funkcja ma używać ostatnich trzech wartości do ustawienia odpowiednich pól struktury. Ostatnie trzy parametry

mają mieć wartości domyślne "Millennium Munch", 2,85 i 350. Poza tym program powinien korzystać z funkcji pobierającej referencję do Batonika i wyświetlającej zawartość struktury. Należy użyć w miarę potrzeb `const`.

3. Napisz funkcję pobierającą referencję do obiektu `string` jako parametr i zamieniającą zawartość tego łańcucha na wielkie litery. Użyj funkcji `toupper()` opisanej w tabeli 6.4. Napisz program, który w pętli pozwoli przećwiczyć wprowadzanie danych do tej funkcji. Oto wynik przykładowego uruchomienia tego kodu:

```
Podaj łańcuch (q, aby skończyć): odejdz stąd
ODEJDZ STAD
Następny łańcuch (q, aby skończyć): niezły pasztet!
NIEZLY PASZTET!
Następny łańcuch (q, aby skończyć): q
Do widzenia
```

4. Oto szkielet pewnego programu:

```
#include <iostream>
using namespace std;
#include <cstring> // dla strlen(), strcpy()
struct stringy {
    char * str; // wskazuje łańcuch
    int ct; // długość łańcucha (bez \0)
};

// tutaj prototypy set(), show() i show()
{
    stringy beany;
    char testing[] = "Rzeczywistość to już nie to, co kiedyś.";

    set(beany, testing); // pierwszy parametr jako referencja,
    // alokacja pamięci na wynik sprawdzania,
    // ustawienie pola str struktury beany tak, by wskazywała nowy blok;
    // kopiowanie testing do nowego bloku,
    // ustawienie pola ct zmiennej beany
    show(beany); // pokazuje napis z pola raz
    show(beany, 2); // pokazuje napis z pola dwukrotnie
    testing[0] = 'D';
    testing[1] = 'u';
    show(testing); // pokazuje łańcuch testing raz
    show(testing, 3); // pokazuje łańcuch testing trzykrotnie
    show("Gotowe!");
    return 0;
}
```

Uzupełnij powyższy szkielet, definiując opisane funkcje i dodając im prototypy. Zauważmy, że potrzebne są dwie funkcje `show()`, obie z parametrami domyślnymi. W razie potrzeby użyj parametrów `const`. Zauważmy, że `set()` powinno korzystać z `new` do zaalokowania pamięci na łańcuch. Użyte tutaj techniki są podobne jak w przypadku projektowania i implementacji klas (w niektórych kompilatorach konieczna może być zmiana nazw plików nagłówkowych i usunięcie dyrektywy `using`).

5. Napisz szablon funkcji `max5()` pobierającej jako parametr tablicę pięciu wartości typu `T`, zwracającej największy element z tablicy. Wielkość tablicy jest ustalona, można ją na stałe zapisać w kodzie pętli, bez przekazywania jako parametr. Przetestuj program przy użyciu funkcji z tablicą pięciu wartości `int` i pięciu wartości `double`.
6. Napisz szablon funkcji `maxn()` pobierającej jako parametry tablicę typu `T` oraz liczbę elementów tej tablicy, zwracającej największy element tablicy. Przetestuj w programie 5-elementową tablicę wartości `int` i 4-elementową tablicę `double`. Program powinien korzystać ze specjalizacji przyjmującej

jako parametr tablicę typu `char`, zwracającej adres najdłuższego napisu. Jeśli jest kilka najdłuższych łańcuchów, funkcja powinna zwracać adres pierwszego z nich. Sprawdź specjalizację z tablicą pięciu łańcuchów.

7. Zmodyfikuj listing 8.14 tak, aby stosował dwa szablony funkcji o nazwie `SumArray()`, zwracającej sumę elementów tablicy, a nie wypisującej zawartości tej tablicy. Program powinien podawać też łączną liczbę przedmiotów i sumę zadłużenia.

Skorowidz

A

- abstrakcja, 449
- abstrakcyjne
  - klasy bazowe, 657, 665, 707
  - typy danych, 488
- adaptatory, 892
- adapтеры, 1030
- adres
  - danych, 304
  - funkcji, 326
  - łańcucha, 173
  - struktury, 317
  - tablicy, 167
  - zmiennej, 154
- ADT, Abstract Data Type, 488
- agregacja, 687–696, 753
- algorytm, 895
  - działający w miejscu, 896
  - generate(), 1024
  - konwersji, 113
  - kopiujący, 896
  - next_permutation(), 897
  - remove(), 898
  - sort(), 897
- aliasy typów (C++11), 218, 752
- alokacja pamięci, 158, 356
  - automatyczna, 177
  - dynamiczna, 178
  - statyczna, 178
- alokatory, 848
- analiza
  - przypadków użycia, 1045
  - szablonu klasy, 729
- ANSI C, 38, 101, 409
- aplikacje wielowątkowe, 1046

- argumenty
  - pozatypowe, 735
  - pozatypowe szablonu, 734
  - przekazywane przez referencję, 846
  - wiersza polecenia, 969
- arytmetyka wskaźników, 165, 169
- ASCII, 1059
- assembler, 33
- automatyczna dedukcja typów, 116, 331, 862
- automatyczne
  - deklaracje typów, 116
  - konwersje typów, 285
- autoprzypisanie, 570

B

- bajt, 82
- białe znaki, 58, 127
- biblioteka
  - algorytmów, 895
  - algorytmów STL, 1111
  - arytmetyki liczb rzeczywistych, 1040
  - Boost.Filesystem, 1044
  - Boost.Math, 1044
  - cctype, 251
  - cstring, 174
  - iostream, 514
  - lokalizacji, 931
  - matematyczna, 318
  - standardowa, 38
  - string, 835
  - szablonów, 1099

- szablonów STL, 38, 185, 1043, 1151
- wejścia-wyjścia, 922
- wyrażen regularnych, 1041
- biblioteki
  - C++, 39
  - funkcji, 65
  - klas, 65
  - projektu Boost, 1043
- bit, 82
- blok, 178, 203
  - catch, 782, 786, 793
  - try, 782, 786, 793
- błąd, 44
  - kompilacji, 1023
  - niedomiaru, 797
  - niezgodności typów, 159
  - ochrony pamięci, general protection fault, 560
- błądzenie losowe, random walk, 530
- błędne
  - dane wejściowe, 263
  - przypisanie, 361
- błądy
  - przydziału pamięci, 798
  - w programie, 562
- Borland C++ Builder, 103
- brak łączenia, 417
- budowa programu, 40
- bufor, 920, 991
- bufor wyjściowy, 930

C

- ciągi znaków, 577
- cin, 63, 73, 262
- cout, console output, 55, 62, 267

CRC,
 Class/Responsibilities/Collaborators, 1045
 czas wykonywania, 155
 czas życia, 403

D

dane
 wejściowe z klawiatury, 995
 wyjściowe, 935, 959
 dedukcja automatyczna typów, 850, 862
 definicja, 60
 funkcji, 71, 281, 333
 funkcji specjalizowana, 378
 klasy, 675
 klasy Queue, 617
 konstruktora, 464
 operatora przypisania, 570
 skonkretyzowanej wersji szablonu, 740
 szablonu klasy, 724
 z inicjalizacją, 486
 deklaracja, 999
 aliasów, 333
 const, 101
 definiująca, 60, 412
 klasy, 454, 492, 759
 klasy Stock, 469, 480
 lokalna, 145
 nazwy tablicy jako parametru, 291
 przestrzeni nazw, 436
 przyjaźni, 510, 765
 referencji, 60, 412
 struktury, 142
 using, 54, 432, 706
 wskaźnika, 156, 168
 wskaźnika na funkcję, 326
 wyprzedzająca, 765–772
 zewnętrzna, 144, 196
 zmiennej, 60
 dekrementacja, 199
 dekrementacja przedrostkowa, 202
 delegowanie konstruktorów, 1021
 dereferencja, wyłuskanie, 55, 202
 destruktor, 463, 475, 675, 681
 domyślny, 562
 klasy, 468, 470
 klasy StringBad, 558
 wirtualny, 640, 648, 653

długość
 łańcucha, 140
 tablicy, 128
 dobór typu, 89
 dodawanie
 wektorów, 520
 wskaźników, 166
 dokumentacja, 105
 dołączanie, 136
 danych do pliku, 974
 pliku, 973
 domyślny operator przypisania, 674
 dopasowania prototypów, 383
 dostęp do
 deklaracji klasy, 471
 elementów tablic, 168
 funkcji zaprzyjaźnionych, 700
 klas zagnieżdżonych, 774
 łańcucha, 1087
 metod klasy bazowej, 699
 obiektów klasy bazowej, 699
 pamięci obiektu, 451
 pół struktury, 175
 przestrzeni nazw std, 75
 składowych, 454, 671, 693
 składowych klasy, 453, 656, 774
 składowych prywatnych, 628
 wskaźnika this, 479
 zmiennej przez referencję, 1028
 zmiennej przez wartość, 1028
 dostęp
 swobodny, 981
 swobodny do pliku binarnego, 985
 w klasie zagnieżdżonej, 775
 dynamiczny przydział pamięci, 584, 665, 669
 dyrektywa
 #define, 1145, 1147
 #endif, 1145
 #ifndef, 451, 1145
 #include, 52, 398, 1145
 #pragma, 1145
 using, 54, 74, 432–434
 dyrektywy preprocesora, 1145
 działanie decltype, 1000
 dziedziczenie, 361, 626, 683, 712
 chronione, 704
 konstruktorów, 1021
 pojedyncze, 715
 prywatne, 697, 700–704

publiczne, 636, 678, 687
 wielokrotne, 698, 706, 714, 720
 dzielenie, 108

E

edytury, 40
 efekt uboczny, side effect, 200
 efekty uboczne wyrażenia, 194
 egzemplarz, 452
 elastyczność unii, 1041
 element języka, token, 58
 elementy struktury, 143
 endl, 56
 enumerator, 152
 EOF, End Of File, 224–226, 273
 etykieta
 case, 258
 protected, 453

F

FIFO, first in, first out, 598
 flushing, 920
 formatowanie, 363, 939
 danych wyjściowych, 931
 wewnętrzne, 988, 989
 formaty domyślne dla obiektu cout, 932
 funkcja, 34, 76, 280, 333, *Patrz także*
 rodzina funkcji
 abort(), 779
 accumulate(), 1139
 adjacent_difference(), 1140
 adjacent_find(), 1114
 all_of() (C++11), 1113
 any_of() (C++11), 1113
 atan(), 314
 atan2(), 314
 binary_search(), 1130
 cin.clear(), 229
 cin.get(), 227, 957
 cin.get(ch) a cin.get(), 230
 cin.get(char), 223
 cin.get(void), 956
 cin.peek(), 961
 clock(), 217
 copy(), 1118
 copy_backward(), 1119
 copy_if() (C++11), 1119
 copy_n() (C++11), 1118

count(), 1114
 count_if(), 1024, 1115
 counts(), 747
 cout.put(), 94
 equal(), 1115
 equal_range(), 1130
 exit(), 779
 file_it(), 363
 fill(), 322, 1121
 fill_array(), 300
 fill_n(), 1121
 find(), 832, 1113
 funkcja find_ar(), 860
 find_end(), 1114
 find_first_of(), 1114
 find_if(), 1113
 find_if_not() (C++11), 1113
 flush(), 930
 for_each(), 854, 1113
 free(), 1149
 generate(), 1024, 1121
 generate_n(), 1121
 get(), 132, 957
 get(ch), 954
 get(void), 955
 getline(), 131, 828, 957
 getname(), 176, 178
 hmean(), 780
 ignore(), 958
 includes(), 1132
 inner_product(), 1139
 inplace_merge(), 1131
 insert(), 879
 iota() (C++11), 1140
 is_heap() (C++11), 1135
 is_heap_until() (C++11), 1135
 is_int(), 250
 is_partitioned() (C++11), 1124
 is_permutation() (C++11), 1115
 is_sorted() (C++11), 1129
 is_sorted_until() (C++11), 1129
 iter_swap(), 1120
 left(), 367
 lexicographical_compare(), 1137
 longjmp(), 1149
 lower_bound(), 1129
 main(), 49, 70, 283
 make_heap(), 1134
 malloc(), 159, 1149
 marm(), 788
 max(), 1136
 max_element(), 1137
 merge(), 1131
 min(), 1135
 min_element(), 1136
 minmax() (C++11), 1136
 minmax_element() (C++11), 1137
 mismatch(), 1115
 move() (C++11), 1119
 move_backward() (C++11), 1119
 n_chars(), 287, 289
 nagłówek, 76
 next_permutation(), 1138
 none_of() (C++11), 1113
 nth_element(), 1129
 operator(), 887
 operator[], 797
 operator<(), 573, 855
 operator<<(), 693, 923, 925
 operator>>(), 829, 946
 partial_sort(), 1128
 partial_sum(), 1140
 partition(), 1125
 partition_copy() (C++11), 1125
 partition_point() (C++11), 1125
 peek(), 961
 pop_heap(), 1134
 prev_permutation(), 1138
 print(), 367
 printf(), 62
 push_back(), 876
 push_front(), 876
 push_heap(), 1134
 putback(), 961
 putchar(), 228
 rand(), 531
 random_shuffle(), 1124
 rbegin(), 868
 read(), 960
 remodel(), 840
 remove(), 1122
 remove_copy(), 1122
 remove_copy_if(), 1122
 remove_if(), 1122
 replace(), 1120
 replace_copy(), 1121
 replace_copy_if(), 1121
 replace_if(), 1120
 report(), 747
 reverse(), 1123
 reverse_copy(), 1123
 rotate(), 1123
 rotate_copy(), 1124
 Say(), 810
 search(), 1116
 search_n(), 1116
 seekg(), 982–985, 992
 seekp(), 992
 set_difference(), 1133
 set_intersection(), 1132
 set_symmetric_difference(), 1133
 set_terminate(), 804
 set_unexpected(), 806
 set_union(), 882, 1132
 setf(), 940, 941, 943
 setFormat(), 644
 setjmp(), 1119
 show_array(), 297
 show_polar(), 317
 shuffle(), 1124
 sort(), 854, 1128
 sort_heap(), 1134
 Speak(), 810
 splice(), 879
 sqrt(), 66
 srand(), 531
 stable_partition(), 1125
 stable_sort(), 1128
 std::move(), 1018
 stonetolb(), 73
 strcat(), 139
 strchr(), 720
 strcmp(), 211, 212
 strcpy(), 171, 173, 558
 strlen(), 128, 139, 171, 367, 558
 strncpy(), 173
 Student::sum(), 705
 subdivide(), 325
 Sum(), 501
 swap(), 1119
 Swap(), 374
 swap_ranges(), 1120
 terminate(), 804
 time(), 531
 tooBig(), 889
 toupper(), 394
 transform(), 891, 1120
 unexpected(), 805
 unique(), 1123
 unique_copy(), 1123
 unsetf(), 943
 upper_bound(), 1130
 Worker::Show(), 715
 WorseThan(), 855
 write(), 928, 978

- funkcje
    - alokacji, 425
    - alokacji miejscowej, 429
    - bezparametrowe, 69
    - biblioteczne, 68
    - czysto wirtualne, 658
    - dwuargumentowe, 288
    - inline, 339–342, 770
    - konwersji, 539–543, 597, 675
    - lambda, 1024
    - łączone wewnętrznie, 770
    - łączone zewnętrznie, 770
    - nieskładowe, 518
    - operatora, 499
    - operatora new, 425
    - niezwracające wartości, 281
    - porównania klasy string, 1091
    - predefiniowane, 70
    - przeciążające operatory, 518, 547
    - przetwarzające łańcuch, 308
    - przetwarzające obiekty, 318
    - przetwarzające struktury, 310
    - przetwarzające tablice, 291
    - rekurencyjne, 322
    - składowe, 94
    - składowe kontenera list, 877
    - STL, 1111
    - typu void, 281
    - użytkownika, 70, 73
    - wejścia, 957
    - wejścia formatowanego, 946
    - wejścia jednoznakowe, 954
    - wejścia nieformatowanego, 954
    - wirtualne, 651
    - wywołujące, 66
    - wywoływane, 66
    - z biblioteki STL, 1099
    - z parametrami w postaci
      - wskaźnika, 634
    - z rodziny ctype, 252
    - z zakresami tablic, 301
    - zaprzyżnione, 509, 545, 654, 681, 772
    - zaprzyżnione spoza szablonu, 746
    - zaprzyżnione z klasą hasDMA, 671
    - zwracające łańcuchy, 309
    - zwracające wartości, 66, 281
  - funkcji
    - definiowanie, 281
    - prototypowanie, 283
    - wywoływanie, 66, 283
  - funktory, 887, 892, 1025
    - adaptowalny, 892
    - dwuargumentowy, 888
    - jednoargumentowy, 888
    - multiplies(), 893
    - predefiniowany, 891
- ## G
- generatory liczb pseudolosowych, 1040
  - globalna przestrzeń nazw, 431
  - głęboka kopia obiektu, deep copy, 567
- ## H
- hermetyzacja, encapsulation, 453
  - hermetyzacja danych, 462
  - hierarchia
    - iteratorów, 865
    - klas, 716
    - klas wyjątków, 794
- ## I
- IDE, Integrated Development Environment, 40, 970
  - identyfikator MAX_LENGTH, 1146
  - identyfikatory override i final, 1057
  - idiom funkcji tablicowych, 300
  - idiomy programistyczne, 441
  - implementacja
    - Apple Xcode, 40
    - Borland 5.5, 40
    - Digital Mars, 40
    - Digital Mars C++, 40
    - Embarcadero C++ Builder, 40
    - Freescale CodeWarrior, 40
    - GNU C++, 40
    - hierarchii Sales, 801
    - IBM XL C/C++, 40
    - klasy Brass, 640
    - klasy kolejki, 600
    - klasy Stock, 456
    - klasy type_info, 813
    - konstruktora, 582
    - kopiującego operatora
      - przypisania, 1014
    - metod klas, 455
    - Microsoft Visual C++, 40
  - Open Watcom C++, 40
  - StringBad, 560
  - indeks, 122
  - indeksowanie, 906
  - indeksowanie ciągu, 574
  - inicjalizacja, 85
    - elementów tablicy, 482
    - klamrowa, 125
    - listą w C++11, 474
    - listą, list initialization, 112
    - łańcuchów, 136
    - obiektów, 538, 589
    - obiekty klasy string, 827, 1083
    - operatorem new, 424
    - składowych klas, 1003
    - składowych klas w C++11, 604
    - struktur w C++11, 145
    - tablic, 124, 173
    - tablic dwuwymiarowych, 232
    - tablic w C++11, 125
    - tablicy łańcuchem, 127
    - w C++11, 86
    - wskaźników, 156, 159
    - zawieranych obiektów, 692
    - zmiennych automatycznych, 407
    - zmiennych statycznych, 411
  - inicjalizatory, 616
  - inkrementacja, 199
    - i dekrementacja wskaźników, 202
    - przedrostkowa, 202
  - instrukcja, 59, 76, 194
    - break, 257–260, 580
    - cin.get(), 63
    - continue, 259
    - goto, 1148
    - if, 237
    - if else, 239
    - przypisania, 61
    - pusta, 217
    - return, 73, 282
    - switch, 255
    - typedef, 218
  - instrukcje
    - deklaracji, 60
    - niewyrażeń, 195
    - wyrażeń, 195
  - inteligentny wskaźnik, 837, 845, 1002, 1150
  - interfejs, 451
    - funkcji, 50, 291
    - klas kolejki, 599
    - zawieranych obiektów, 693

ISO 10646, 98
 ISO 8859-2, 92
 iterator, 858, 862
   back_insert_iterator, 869
   front_insert_iterator, 869
   insert_iterator, 869
   ostream_iterator, 867
   reverse_iterator, 876
 iteratory
   biblioteki STL, 867
   dostępu swobodnego, 864
   dwukierunkowe, 864
   odwrotne, 868
   postępujące, 864
   wejściowe, 863
   wyjściowe, 863

J

jawna
   kwalifikacja std::vector, 182
   specjalizacja, 740
 jawne typowanie zmiennych, 116
 jawny konstruktor kopiujący, 567
 jednostka translacji, 402
 język
   C, 32
   maszynowy, 39
 języki
   modelowania, 1045
   niskiego poziomu, 33
   proceduralne, 33
   wysokiego poziomu, 33

K

karty CRC, 1045
 kasowanie bitu, 940
 kategorie przydziału, 410
 klasa, 64, 447, 450
   array, 182, 185, 881
   bad_index, 800
   baseDMA, 667
   Brass, 637, 657
   BrassPlus, 639, 656
   Circle, 658
   Customer, 609
   Ellipse, 657
   exception, 796
   forward_list, 879
   fstream, 981

hasDMA, 667, 668
 ifstream, 271
 ios, 921, 933
 ios_base, 921, 933, 968
 iostream, 921
 istream, 65, 270, 921, 946, 947
 istringstream, 990, 991
 logic_error, 800
 Magnificent, 810
 multimap, 885
 nbad_index, 801
 Node, 774
 ostream, 267, 965, 982
 ostream, 65, 512, 921–932
 ostringstream, 991
 priority_queue, 880
 queue, 880
 Queue, 598, 608, 859
 set, 882
 SingingWaiter, 712
 Someclass, 1019, 1020
 stack, 880
 Stack, 620, 724
 std::initializer_list, 999
 Stock, 452, 468, 477, 488
   plik definicji klasy, 469
   plik klienta, 471
   plik nagłówkowy, 468
 Stonewt, 535, 543
 streambuf, 921
 string, 135, 185, 318, 823, 911,
   1079–97, 1151
   funkcje porównania, 1091
   funkcje wyszukiujące, 1089
   konstruktory, 1082–1086
   metody, 1081, 1087, 1091
   modyfikatory łańcuchów,
     1093–1096
   typy, 1080
   wejście i wyjście, 139, 1096
 StringBad, 554, 557, 562
 Student, 689–702
 TableTennisPlayer, 625
 Time, 500, 502, 512
 Time z funkcjami
   zaprzyjaźnionymi, 515
 type_info, 813
 Useless, 1013
 valarray, 688, 903
 vector, 181, 847–853, 903
 Vector, 519–532
 Worker, 711

klasy, 34, 624
   adaptatorów, 893
   bazowe, 361, 624, 679
     abstrakcyjne, 657, 665
     niewirtualne, 722
     wirtualne, 722
   kontenerowe, 861, 912
   pochodne, 361, 624, 631–635, 679
     bez dynamicznego przydziału
       pamięci, 665
     z dynamicznym przydziałem
       pamięci, 666
   szablonowe, 181, 1079
   wejścia-wyjścia, 921
   wyjątków stdxcept, 796
   z new, 597
   zagnieżdżone, 773, 820
   zaprzyjaźnione, 764, 771
 klasyfikacja
   algorytmów, 896
   typów danych, 106
 klient, 460
 kod
   ASCII, 92
   błędu, 780
   liczbowy znaku, 95
   wykonywalny, 39
   wynikowy, 39
   źródłowy, 39
 kody wyjścia, 72
 kolejka
   FIFO, 598
   LIFO, 407, 598
 kolejki
   dołączanie elementu, 605
   usuwanie elementu, 605, 607
 kolejność
   działań, 107
   inicjalizacji, 693
 kombinacje typów, 179
 komentarze, 47, 51
 Komitet Standaryzacji C++, 1042
 kompilacja, 39–44
   diagnostyczna, 915
   produkcyjna, 915
   programu, 400
   rozłączna, 397
 kompilator
   bcc32.exe, 399
   CC, 42
   cfront, 42
   g++, 42, 43

- komunikat abnormal program termination, 779
  - komunikaty
    - błędów kompilatora, 44
    - diagnostyczne, 571, 1015
  - koniec
    - łańcucha, 130
    - pliku, 224
  - konkatenacja, 136
  - konkretyzacja, 380
    - jawna, explicit instantiation, 380, 754, 740
    - niejawna, implicit instantiation, 381, 754, 739
    - szablonu use_f(), 1032
  - konsola, 265
  - konsolidacja, 41–44
  - konsolidacja bibliotek, 403
  - konstruktor, 475, 628, 675, 713, 757
    - klasy, 464
      - basic_string, 1082
      - bazowej, 653
      - BrassPlus, 642
      - pochodnej, 630, 653
      - Queue, 602
      - RatedPlayer, 629
      - Stonewt, 544
      - string, 824
      - StringBad, 557
    - kopiujący, 562–565, 571, 582, 673
      - jawny, 567
      - klasy baseDMA, 667
      - klasy bazowej, 668
    - przenoszący, move constructor, 563, 1008–1013
    - Stonewt(double), 545
  - konstruktory
    - bezpośrednich klas bazowych, 713
    - domyślne, 466, 673, 826, 1021
    - domyślne nowe, 572
    - konwersji, 675
    - kopiujące, 566
    - operujące
      - na fragmentach łańcuchów C, 1084
      - na klasycznych łańcuchach C, 1083
      - na liście inicjalizującej, 1086
      - na referencji l-wartościowej, 1084
      - na referencji r-wartościowej, 1085
    - w C++11, 827
    - wykorzystujące
      - n kopii znaku, 1086
      - zakres, 1086
  - kontener
    - forward_list, 879
    - list, 877
    - map, 901
    - queue, 880
    - vector, 876, 877
  - kontenery, 872
    - asocjacyjne, 881, 1108
    - asocjacyjne nieporządkujące, 1109
    - operacje dodatkowe, 1110
      - typy, 1110
    - asocjacyjne nieuporządkowane, 887
    - metody, 1103
    - odwracalne, reversible container, 876, 1103
    - sekwencyjne, 874, 1104
      - operacje dodatkowe, 1105
      - składowe dodatkowe, 1104
    - STL, 1005
    - typy i operacje, 1103
    - w C++11, 1099
    - w C++98, 1100
    - wspólne składowe, 1101
  - kontrola
    - dostępu, 453, 775
    - poprawności kodu, 44
    - strumienia, 968
  - konwersja, 675
    - liczb, 111
    - na typ zmiennej, 111
    - niejawna, implicit conversion, 536
    - odwrotna, 539
    - przy inicjalizacji, 111
    - przy inicjalizacji klamrowej (C++11), 112
    - przy przypisaniu, 111
    - w wyrażeniach, 113
  - konwersje
    - automatyczne, 534
    - podczas przekazywania parametrów, 114
    - typów, 110–113, 537–542
  - kopia łańcucha, 173
  - kopiowanie, 566
    - głębokie, 568
    - obiektów, 583
    - składowa po składowej, 584
  - kowariancja zwracanego typu, 655
  - książki i witryny, 1141
  - kwalifikator
    - const, 100, 420
    - cv, 420
    - std::, 804
  - kwalifikowana nazwa metody, 455
- ## L
- lambda, 1025, 1028
  - leksemy alternatywne, 1056
  - liczba znaków w łańcuchu, 198
  - liczby
    - dwójkowe, 1052
    - dziesiętne, 1051
    - ósemkowe, 1051
    - pseudolosowe, 533, 903
    - szesnastkowe, 1052
    - zespolone, 550, 903
    - zmiennoprzecinkowe, 101, 936
      - sposoby zapisu, 102
      - zalety i wady, 105
  - licznik
    - obiektów, 557, 571
    - pętli, 198
  - LIFO, last in, first out, 178, 407, 598
  - lista, 600
    - inicjalizacyjna, 124, 474, 630, 998
    - inicjalizacyjna konstruktora, 603
    - parametrów funkcji, 1035
    - parametrów szablonu, 1035
    - typów wyjątków, 788
    - wyrażeń inicjalizujących, 483
  - listing
    - acctabc.cpp, 661
    - acctabc.h, 659
    - addpntrs.cpp, 165
    - address.cpp, 154
    - and.cpp, 245
    - append.cpp, 974
    - arfupt.cpp, 331
    - arith.cpp, 107
    - arraynew.cpp, 164
    - arrayone.cpp, 123
    - arraytp.h, 734
    - arrfun1.cpp, 292
    - arrfun2.cpp, 294
    - arrfun3.cpp, 298
    - arrfun4.cpp, 301
    - arrobj.cpp, 320
    - arrstruc.cpp, 148

assgn_st.cpp, 146
assign.cpp, 112
autoscp.cpp, 405
bank.cpp, 613
bigstep.cpp, 198
binary.cpp, 979
block.cpp, 204
bondini.cpp, 97
brass.cpp, 640
brass.h, 638
calling.cpp, 280
carrots.cpp, 59
cctypes.cpp, 252
chartype.cpp, 92
check_it.cpp, 948
choices.cpp, 183, 387
cinexp.cpp, 951
cinfish.cpp, 262
cingolf.cpp, 264
compstr1.cpp, 211
compstr2.cpp, 213
condit.cpp, 254
constcast.cpp, 818
convert.cpp, 73
coordin.h, 399
copyit.cpp, 869
count.cpp, 970
cubes.cpp, 348
defaults.cpp, 932
delete.cpp, 176
divide.cpp, 108
dma.cpp, 670
dma.h, 669
dowhile.cpp, 220
enum.cpp, 258
equal.cpp, 209
error1.cpp, 779
error2.cpp, 781
error3.cpp, 782
error4.cpp, 786
error5.cpp, 790
exc_mean.cpp, 786
exceed.cpp, 87
express.cpp, 194
external.cpp, 413
file1.cpp, 401
file2.cpp, 402
filefunc.cpp, 362
fileio.cpp, 967
fill.cpp, 936
firstref.cpp, 343
floatnum.cpp, 104
fltadd.cpp, 105
forloop.cpp, 190
formore.cpp, 196
forstr1.cpp, 199
forstr2.cpp, 205
fowl.cpp, 842
frnd2tmp.cpp, 748
fun_ptr.cpp, 328
funadap.cpp, 894
functor.cpp, 889
funtemp.cpp, 374
get_fun.cpp, 958
getinfo.cpp, 63
hangman.cpp, 832
hexoct1.cpp, 90
hexoct2.cpp, 91
if.cpp, 238
ifelse.cpp, 240
ifelseif.cpp, 242
ilist.cpp, 910
init_ptr.cpp, 158
inline.cpp, 341
inserts.cpp, 870
instr1.cpp, 129
instr2.cpp, 131
instr3.cpp, 133
iomanip.cpp, 945
jump.cpp, 260
lambda0.cpp, 1026
lambda1.cpp, 1029
left.cpp, 366
leftover.cpp, 370
lexcast.cpp, 1043
limits.cpp, 83
list.cpp, 878
listrmv.cpp, 898
lotto.cpp, 290
manip.cpp, 933
manyfrnd.cpp, 752
mixtypes.cpp, 181
modulus.cpp, 110
more_and.cpp, 247
morechar.cpp, 93
multimap.cpp, 886
myfirst.cpp, 48
mytime0.cpp, 500
mytime0.h, 499
mytime1.cpp, 502
mytime1.h, 502
mytime2.cpp, 507
mytime2.h, 507
mytime3.cpp, 516
mytime3.h, 515
namesp.cpp, 438
namesp.h, 438
nested.cpp, 232, 778
newexp.cpp, 798
newplace.cpp, 426
newstrct.cpp, 175
not.cpp, 249
num_test.cpp, 191
numstr.cpp, 134
or.cpp, 244
ourfunc.cpp, 70
outfile.cpp, 268
pairs.cpp, 738
peeker.cpp, 962
placnew1.cpp, 592
placnew2.cpp, 595
plus_one.cpp, 199
pointer.cpp, 155
precise.cpp, 936
protos.cpp, 283
ptrstr.cpp, 171
queue.cpp, 610
queue.h, 609
queuetp.h, 776
random.cpp, 985
randwalk.cpp, 531
recur.cpp, 323
rtti1.cpp, 811
rtti2.cpp, 814
ruler.cpp, 324
rvref.cpp, 1006
sales.cpp, 801
sales.h, 800
sayings1.cpp, 579
sayings2.cpp, 587
secref.cpp, 344
setf.cpp, 939
setf2.cpp, 941
setops.cpp, 883
showpt.cpp, 937
smrtpters.cpp, 840
somedefs.h, 1030
sqrt.cpp, 68
stack.cpp, 489
stack.h, 488
stacker.cpp, 490
stacktem.cpp, 727
stacktp.h, 726
static.cpp, 418
stcktp1.h, 731
stdmove.cpp, 1015

listing

stkoptr1.cpp, 732
 stock00.cpp, 456
 stock10.h, 469
 stock20.cpp, 480
 stock20.h, 480
 stocks00.cpp, 452
 stone.cpp, 538
 stone1.cpp, 542
 stonewt.cpp, 535
 stonewt.h, 535
 stonewt1.cpp, 541
 stonewt1.h, 540
 str1.cpp, 824
 str2.cpp, 836
 strc_ref.cpp, 352
 structfun.cpp, 315
 strtcptr.cpp, 317
 strfile.cpp, 829
 strgback.cpp, 309
 strgfun.cpp, 308
 strgstl.cpp, 897
 strin.cpp, 990
 string1.cpp, 577
 string1.h, 577
 strings.cpp, 128
 strngbad.cpp, 555
 strngbad.h, 554
 strout.cpp, 989
 strquote.cpp, 358
 strtype1.cpp, 135
 strtype2.cpp, 137
 strtype3.cpp, 138
 strtype4.cpp, 139
 structur.cpp, 144
 studentc.cpp, 694
 studentc.h, 691
 studenti.cpp, 701
 studenti.h, 698
 sumafn.cpp, 271
 support.cpp, 413
 swaps.cpp, 345
 switch.cpp, 256
 tabtenn0.cpp, 625
 tabtenn0.h, 624
 tabtenn1.cpp, 632
 tabtenn1.h, 631
 tempmemb.cpp, 742
 tempover.cpp, 385
 tempparm.cpp, 745
 textin1.cpp, 222
 textin2.cpp, 223
 textin3.cpp, 226
 textin4.cpp, 229
 tmp2tmp.cpp, 750
 topfive.cpp, 319
 travel.cpp, 311
 truncate.cpp, 963
 tv.cpp, 766
 tv.h, 765
 tvfm.h, 769
 twoarg.cpp, 288
 twod.cpp, 737
 twofile1.cpp, 416
 twoswap.cpp, 379
 twotemps.cpp, 375
 typecast.cpp, 115
 use_new.cpp, 160
 use_sales.cpp, 802
 use_stuc.cpp, 696
 use_stui.cpp, 702
 use_tv.cpp, 767
 usealgo.cpp, 901
 usebrass1.cpp, 644
 usebrass2.cpp, 646
 usebrass3.cpp, 664
 usedma.cpp, 672
 useless.cpp, 1008
 usestock0.cpp, 460
 usestock1.cpp, 471
 usestock2.cpp, 483
 usetime0.cpp, 501
 usetime1.cpp, 503
 usetime2.cpp, 508
 usett0.cpp, 626
 usett1.cpp, 632
 valvect.cpp, 905
 variadic1.cpp, 1037
 variadic2.cpp, 1039
 vect.cpp, 522
 vect.h, 521
 vect1.cpp, 848
 vect2.cpp, 851
 vect3.cpp, 855
 vegnews.cpp, 559
 vslice.cpp, 907
 waiting.cpp, 218
 while.cpp, 214
 width.cpp, 934
 worker0.cpp, 708
 worker0.h, 707
 workermi.cpp, 718
 workermi.h, 716
 workmi.cpp, 720

worktest.cpp, 709
 wrapped.cpp, 1033
 write.cpp, 928
 literał nullptr, 1001
 literały
   całkowitoliczbowe, 90
   literały łańcuchowe, 172
   znakowe, 307
 l-wartość, 350
 l-wartość modyfikowalna, 350

Ł

łańcuch, 185
   jako parametr, 307
   literalny, 141
   w stylu C, 307
   w tablicy, 128
   znakowy, 55
 łańcuchowe
   dane wejściowe, 959
   funkcje wejścia, 957
 łańcuchy, 126
 łączenie, linkage, 404
   dwóch łańcuchów, 127
   instrukcji wyjścia, 64
   językowe, 422
   wewnętrzne, 409, 415
   zewnętrzne, 404, 409, 411
 łączność, 107
 łączność prawostronna, 202

M

makro, 342
 makrodefinicja #define, 1147
 manipulator, 991
   endl, 56
   flush, 930
   setfill(), 944
   setprecision(), 944
   setw(), 944
 manipulatory standardowe, 943
 mapy, 1108
 maska bitowa, 938
 mechanizm
   constexpr, 1041
   narzucania wzorca, 1039
   RTTI, 812, 820
   throw, 789

- mechanizmy metaprogramowania, 1042
  - metaoperator wielokropka, ellipsis, 1035
  - metoda, 94
    - acquire(), 457
    - angval(), 525
    - at(), 184
    - bad(), 273
    - blab(), 743
    - Brass::Withdraw(), 643
    - BrassPlus::ViewAcct(), 643
    - BrassPlus::Withdraw(), 643
    - cin.gcount(), 961
    - cin.get(), 956
    - cin.get(ch), 956
    - cin.get(char &), 955
    - clear(), 262, 952
    - close(), 267
    - cout.put(), 94
    - dequeue(), 606
    - enqueue(), 773
    - eof(), 270
    - erase(), 850, 898
    - exceptions(), 951
    - fail(), 270
    - find(), 831
    - gcount(), 961
    - get(), 954
    - get(char &), 955
    - get(void), 956
    - getchar(), 955
    - getline(), 960
    - good(), 968
    - HowMany(), 571
    - insert(), 851
    - is_open(), 271, 968
    - isempty(), 604
    - isfull(), 604
    - klasy ostream, 927
    - lower_bound(), 883
    - magval(), 525
    - open(), 267, 837
    - operator(), 1025
    - operator[](), 574, 706, 801
    - operator+(), 503, 547
    - pop(), 745
    - precision(), 363
    - push(), 745
    - push_back(), 870
    - put(), 927
    - queuecount(), 604
    - read(), 978
    - remove(), 898
    - reserve(), 836
    - reset(), 525
    - setf, 364
    - setf(), 104, 938
    - setstate(), 950
    - show(), 454
    - Singer::Show(), 715
    - SingingWaiter::Show(), 715
    - size(), 198, 334
    - str(), 989
    - Student::operator<(), 690
    - swap(), 849
    - tellg(), 983
    - tellp(), 983
    - topval(), 483
    - update(), 455
    - upper_bound(), 883
    - vector<int>::push_back(), 870
    - ViewAcct(), 650
    - Waiter::Show(), 715
    - what(), 797, 952
    - width(), 934
    - write(), 930, 978
  - metody
    - automatycznie generowane, 673
    - chronione, 663
    - dołączania i dodawania klasy string, 1093
    - domyślne, 1019
    - formatujące, 269
    - klas do obsługi rachunków, 640
    - klas hierarchii, 708
    - klas hierarchii Worker, 718
    - klasy, 682
      - baseDMA, 670
      - bazowej, 632, 682
      - hasDMA, 671
      - istream, 953, 960
      - lacksDMA, 670
      - list, 879
      - pochodnej, 682
      - Queue, 602
      - Remote, 765
      - Singer, 709
      - Stonewt, 541
      - string, 1081, 1087, 1091
      - String, 577
      - StringBad, 555
      - Time, 502
      - Tv, 766
      - vector, 849, 851
      - Vector, 522
      - Waiter, 709
    - kontenerów, 898
    - modyfikujące klasy string, 1096
    - niemodyfikujące, 475
    - podwójne, 714
    - przypisania klasy string, 1094
    - publiczne klasy, 673
    - publiczne klasy Student, 706
    - rozwijane w miejscu wywołania, 457
    - specjalne, 673, 1020
    - specjalne klas, 562, 1018
    - statyczne, 575
    - STL, 1005
    - usunięte, 1020
    - usuwania klasy string, 1095
    - wejścia, 960
    - wirtualne, 645, 653, 680, 1023
    - wstawiania klasy string, 1094
    - z biblioteki STL, 1099
    - zaprzyjaźnione, 768
    - zarządzające pamięcią, 1087
    - zastępowania klasy string, 1095
    - zdefiniowane dla kontenerów, 1103
    - miejscowy operator new, 425, 595
    - mniej znaczący bajt, 1054
    - mnożenie wektora przez liczbę, 528
    - model, 866
    - model klient-serwer, 460
    - modyfikacja tablicy, 298
    - modyfikator
      - const, 294, 350, 677, 1145
      - static, 1147
    - modyfikatory łańcuchów, 1093
    - multimapy, 1108
    - mutujące operacje sekwencyjne, 1117
- ## N
- nadużywanie RTTI, 815
  - nagłówek
    - climits, 84
    - funkcji, 71, 293
    - int main(), 50
  - narzędzie
    - do indeksowania, 907
    - Terminal, 45
  - nawiasy
    - kątowe, 1006
    - klamrowe, 147, 483
    - kwadratowe, 122
    - ostre, 688

- nazwa
    - funkcji, 327
    - tablicy, 180, 292
  - nazwy
    - parametrów metod, 465
    - plików nagłówkowych, 53
    - składowych klasy, 465
    - uniwersalne znaków, 97
    - zastrzeżone bibliotek, 1056
    - zastrzeżone makr, 1056
    - zmiennych, 80
  - niejawna konwersja argumentów, 487, 547
  - niejawne rzutowanie w górę, 705
  - niemodyfikujące operacje
    - sekwencyjne, 1112
  - nienazwana przestrzeń nazw, 437
  - nieokreślona wartość zmiennej, 86
  - niewirtualne klasy bazowe, 722
  - notacja
    - [begin, end), 827
    - naukowa, 102, 943
    - throw(), 839
    - wskaźnikowa, 175
  - nowe
    - elementy klas, 1018
    - kontenery STL, 1005
    - metody STL, 1005
    - typy, 997
  - nowy standard C++, 997, 1045
- O**
- obiekt, 76, 492
    - array, 183
    - cerr, 922
    - cin, 73, 922, 945
    - clog, 922
    - coua, 924
    - cout, 55, 922, 931
    - danych, 160
    - fdci, 1033
    - fin, 966
    - fis, 966
    - fout, 965
    - klasy ifstream, 966, 968
    - klasy ofstream, 965
    - klasy Queue, 601
    - klasy Vector, 526
    - multimap, 885
    - ostream, 548
    - outFile, 269
    - przekazywany przez wartość, 561
    - Stonewt, 541
    - string
      - wprowadzanie danych, 828
    - strumienia wejścia, 829
    - type_info, 820
    - unique_ptr, 844, 846
    - vector, 183
  - obiekty
    - Brass, 644
    - dane i metody, 459
    - funkcyjne, 887, 1024
    - inflatable, 148
    - inteligentnych wskaźników, 840
    - klasy bazowej, 627
    - klasy pochodnej, 627
    - klasy string, 318
    - odziedziczone, 692
    - składowe, 692
    - std::string, 172
    - Stock, 452
    - typu array, 320
    - typu initializer_list, 910
    - wewnątrz obiektów, 700
  - obliczanie przesunięcia, 428
  - obsługa
    - błędów, 264, 1149
    - stosu, 489
    - tablic, 734
    - typu wchar_t, 927
    - wejścia-wyjścia, 918, 919
    - wyjątków, 784–794, 808
    - znaków, 253
  - obszar deklaracyjny, 429
  - odczyt
    - łańcuchów, 129
    - pliku binarnego, 979
    - z pliku, 270
  - odpowiedniki operatorów, 892
  - odpowiedzi do pytań, 1153
  - odwracanie łańcucha, 207
  - określanie adresu, 154
  - opcje kompilacji, 44
  - operacje
    - dotatkowe list, 1106
    - dotatkowe zbiorów i map, 1107
    - iteratora dostępu swobodnego, 864
    - klasy set, 883
    - klasy stack, 881
    - klasy string, 138
    - kontenera queue, 880
    - liczbowe, 1139
    - na kontenerach, 1104
    - na stogach, 1133
    - na zbiorach, 1131
    - numeryczne, 895
    - sekwencyjne, 895
    - sekwencyjne mutujące, 1116
    - sortowania, 895
    - sortowania i pokrewne, 1126
    - wejścia-wyjścia, 918, 951
    - wejścia-wyjścia plikowego, 965
    - zdefiniowane dla sekwencji, 1106
    - zdefiniowane dla zbiorów, 1108
  - operator
    - &, 154, 343
    - (), 887
    - *, 155
    - <<, 55, 512, 924, 1096
    - =, 812
    - ==, 812
    - >>, 63, 947, 990, 1096
    - alignof, 1041, 1077
    - alternatywy ||, 243
    - bitowego przesunięcia w lewo, 55
    - bitowej alternatywy (), 951
    - const_cast, 817
    - dekrementacji --, 199
    - delete, 161, 581, 1149
    - delete [], 163
    - dotawiania, 502
    - dostępu do składowej, 505
    - dostępu do składowej przez wskaźnik, 506
    - dostępu pośredniego, 180
    - dynamic_cast, 809–820
    - dzielenia, 108
    - iloczynu bitowego AND, 55
    - indeksowania, 506, 574
    - inkrementacji ++, 199
    - koniunkcji &&, 245, 247
    - kropki, 148
    - literału, 1042
    - modulo, 110, 505
    - negacji logicznej !, 248
    - new, 159, 185, 581, 799, 1149
    - wersja miejscowa, 592
    - new[], 163, 425
    - noexcept, 1078
    - (), 530
    - ()(), 1025
    - <<(), 513, 527, 566
    - >>(), 548, 571, 576

pobrania adresu, 562
 przecinek, 205, 207
 przeniesienia, move assignment
 operator, 563
 przypisania, 506, 568, 582, 674,
 1014
 przypisania (^=), 766
 przypisania (=), 208
 przypisania domyślny, 674
 przypisania jawny, 679
 reinterpret_cast, 817–819
 równości (==), 208
 różnicy symetrycznej, 766
 RTTI, 506
 rzutowania typu, 506
 sizeof, 83, 124, 505
 static_cast<>, 115, 117
 strzałki ->, 174
 trójargumentowy, 253
 typeid, 813, 820
 warunkowy, 506
 większości (>), 478
 wskazania składowej, 505
 wstawiania (<<), 62
 wyboru ?;, 253
 wyboru zakresu (::), 1146
 wyłuskania, 167
 wywołania funkcji, 506
 zasięgu (::), 485, 505
 operatory
 arytmetyczne, 106
 bitowe, 1067
 kasowanie bitu, 1072
 przełączanie bitu, 1072
 sprawdzanie wartości bitu, 1073
 ustawianie bitu, 1072
 bitowe alternatywne, 1071
 bitowe logiczne, 1069
 jawnych konwersji, 1003
 logiczne, 250
 pobierania >>, 946
 przekierowania, 923
 przesunięcia, 1067
 przypisania, 203
 przypisania złożone, 203
 relacyjne, 208
 rzutowania typu, 816
 wyłuskania składowych, 1073
 opóźniona deklaracja typu
 zwracanego, 391
 opróżnianie bufora wyjściowego, 930
 otwieranie plików, 968
 ozdabianie nazw, 372

P

pakiety parametrów, 1035
 pamięć
 automatyczna, 403
 dynamiczna, 397, 403, 423, 554
 statyczna, 403
 wątku (C++11), 403
 wolna, free store, 403
 parametr
 argc, 969
 mask, 943
 parametry
 domyślne, 365
 formalne, 334
 funkcji, 287
 referencyjne, 351, 356, 364
 typu wskaźnikowego, 354
 permutacje, 897, 1138
 pętle
 do while, 219
 for, 190–213
 sekcja sterująca, 192
 składnia, 191
 struktura, 193
 nieskończona, 220
 odczytująca dane z pliku, 274
 while, 213, 216
 zakresowa for (C++11), 221
 pętle
 zagnieżdżone, 230, 232
 zakresowe, 221, 857, 1004
 plik
 float.h, 103
 fstream, 991
 iostream, 52, 63, 991
 myfirst.cpp, 51
 plik nagłówkowy, 398
 <fstream>, 533
 <iostream>, 522
 algorithm, 895
 array, 182
 ctype, 251
 float, 103
 chrono, 1040
 climits, 83, 84
 cmath.h, 314
 complex, 903
 coordin.h, 399
 cstdint, 1042
 cstdio, 918
 cstdlib, 533, 614, 779
 cstring, 128, 171
 ctime, 218, 614
 exception, 796
 fstream, 267, 965
 functional, 892, 1033
 iomanip, 944
 iostream, 90, 224, 270, 517, 918
 iterator, 867
 locale, 931
 memory, 840
 queue, 880
 random, 903, 1040
 ratio, 1040
 regex, 1041
 set, 881
 sstream, 989, 992
 stdexcept, 796, 822
 tuple, 1040
 typeid, 813, 814
 valarray, 688, 903
 vector, 848
 pliki
 binarne, 976, 985, 992
 nagłówkowe, 53, 105, 1149
 tekstowe, 273, 977, 992
 tymczasowe, 988
 z kodem źródłowym, 40
 płytka kopia, shallow copy, 565
 POD, plain old data, 455, 1041
 podobiekt, subobject, 697
 podwójne dziedziczenie, 711
 podwójny ukośnik, 51
 pojęcie, concept, 866
 pola bitowe, 149
 pole typu string, 146
 polecenie CC, 42
 polimorfizm, 646
 polimorfizm funkcji, 367
 porównania, 208
 porównywanie
 ciągów, 573
 łańcuchów, 210, 213, 1091
 obiektów klasy string, 213, 831
 porządek bajtów, 1054
 powiązanie obiektów z plikami,
 267, 269
 poziom chroniony, 656
 późna deklaracja typu, 1000
 precyzja, 941
 precyzja wyświetlania, 936
 predykat, 888
 predykat dwuargumentowy, 888

- preprocesor, 52, 1145
- prezentacja tablicy, 297
- priority operatorów, 107, 250, 1063
- procedura wnioskowania, 389
- program
  - arrayone.cpp, 124
  - cfront, 41
  - strings.cpp, 129
  - trzyplikowy, 401
- programowanie
  - niskopoziomowe, 1041
  - obiektowe, 32, 448, 454
  - od ogółu do szczegółu, 300
  - od szczegółu do ogółu, 35, 300
  - ogólne, generic programming, 372
  - strukturalne, 33
  - uogólnione, 35, 823, 847, 858
  - współbieżne, 1040, 1046
- projekt
  - Boost, 1043
  - TR1, 1043
- proste przypisanie, 1088
- prototyp, 284
  - konstruktora, 464
  - ANSI C, 285
  - C++, 285
  - funkcji, 68, 283, 296, 333, 1148
    - display(), 539
    - for_each, 888
    - seekg(), 982
- provokowanie dopasowania, 387
- przechodność, 436
- przeciążanie funkcji, 133, 224, 367, 498
  - z typami referencyjnymi, 369
- przeciążanie operatów, 55, 109, 498, 512
  - [], 826
  - <<, 512, 561, 596, 924
  - >>, 579
- arytmetycznych, 528
- dodawania, 547
- porównania, 834
- przeciążonego, 529
- przypisania, 576
- przeciążone szablony, 375
- przekazywanie
  - adresu funkcji, 326
  - adresu struktury, 317
  - argumentów
    - do konstruktora, 629
    - przez referencję, 320
    - przez stos, 408
    - przez wartość, 320
  - funkcji tablicy, 293
  - łańcucha, 360
  - obiektu przez referencję, 358
  - obiektu przez wartość, 650
  - przez referencję, 345, 349
  - przez wartość, 286, 346, 349
  - struktur przez wartość, 311
- przekierowanie, 225, 923
- przekształcanie
  - referencji, 649
  - wskaznika, 649
- przenoszenie, 1008, 1018
- przenośność, 37
- rzepelnienie, 88
- przesłonięcie
  - definicji, 405
  - wersji bazowej, 1023
- przestrzeń nazw, 54, 429, 438, 1149
  - std, 74
  - VECTOR, 521
- przesunięcie, 428
- przeszukiwanie łańcuchów, 1089
- przybornik, 879
- przydział, 410
  - dynamiczny, 423
  - pamięci, 424
  - pamięci dla ciągu znaków, 558
  - statyczny, 409–417
- przypadki użycia, 1045
- przypisanie, 136, 1014
  - niepoprawne, 569, 648
- obiektu do samego siebie, 568, 598
- wartości
  - do wywołania funkcji, 355
  - elementom tablicy, 296
  - wskaznikom, 168
  - z uwzględnieniem pól, 146
- pula wolnej pamięci, free store, 161
- punkt odniesienia, sequence point, 200
- puste wiersze, 134
- przekazywanie obiektów
  - przez referencję, 676
  - przez wartość, 676
- jako parametry funkcji, 345
- l-wartościowa, 1008
- niemodyfikowalna, 357
- r-wartościowe, 1006
- reguła jednokrotnej definicji, 412
- rekurencja, 322
- rekurencyjne
  - używanie szablonów, 736, 1037
  - wywołanie show_list3(), 1038
- relacja
  - jest-czymś, 635, 678, 683, 697
  - ma-coś, 635, 690, 697, 704, 753
- relacje przyjaźni, 771
- reprezentacja liczby
  - zmiennoprzecinkowej, 976
- rodzaje
  - dziedziczenia, 705
  - iteratorów, 862
  - kontenerów, 872
- rodzina funkcji
  - find(), 1089
  - find_first_not_of(), 1091
  - find_first_of(), 1090
  - find_last_not_of(), 1091
  - find_last_of(), 1090
  - rfind(), 1089
- rodzina klas
  - fstream, 65
  - Grand, 812
  - iostream, 65
  - ostream, 513
- rozmiar łańcucha, 136
- rozpakowywanie pakietów, 1036
- rozszerzenie pliku, 41
- rozwiązywanie przeciążeń, 382
- rozwijanie stosu, 789
- RTTI, runtime type identification, 808, 813, 820
- r-wartość, 351
- rzutowanie
  - typów, 114, 152, 534, 672, 817, 1148
  - w dół, downcasting, 649
  - w górę, upcasting, 649
  - w górę niejawnie, 650
  - wskaznika, 820

R

- rachunek lambda, 1025
- referencja, 224, 342
  - do obiektu klasy pochodnej, 361
  - do r-wartości, 351
  - do struktur, 352

S

- scalanie, 1131
- sekcje klasy zawierającej, 775
- sekwencja, 875

- semantyka przeniesienia, *move semantics*, 352, 1007
- separator, 206
- separator instrukcji, 50
- serwer, 460
- sklejanie danych wyjściowych, 926
- składnia
  - deklarowania funkcji, 1000
  - inicjalizacji listą, 998
  - instrukcji *if*, 238
  - instrukcji *if else*, 239
  - pętli *for*, 191
  - prototypu, 284
  - wywołania funkcji, 67
- składowa
  - num_strings*, 555
  - stanu, *state member*, 526
- składowe
  - chronione, 680
  - prywatne, 680
  - statyczne, 575
- skracanie wiersza, 963
- słowo
  - class*, 1002
  - decltype*, 391, 1000
  - decltype (C++11)*, 389
  - export*, 726, 1005
  - extern*, 422
  - mutable*, 420
  - nullptr*, 774
  - register*, 409
  - static*, 410, 422
  - struct*, 1002
- słowo kluczowe, 72, 1055
  - auto*, 116, 999
  - auto w C++11*, 407
  - class*, 452
  - const*, 100, 234, 677, 1146
  - enum*, 151
  - explicit*, 537, 675, 692
  - friend*, 776
  - inline*, 341, 770
  - namespace*, 431
  - new*, 675, 679
  - noexcept*, 788
  - private*, 453, 656, 776
  - protected*, 656, 776
  - public*, 453, 656, 706, 776
  - return*, 72
  - static*, 126, 486
  - struct*, 142, 143
  - template*, 373, 725
  - typedef*, 218, 333, 1001
  - typename*, 373, 754
  - unsigned*, 87
  - using*, 705
  - virtual*, 640, 653, 683, 712
  - void*, 50, 69
  - volatile*, 383, 420, 817
- sortowanie, 1127
- specjalizacja, 380, 725, 739, 755
  - częściowa, 741
  - jawna, 378, 379
  - szablonu, 749
- specyfikacja
  - wyjątków, 806, 1002
  - wyjątków a C++11, 788
- specyfikator, 419
  - final*, 1023
  - inline*, 1147
  - override*, 1023
- stała *CLOCKS_PER_SEC*, 218
- stałe
  - całkowitoliczbowa, 90
  - formatowania, 939
  - symboliczne, 85
  - symboliczne preprocesora, 85
  - trybu otwarcia pliku, 972
  - typu *char*, 95
  - wskaźniki, 305
  - zmiennoprzecinkowe, 105
- stan obiektu, 526
- standard
  - ANSI C*, 38
  - ANSI/ISO C++*, 1145
  - C++11*, 39
  - C++98*, 39
- standardowa biblioteka szablonów, 126, 1099
- standardowy nagłówek, 48
- stany strumienia, 949–952
- statyczna
  - kontrola typów, 285
  - składowa klasy, 555
- statyczne metody klasy, 575
- statyczny licznik obiektów, 571
- sterta, *heap*, 161, 177, 403
- STL, Standard Template Library, 38, 126, 724, 1099
- stos, *stack*, 161, 178, 407, 488
- stos wskaźników, 729, 730
- stosowanie
  - abstrakcyjnych klas bazowych, 659
  - destruktorów wirtualnych, 648
  - inteligentnych wskaźników, 838
  - klas, 497
  - konstruktora kopiującego, 674
  - konstruktorów, 465
  - manipulatorów formatu, 933
  - referencji r-wartościowych, 1013
  - stosu wskaźników, 729
  - szablonu *initializer_list*, 910
  - wyrażeń *lambda*, 1026
- stóg, *heap*, 1133
- strategia dziel-i-rządź, 324
- Stroustrup Bjarne, 36
- struktura
  - pętli *do while*, 219
  - pętli *for*, 193
  - pętli *while*, 214
- struktury, 142–146, 184, 310
  - dynamiczne, 174
  - jako parametr, 354
- strumienie do odczytu i zapisu, 983
- strumień, 991
  - wejściowy, 63, 919
  - wyjściowy, 55, 919
  - z buforem, 920
- surowy łańcuch znaków, *raw string*, 141
- sygnalizacja błędu, 72
- sygnatura wywołania, 1032
- symbol, *Patrz* znak
- symulacja bankomatu, 612
- synonimy szablonów, 1001
- systemy liczbowe, 933, 1051
- szablon
  - array*, 181, 903
  - auto_ptr*, 838
  - basic_string*, 837, 1080
  - char_traits*, 837
  - function*, 1033
  - initializer_list (C++11)*, 908
  - klasy, 727, 755
    - array*, 881
    - deque*, 877
    - list*, 877
    - priority_queue*, 880
    - queue*, 880
    - vector*, 847, 876
    - z funkcjami zaprzyjaźnionymi, 748
  - less<>*, 885
  - lexical_cast*, 1044
  - multimap*, 886
  - shared_ptr*, 847

- szablon
    - Stack, 731
    - std::initializer_list, 999
    - unique_ptr, 844
    - use_f(), 1032, 1034
    - valarray, 903, 1005
    - vector, 181, 876, 903
  - szablonu, 736
    - konkretyzacja jawna, 740
    - konkretyzacja niejawna, 739
    - parametry domyślne, 739
    - specjalizacja częściowa, 741
    - specjalizacja jawna, 740
  - szablony
    - do obsługi tablic, 734, 903
    - funkcji, 372–391
    - jako parametry, 744
    - jako składowe, 742
    - klas, 724, 755
    - klas inteligentnych wskaźników, 841
    - niezależne funkcji, 751
    - o zmiennej liczbie parametrów, 753, 1035
    - stosu, 726
    - tablic, 734
    - variadic templates, 1035
    - zaprzyżnione, 751
    - zaprzyżnione niezależne, 746, 752
    - zaprzyżnione z szablonem klasy, 750
    - zaprzyżnione zależne, 746
- ## Ś
- średnia harmoniczna, 779
  - średnik, 50
  - środowisko IDE, 44, 45
- ## T
- tablic, 122, 185, 734
    - inicjalizacja, 124, 127
    - wiązanie dynamiczne, 170
    - wiązanie statyczne, 169
  - tablica
    - obiektów string, 319
    - twodee, 736
    - vtbl, 652
  - tablice
    - dwuwymiarowe, 231, 306
    - dynamiczne, 162, 295
    - funkcji wirtualnych, 651
    - jako parametr, 306
    - obiektów, 482
    - struktur, 148, 180
    - wskaźników, 180
    - zmiennie, 1147
  - testowanie
    - hierarchii klas Worker, 709
    - interfejsu klasy Queue, 613
    - klas, 672, 760
    - klas do obsługi rachunków, 644
    - nowej klasy String, 579
    - operatorów new i delete, 559
    - stosu, 490
    - stosu wskaźników, 732
    - szablonu klasy, 727
  - tryb
    - dołączania, 982
    - tryb ios_base::in, 982
    - ios_base::binary, 982
    - ios_base::out, 982
    - ios_base::app, 982
  - tryby otwarcia pliku, 971, 973, 982
  - tworzenie
    - konstruktorów, 713
    - nowego obiektu, 592
    - obiektu string, 824
    - programu, 39
    - pustego stosu, 490
    - specjalizacji, 755
    - struktur dynamicznych, 174
    - tablic, 122
    - tablic dynamicznych, 162
    - typów wskaźnikowych, 329
    - zmiennej referencyjnej, 342
  - typ, 449
    - arp, 180
    - bad_exception, 806
    - bool, 100, 614
    - char, 92, 141
    - char*, 308
    - char16_t, 99, 141
    - char32_t, 99, 141
    - double, 67, 103
    - float, 103
    - int, 83
    - long, 83, 89
    - long double, 103
    - long long, 83
  - short, 83, 87
  - signed char, 98
  - Stonewt, 539
  - streamoff, 983
  - streampos, 983
  - unsigned char, 99
  - unsigned short, 88
  - wchar_t, 99
  - typy
    - bazowe, 99
    - bez znaku, 87
    - całkowitoliczbowe, 81
    - definiowane przez użytkownika, 142
    - funkcyjne, 1030
    - języka, 925
    - obiektywne, 64
    - parametryzowalne, 724
    - podstawowe, 946
    - poszerzone, 1042
    - referencyjne, 224
    - skalarne, 1041
    - stałych, 91
    - własne, 492
    - wskaźnikowe, 306, 329, 925
    - wyjątków, 796
    - wyliczeniowe, 151, 152, 1002
    - zakres wartości, 153
    - z semantyką wywołania, 1030
    - zdefiniowane dla kontenerów asocjacyjnych, 1107
    - zmiennoprzecinkowe, 931
    - złożone, 122
- ## U
- ukrywanie
    - danych, 453
    - metod, 654
  - UML, Unified Modeling Language, 1045
  - unia anonimowa, 150
  - Unicode, 98
  - unie, 149, 184
  - uogólnione identyfikatory typów, 727
  - uporządkowanie
    - częściowe, 385
    - wyczerpujące, total ordering, 855
  - ustalenie wielkości łańcucha, 366
  - ustawianie
    - precyzji, 937
    - stanów, 949

- bitu eofbit, 951
- bitu failbit, 949
- usuwanie
  - błędów, 814
  - obiektów, 561
- uściślenie, refinement, 866
- użycie
  - adaptatorów, 894
  - biblioteki STL, 899
  - const, 351
  - delete, 176
  - enumeratorów jako etykiet, 258
  - instrukcji switch, 256
  - listy, 878
  - new, 160, 174
  - obiektów string, 830
  - przeciążonych szablonów, 375
  - referencji r-wartościowych, 1006
  - referencji stałej, 351
  - referencji z obiektami, 358
  - tablic dynamicznych, 164

W

- wartość
  - enumeratora, 153
  - EOF, 956
  - NULL, 581
- warunek przerwania pętli, 246
- wątek thread_local, 1046
- wczytywanie
  - liczb do tablicy, 262
  - łańcuchów, 130–132
  - łańcuchów i liczb, 134
  - wiersza, 131, 140
  - wiersza po liczbie, 134
  - znaków, 229
  - znaków do końca pliku, 226
  - znaków w pętli, 222
- wejście i wyjście, 48
  - plikowe, 268, 964
  - tekstowe, 265, 266
- wektor przesunięcia, displacement vector, 519
- wektory, 519–521
- wiązanie
  - dynamiczne, 162, 648, 650
  - obiektów z plikami, 271
  - styczne, 162, 648
  - tablic, 169
  - wewnętrzne, internal linkage, 1146
- wielkość liter, 47

- wielozbiory, 1108
- Windows 1250, 92
- wirtualne klasy bazowe, 712, 722
- własności stosu, 488
- właściwości
  - algorytmów, 896
  - iteratorów, 865
  - kontenerów, 873
  - metod klas, 682
  - referencji, 348
  - sekwencji, 875
  - wyjątków, 793
  - zasięgu, 775
- wprowadzanie
  - danych, 226
  - liczb, 316
- wrappery, 1030
- wskazywanie pól struktury, 175
- wskaźnik, 154, 185, 303, 330
  - auto_ptr, 839, 845
  - do struktury, 179, 180
  - do tablicy wskaźników, 180
  - funkcji, 495
  - jako iterator, 866
  - na funkcję, 326, 327
  - null, 572
  - p_next, 859
  - pusty, 572, 581
  - pusty, null, 161
  - pusty, null pointer, 424, 1001
  - shared_ptr, 843, 846
  - tablicy, 306
  - this, 476, 477, 479, 575, 700
  - typu char, 172, 555
  - unique_ptr, 843, 844
  - wskaźnika, 307
  - znakowy char*, 334
- wskaźniki
  - deklarowanie, 168
  - do tablic wskaźników do funkcji, 332
  - na funkcje, 325
  - obiektów, 587, 590
  - przypisanie adresu, 169
  - przypisywanie wartości, 168
  - wyłuskiwanie, 169
  - stałych, 305
- współrzedne
  - biegunowe, 314, 526
  - prostokątne, 313, 526
- wybór typu, 815
- wyciek pamięci, 162, 179, 807

- wyjątek, 782, 785, 789, 793, 951
  - bad_alloc, 798
  - invalid_argument, 797
  - length_error, 797
  - nieoczekiwany, unexpected exception, 804
  - nieprzechwycony, uncaught exception, 804
  - out_of_bounds, 797
  - out_of_range, 875
- wyjątki
  - out_of_bounds, 798
  - typu exception, 796
  - typu retort, 805
  - w języku C++, 820
  - w postaci obiektów, 784
  - z rodziny logic_error, 798
  - z rodziny runtime_error, 798
  - zagnieżdżone, 802
- wyliczenia, 487
- wyłuskiwanie wskaźników, 169
- wymagania dla kontenerów (C++11), 874
- wymuszanie przeniesienia, 1015
- wyrażenia
  - lambda, 1024
  - logiczne, 243
  - regularne, 1041
  - z deklaracjami, 195
- wyrażenie, 194
  - &stacks[0], 166
  - *ptr, 157
  - *this, 479
  - continue, 784
  - cout <<, 926
  - stacks[1], 167
  - throw, 793
- wyszukiwanie
  - binarne, 1129
  - wartości, 1135
- wywołanie
  - delete, 594
  - delete [], 594
  - destruktora, 590
  - funkcji, 66, 283, 333
  - funkcji przez wskaźnik, 327
  - kopiującego operatora przypisania, 1018
  - metody, 458
  - przypisania przenoszącego, 1018
  - rekurencyjne, 668
  - Swap(), 378
- wzór na liczbę kroków, 532

Z

- zaawansowane sposoby
  - indeksowania, 906
- zagnieżdżanie
  - w szablonie, 776
  - wyrażeń warunkowych, 254
  - struktury, 602
- zakres, 851
- zakres elementów, 301
- zakresowe pętle for, 1004
- zamiana
  - funkcji zaprzyjaźnionych w szablonach, 749
  - współrzędnych, 314
- zapis
  - do pliku, 267, 269, 967
  - dwójkowy, 1053
  - łańcuchów jako
    - obiekty klasy string, 334
    - stałych tekstowych, 334
    - tablic znakowych, 334
    - wskaźników łańcuchów, 334
  - liczb zmiennoprzecinkowych, 102
  - łańcuchów w tablicy, 128
  - pliku binarnego, 979
  - szesnastkowy, 1053
  - tablicowy, 169, 170, 293
  - wskaźnikowy, 170, 293
  - z kropką, 140, 312
- zarządzanie pamięcią dynamiczną, 630
- zasięg, scope, 404
  - globalny, 404
  - klasy, 404, 455, 485
  - lokalny, 404
  - potencjalny, 429
- prototypu funkcji, 404
- przestrzeni nazw, 404
- wartości wyliczeniowych, 1002
- zmiennej, 430
- zmiennych automatycznych, 405
- zawężanie typów, 998
- zawieranie, 687, 691, 696, 704, 753
- zestawy znaków, 92
- zintegrowane środowisko
  - programistyczne, 40
- złożoność
  - liniowa, 873
  - stała, 873
- zmiana
  - formatowania, 461
  - poziomu dostępu, 705
  - rozmiaru łańcucha, 136
- zmiany
  - w klasach, 1003
  - w specyfikacji wyjątków, 1002
  - w szablonach, 1004
- zmienna niemodyfikowalna, read-only, 100
- zmiennie, 60
  - automatyczne, 177, 286, 407
  - globalne, 415, 431
  - lokalne, 286, 415
  - proste, 80
  - referencyjne, 342
  - rejestrów, 409
  - statyczne, 409
  - strukturalne, 147
  - tymczasowe, 350
  - typu inflatable, 142
  - wyliczeniowe, 151
  - zewnętrzne, 411, 416
- znacznik końca pliku, 985
- znak
  - &, 221
  - *, 55
  - backspace, 96
  - kropki, 94
  - krzyżyka #, 224
  - lewego ukośnika \, 137, 141
  - nowego wiersza, 57, 96
  - NUL (\0), 126, 130, 309
  - przecinka, 205
  - przypisania =, 125, 145
  - średnika, 50, 194
  - wypełnienia, 935
- znaki
  - /* i */, 52
  - //, 47
  - [], 1025
  - &&, 351
  - ASCII, 1059
  - końca wiersza, 273
  - podkreślenia, 1056
- zwalnianie
  - pamięci, 161, 424, 570
  - tablicy dynamicznej, 163
  - zwolnionej pamięci, 567, 569
- zwracanie
  - obiektów, 584, 676
  - przez wartość obiektu, 585
  - przez wartość obiektu niemodyfikowalnego, 586
  - referencji, 356, 676
  - referencji do struktury, 357
  - referencji modyfikowalnej do obiektu, 585
  - referencji niemodyfikowalnej obiektu, 584
  - struktury, 312
  - wartości, 282

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

- 1. ZAREJESTRUJ SIĘ**
- 2. PREZENTUJ KSIĄŻKI**
- 3. ZBIERAJ PROWIZJĘ**

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

Język C++. Szkoła programowania to starannie sprawdzony, sumiennie przygotowany i kompletny przewodnik po programowaniu w C++, przeznaczony dla programistów. Ten klasyczny już materiał pomocniczy dla wykładowców uczy zasad programowania, począwszy od kodu strukturalnego i projektowania metodą dekompozycji i analizy, przez klasy, dziedziczenie, szablony i wyjątki, po wyrażenia lambda, inteligentne wskaźniki i semantykę przeniesienia. Stephen Prata jako autor i wykładowca proponuje przemyślane, przejrzyste i wnikliwe wprowadzenie do języka C++. Wraz z mechanizmami samego języka omawia fundamentalne pojęcia i techniki programowania.

Szóste wydanie książki zostało uaktualnione i rozszerzone o omówienie elementów wprowadzonych do języka w nowym standardzie C++11. Książka przyda się nie tylko studentom kierunków informatycznych, ale również programistom biegłym w innych językach programowania, którzy chcieliby poznać język C++ lub pogłębić swoją wiedzę dotyczącą niuansów stosowania tego języka.

Dzięki tej książce:

- poznasz nowe elementy języka wprowadzone w standardzie C++ 11
- zaliczysz kurs programowania w języku C++
- błyskawicznie znajdziesz informacje potrzebne w codziennej pracy
- opanujesz język C++

Kompletny podręcznik do nauki C++!

Stephen Prata uczył astronomii, fizyki i informatyki w College of Marin w Kentfield (Kalifornia). Dyplom magisterski obronił w Kalifornijskim Instytucie Technologicznym, a doktorat na Uniwersytecie Kalifornijskim w Berkeley. Jest autorem i współautorem kilkunastu książek, w tym poprzednich wydań *Języka C++*, *Szkoły programowania i Języka C*, *Szkoły programowania*, nagrodzonych w 1990 roku wyróżnieniem Best How-to Computer Book Award stowarzyszenia Computer Press Association.

helion.pl
księgarnia
interaktywna

Nr katalogowy 12955

Księgarnia internetowa:
<http://helion.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
0 601 339900

Helion

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://helion.pl/promocje>
Książki najchętniej czytane:
• <http://helion.pl/bestsellery>
Zamów informacje o nowościach:
• <http://helion.pl/nowosci>

Helion SA
ul. Kościuski 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 43
e-mail: helion@helion.pl
<http://helion.pl>

sięgnij po WIĘCEJ

KOD KORZYŚCI

ISBN 978-83-246-4336-3

9 788324 643363

Cena: 99,00 zł

Informatyka w najlepszym wydaniu